

В. 84(5кар)7
Н-97

МУРАТБАЙ НЫЗАНОВ

КУЛМЕ МАФАН

Қар2 М. Нызанов. Күлме маған (комедиялар,
Н — 97 интермедиялар). «Билим» 2007-жыл. 136 бет.

Қолыңызлағы бұл топламға сатирик жазыушы, драматург Муратбай Нызановтың хәр қыйлы жылларда жазған комедиялары хәм интермедиялар енгизилген. Бұл китапша да әуелгилериндей, сизлердиң кеулиңизден шығады деген үмиттемиз.

© «Билим» баспасы, 2007-жыл.

2р10

Муратбай Нызанов

КҮЛМЕ МАҒАН

237574 (Комедиялар, интермедиялар)

81305

Редактор Э. Оячибаев
Художник К. Рейипназаров
Тех. редактор Т. Махсудова
Оператор Г. Серимбетова

Оригинал-макеттен басыуға рухсат етилген уақты 6. 05. 2007-ж. Форматы 84x108 1/32. Тип Таймс гарнитурасы. Офсет усылында басылды. Кегл 10. Көлеми 8,5 б.т. 7,14 шәртли б.т. 7,48 есап б.т. Нускасы 1000 дана. Буйыртпа № 139 Баҳасы шәртнама бойынша.

«Билим» баспасы. 742000. Нөкис қаласы, Қарақалпақстан көшеси, 9.

Ташкент қаласы, «Нисим» типографиясы. Ш. Рашидов гүзары 71А.

TIP

КҮЛМЕ МАҒАН

(Комедия)

Орта дәрмиян хожалықтың үйиниң алды. Сахна хәмме көриниске жууап беретугын бир шешим менен безелген. Перде ашылғанда динке-димары қурыған Жоллы бир шеттен сүйретилип аспанға қарап улыйды. Иштен хожайынның хаялы Маржан жууырып шығады.

Маржан: - Ҳә, қара басына болғыр, сениң! Үш күннен бери аспанға қарап улыйсаң, көзине бир бәле көринейин деп жүр ме?

Жоллы сүйретилип өзін бир шетке алады.

Маржан: - Ағасы, хә ағасы?

Өмирбай: - (дауыслайды) - Неҗе -е?

Маржан: - Не, ғурық басып атырсаң ба, берман шықса! Азаннан кешке жер бауырлап жатады да қояды, бир, еркек қусап жөтқиринип не қылып...

(Иштен жөтқиринип Өмирбай шығады).

Өмирбай: - Хим-ихим! Болды ма? Не өзи?

Маржан: - Мына ийт ширкинге карасаң-о?

Өмирбай: - Ҳе? Өзимиздиң Жоллы ғо!

Маржан: - Сен дүзаны, билмейсең! Қара басына болғыр үш күннен бери аспанға қарап улыйды да туралды. Қулағым сарсылды.

Өмирбай: - Хау, улыса улыйды да! Өзиниң аузы ғо! Я сениң аузыңды арендаға алып улып атыр ма?

Маржан: - Анаңқара! Етиң шимиркенбейди! Мен саған жаным шоршып айтып атырсам...

Өмирбай: - Неғылайын шимиркенгенде? Аузына қакпақ болайын ба? Жаманлығы өлер дә! «Ийт төлеуи бир күшик!» Басқасын алып сақлармыз. Хау, әкем қаякка кетти, шешем қаякка кетти.

Маржан: - Өлсе муқ қапсын! Мен бир усынын жанын қайғырып отырман ба? Ийттиң аспанға қарап улығаны жақсы ырым емес.

Өмирбай: -Хе, неқылады?!

Маржан: -Я жер қозғалады, я жасын түседі.

Өмирбай: - Курттың ғо!

Маржан: - Хаў, құдай урсын, өтирик айтсам қатын болайын! Апам бийшара айта беретұғын еди, улыған ийттиң көзин қуртыў керек деп.

Өмирбай: - Куртайық! Қәйтип қуртамыз?

Маржан: - Қайдан билейин? Есабын тапсеш, еркексең ғо!

Өмирбай: - Еркектің соры қайнап қалған екен, жаз жанбай қалса да -еркексең, свет өшип қалса да -еркексең. Еркек деген бул-үйдің хожейини, мәкемениң завхозы емес!

Маржан: - Сонда алдымда сен тири тұрып, жен түринип мен шығайын ба, жесир қатындай!

Өмирбай: -Әй, жап-әй аўзыңды. Бир нәрсе айтсаң «жесир қатынман ба» деп шығасаң? Билемен, сен қатынлардың қыялын, жесирликті яман хәуес етесіз. Әуеле құдай, 90--100 ге шықпай әлмейси, атам 102 ге, әкем 93 ке шығып өлген.

Маржан: -Кем-кем пәсейип қиятыр екен ғо.

Өмирбай: - Я-а?

Маржан: - Мынаны неғыламыз деп атырман?

Өмирбай: - Хим-м... Неқыласақ екен бала? Сен-әм қарап отырмай жоқ жерден жұмыс тауып отырасаң. Усы... Жер қозғалса қозғалағойғанла не қылады? Суу шелеклерді орталау етип қоясаң да, төгілмейтуғын етип.

Маржан: -Өйтип қояғойса не жақсы? Жасын түссе неғыласаң?

Өмирбай: -Жасын түседі-миш деп есигемен дә, бірақ, ол қандай болады, билмеймен.

Маржан: - Қандай болатұғын еди, бірден гүрп ете қалады.

Өмирбай: -Түп-түп! Бәледен аулақ. Хәй, айтқандай, бүгін кеште Қалбайдың куда шақырығы деп пе еди?

Маржан: -«Мен не деймен, қобызым не дейди».

Өмирбай: -Енди не қылайын? Киятырған жасынға жауырынымды тутайын ба? Балларды ким бағады?

Маржан: -Баллардың илажы болар-ау.

Өмирбай: - Не?!

Маржан: -Шыбын жанынды айтса!

Өмирбай: - Болмаса не қылсақ екен?

Маржан: -Сакланған жақсы! Қудай-әм «саклансан саклайман» деген.

Өмирбай: -Әй, усыған несине бас қатырып отырмыз. Оннанша ийт атқыш әкеліп аттырып таслайық тә!

Маржан: - Ғе, әне, айттым ғо, «еркек тананын басы артық» деген. Қаст етсең илажын табасаң ақыры? Хәсс, қақ маңлайынан ғана аттыр, ийт ширкиннің!

Жоллы: - Я тоба? Қудайым буларға өзин инсап бергейсең? Сонша жыл есигин қорыдым. Талай мәрте мәс болып бүйириме тепкенде ыр-р демедім. Бүгинлиги минс... Саққулакжанды көре алмай кетпесем болғаны ғо.

Маржан: - Хәй-хәй, ағасы, қойып тұр. Айтқандай, ол ийт атқышлар мутқа атпайтуғын шығар?

Өмирбай: - Ауа дә! Оғы пәлен сом, дәриси төлен сом, шақырғанда келгени, шүрппени басканы, машинға куйған майы, баслығының пайы...

Маржан: -Ой-бу-у!

Өмирбай: -Ауа, енди не деп едің. Бул заманда мутқа маймыл ойнамайды.

Маржан: -Отвечаем ға?

Өмирбай: -Яғау, ол бир ағайын-тууғаннын тойы ма?

Маржан: -Бул ийттиң өлими-әм турысы менен шығын ғо. Оннанша...

Өмирбай: -Хәй, берекет тап. Оннанша жасын түсе-гойсын да! Мени-әм тәшуиштен қутқар.

Маржан: -Қаяққа түседі?

Өмирбай: -Қоңсының үйине?

Маржан: -Я-а-а?

Өмирбай: -Ауа, мына Барлықбайдың үйине түседі.

Маржан: -Яғәй, ондай бахыт маңлайға сыяғоярма екен?

Өмирбай: -Түседі деймен! Оның телевизорының антени бийік.

Маржан: -Бийік жерге түсе ме екен?

Өмирбай: -Ауа дә!

Маржан: -Ух-х! Құдайым, беліме белбеу буғандай болды ғо. Баяғыда булар антен көтергенде «бизлердики пәс болып қалды, ушына жалға» деп жүрмен-ау мен. Жалғамағаның дурыс болған екен ғо.

Өмирбай: -Узақты ойлап ис қыламан ғо мен... Өзиме қосжакқан жоқ-ау.

Маржан: -Кеулім жаңа орнына түсті. Периште аумийін десе Барлықбайдың үйіне түсеғояды. Хаялы жүдә хәнкийип кетип еди, «сениң ана Өмирбайың» деп сөйлейтуғын болды маған кейінги уақытлары.

Өмирбай: -Япырмай-ә!

Маржан: -Ауа деймен! Билемен ғо, қатын халқы әйтеуір нәрсени көтере алмайды. Жүр, оннанша, би-ир протоколлап қара шай ишейік.

Жоллы: -Астапыралла! Сөзи басқа, нийети басқа. Усыннан қонсысы шығып қалса, «қыямет күні қонсыдан» деп апақ-шапақ болады-ау.

Сахнаның екінши тәрәпинен Саққулақ көринеди.

Жоллы: -Саққулақжан, бармысан? Үш күннен бери шақыраман, ырзаласып қалайын деп, жоқсан!

Саққулақ: -Шақырып, улығаныңды еситтім! Бирақ, ыңқ етерге халым болмады.

Жоллы: -Хе, не болды? Ауырдың ба?

Саққулақ: -Билмеймен, қара жүйкем қурып баратыр.

Жоллы: -Жаман жууынды ишип ушынған шығарсан?

Саққулақ: -Яғәу, жаман жууынды түе биреудін шала кемирген сүйегін ғайзамайман. Меники перзент дағы ғой, ағажан!

Жоллы: -Байбу-у, есим қурсын! Ауырыу анымды алып, оны сорау-әм есимнен шығыпты. Әйтеуір, аман-есен босандың ба? Нели болдың?

Саққулақ: -Төрт еркек, еки нашар күшикли болдым.

Жоллы: -Құдайым жети жаныңды бир берген екен, әйтеуір өмир-жасын берсин. Күшиклерің өсип атыр ма? Көзин ашты ма?

Саққулақ: -Қайдан билсейін қөйтiп атырғанын?

Жоллы: -Хе?

Саққулақ: -Бауырымда бiреуi де қалмады ғо.

Жоллы: -Өлiп қалды ма?

Саққулақ: -Яғәу. Хожейiн «авчарка» деп сатып жиберди.

Жоллы: -Овчарка ма еди?

Саққулақ: -Нағыған? Күйеу балаң консының көпеги ғо. Соны биле тура бизiң хожейiн авчарка деди-әй. Бiреу екиленинкiреп турып еди, «нан урсын» деп ант ишти. Түнде далаға шыққан уақтында қабағойын деп едим.

Жоллы: -Кимди?

Саққулақ: -Хожайинди дә!

Жоллы: -Қой, ақылымыз бөлма өйтiп. Қудайтала өзи ийтлердин маңлайына адамларға хызмет етиуди жазған. Қайда жүрсе де аман болсын. Ийт түбинде анасын табады.

Саққулақ: -Сонда не, адамлар бизди көлесе урып, көлесе сатып жибере бере ме?

Жоллы: -Ауа дә! Соның ушын хожейiн ол! Мынан-кара, адамларда бир гәп бар, «өзиң қудай болмаған сон, көрген күннің садағасы кетейiн» деген.

Саққулақ: -Еле қудай-әм болғысы келе ме?

Жоллы: -Қолынан келсе бiреулерi болажақ. Лекин, келмейди. Бирақ, сен соны билiп қой, бизлерге, адамларға сын бериу хуқықы берилмеген. Бизiң жазмышымыз-адамлардың есигин қорыу, оларға опалы дос болыу. Сен жанағыдай нәрселерди көрсен-әм көрмегендей, билсен-әм билмегендей болып жүре бер. Адамлардың биразы сөйтеди.

Саққулақ: -Яғәу, тынласа ағажан! Бурынғы күшиклеримди онда бауырымнан тартып алды, бунысын тағы ... Бир мәрте мийрими түспей ме?

Жоллы: -Хәй-й, Саққулақжан-әй, жассаң-ау! Бир қудайдан тиле мийрим шәпәәтти. Ондай сезим дус келген адамларда бола бермейди. Сениң күшиклерин түе гейде өзлериниң балларына мийрими түспейди.

Сахнаға үлкен ата қораз шығып шақырады. Изинше және еки қораз пайда болады. Олар да шақырады. Буннан

кейин топарласкан мәкийенлер ойнап шығады. Үлкен ата қораз сахнаны айланып жүрип, бирден ийтаяк толы жууындыға көзи түседі. Қууанып кетеді.

Қораз: (мәкийенлерге) -Өй, бермен келиң.

Жоллы: - Кет.

Қораз: -Не, толып тур ғо, ийтаяғың. Әй, берман келиң, бир қарныңызды тойдырайын.

Жоллы: - Кет деймен!

Қораз: - Ой-бу, бунша қызғаншақсаң-әй. Я өзін жемейсен, я өзгеге жегізбейсен!

Жоллы: - Кет дегенде кетсеш енди!

Қораз: - Я қасындағы ийт ишип атырған жоқ. Қуры сасып-әм кетеді ғо... Әй, неғып тұрсыз-әй, жақынлаң берман. Жоқ жерди пешелеп жүргенше.

Тауықлар жан-жақтан келип ийтаяқты орап алады. Жоллы ашыу менен қоразға умтылады. Олар бабақласып кашып, жөне азырақтан тәмеленип турады. Тауықлардың ғағақласқанына иштен Өмирбай жууырып шығады.

Өмирбай: -Хау, мына атаңа нәлет неғылады! Енди келип-келип өзимиздің тауықты жеуге қарадың ба? Мен саған хәзир тауық жегенди көрсетемен! Ой, нәлет болғыр, қойып тұр қәне! Үш күннен бери неге улый береди десем, тауық сорпа ишқиң келип қалған екен ғо.

Ол излеп жүрип, бир белсап тауып алады.

Өмирбай: -Мә, саған тауық. (Белсапты көтере бергенде қонсысы Барлықбай шығып, қолын услап қалады?)

Барлықбай: -Хау, Өмирбай, саған не болды?

Өмирбай: -Мына атаңа нәлеттің харамзадасы, күпә-күндиз тауықты жейин деп атыр.

Барлықбай: -Әй, яға! Жоллы өйтип тауығына ауыз салмайды.

Өмирбай: -Хау, мына маңлайдағы еки тесик пенен көрдим ғо.

Барлықбай: -Яғау, сениң бул ийтиң аштан өлсе де тауыққа умтылмайды. Қарамайсаң ба, аш болса алдындағы жууындысын ишпей ме?

Өмирбай: -Жууынды, жууынды! Тауық таза гөш ғой!

Барлықбай: -Олай емес, Өмирбай достым. Бул ийт үш күннен бери ауырып атыр.

Өмирбай: -Хе-е, ауыра! Ауырғанда қасына қаншық келе ме?

Барлықбай: -Әй, бир келген-дә! Адам адамға барғанда, ийт ийтке келмей ме? Ийеси болсаң-өм сен бул ийттин қисылығын билмейди екенсең. Бул деген өзіннің тауығын түе, пүткил көшениң тауығына, малына тиймейди ғо. Болмаса билесең бе, мынаяғыңызда Мырзабай бажбаның үйин тонап кетти. Қарлыбайдың сыйырын таң алдында сойып алып кеткен. Сәрсенгүл кемпир не, бийшара, сауып ишип отырған жалғыз ешкисин урлатып, енди ылағына қолдан сүт берип отыр. Қудайға шүкир, бизиң көше тынышлық, сениң ийтиң күн батқаннан кейин тынбайды, көшениң ана басы менен мына басына гезип жүреді. Түри бөтен адам көринсе дәрриу танийды. Соның қарасы семип кеткенше дәруазана қайтып кирмейди.

Өмирбай: -Ой-бу, сениң мына гәпине қарағанда, тек сөйлемейди демесең, адамнан ақыллы болды ғо.

Барлықбай: -Хе-е! Бул бийшара хәзир ауырып жүйкеси қурып атыр ғо. Оған таяқ алып жууырғанша, дуктыр шақырып көрсет!

Өмирбай: -Не?!

Барлықбай: Ветеринар шақырсаң укол-пукол салады.

Өмирбай: -Пай, қатырдың-ау! Ийтке дуктыр шақырыу түе, былтыр қатыным еки хәпте төсек тартып жатқанда шақырғаным жоқ. Қудайтала қай мақлуқты жаратқанда да дуктыры менен дәриханасын денеси менен қосып жаратады. Соларды өзиң тауып алып, ауырыуға қарсы гүрес дейди.

Барлықбай: -Гүрести ме?

Өмирбай: -Гүрескен шығар, тири ғо.

Маржан: (иштен дауыслайды) -Хәй, Өмирбай не, ийти азалап қата қалдың ғо. Өлсе өледі дә, ийт төлеуи бир күшик. Берман кел, телефонға шақырып атыр.

Өмирбай: -Усыннан тауықларға енди бир ыр-р де, маңлайынды жараман. (Белсапты атып урып, ишке кетеди).

Барлықбай: -Күшим, күшим! Қапа болма, Жоллы, еле жақсы болып кетесең. Ыссы тән ауырмақ ушын жаратылады дейди.

Барлықбай кетеди. Жоллы қамсығады.

Саққулақ: -Жылап атырсаң ба? Қойса!

Жоллы: -Саққулақжан, қашшан-ақ мениң өлгим келип еди-ау. Өттен, усындай жақсы адамларды көзин қыймайды да!

Саққулақ: -Дүньяда жақсы адамлар көп ғой.

Жоллы: -Егер көп болмағанда дүнья астын-үстин болар еди.

Саққулақ: -Мениң бирақ, бир нәрсе кеўлиме келди, биз түни менен уйықламай есигин қорыймыз, билсе күни-түни есигиниң қулпымыз, сонда неге бизди тауық қурақым көрмейди.

Жоллы: -Саққулақжан-ау, олар тауықты жақсы көрип қорып атырған жоқ. Оның гөшин жейди ғо.

Саққулақ: -Айтқандай, жақыннан бери адамлар бизлердиң-өм гөшимизди жейтуғын болған.

Жоллы: -Сорама! Мен қаланың шетиндеги таслап кеткен бала-бақшаның ишинде үйилип атырған ийттин геллелерин көрип, үйге қалай келгенимди билгеним жоқ.

Саққулақ: -Япырмай-ө! Мен биринши еситип атырғаным.

Жоллы: -Соның ушын саған зинҳар айтарым, өлип-тирилип ишип жей берме, семирив кетесен. Диета сақла. Жүр, бир-еки уақыя көрсетейин.

Саққулақ: -Жақсы адамлар хаққында ма?

Жоллы: -Яқ. Жақсының жақсы екенин мен айтпай-ақ билесең. Алды менен жаманды танып бил, солардан аўлақ жүр.

Саққулақ пенен Жоллы сахнадан шығып кетеди. Сахнаның екенинши төрепинен бир хаял үйден атлығып шығады. Оны қолындағы бос шийше менен айландырып қууып жүрген күйеуи көринеди.

Хатша: -Уай-уа-ай! Жәрдемлескендей ким бар! Өлтирди мени!

Айдос: -Өл, атаңа нәлет! Сени өлтирийип ғана, сорпанды ишейин!

Хатша: -Өлтир! Бүйтип жүргеннен өлгеним-әм жақсы!

Айдос: -Өлтиремен! Сендей каншықтың барынан жоғы.

Иштен Айдостың досты Кууат шығады.

Кууат: -Әй, қойса-а! Қарақан қылдың ғо, Айдос!

Айдос: -Мен бе, қарақан қылған? Мына каншық ғо, жибер, маңлайын жарайын!

Хатша: -Жиберсе, жибер, жарсын!

Кууат: -Ту-у! Кәйипти бир тийин қылдың? Жүрсе оннаншы, жаңағыны ишип алайық. Екиге бөлип куйдым. Нурлыбай-капут, дастурханның басында қалды.

Айдос: -Яқ, мен мынаны бир жақлы қылмай бармайман. Билесеңбе, сизлердин алдында қандай абырайымды төкті. Еки шийше арақ ушын! Соны әкелгенде мен үдемеймен!

Хатша: -Не деп әкелемен, сен харам тамакка. Сау болып санда жоқсан, кесел болып төсекте жоқсан. Мен жүриппен өкшем қырық жарық болып. Я ишерге затым жок, я кийерге ...

Айдос: -Бар қыл! Адамлардың қатынлары тауып атыр ғо. Атырауға бар, Астраханға кет. Сен отырасаң көшениң бойында аузын паллыйып. Кешке дейин тапқанын еки шийше самопалға жетпейди.

Хатша: - Мен самопал ушын жүргеним жок. Ана, бала бир хәптеден бери мектепке бара алмай қалды, аяқ кийимсиз. Соған бир нәрсе болама деп жүрсем оны сен тауып алып, мына пянчиклер менен ишип отырсан.

Кууат: -Кимо, пянчик? Әй, Айдос, мына қатыныңды тыйса! Усыннан жиберип қалайын ба, Айдосты! Маңлайын пашақ-пашақ болады!

Хатша: -Жибер, қудайдың не салғанын көрейин!

Айдос: -Жибер деймен мени! Хәзир бармағым менен басып өлтиремен.

Хатша: -Өлтирерсен! Хәй, қудайдан тапқыр сениң! Сен үй болайын дегенде байрамда сойып жийик деп отырған жалғыз тауықты сатып арақ ишесең бе?

Айдос: -Ыңқылдама-әй! Айттым ғо, ийт жепкеткен деп.

Хатша: -Ийт жегенде пәри қалалы!

Айдос: -Хәзир ийтлер аш, пәри менен қосып жеп қойған!

Қууат: -Бизің қонсының-әм ийти аш болып өзиниң тауығын жеп қойған.

Хатша: -Жүзлестирейин бе?

Айдос: -Ким менен?

Хатша: -Арақ сататуғын кара қатын менен «Базарда үш мың, сен бир ярым мыңға-ак алағой» деп барғаның отирик пе?

Айдос: -Айтып қойды ма? Әкеннің. . . Сонша айтып алып кетип едим ғо . . . вообще, қатынға исениуге болмайды-ау!

Иштен бала жылап, жууырып шығады.

Бала: -Аға-а! Урыспаң да, қорқып баратырман!

Хатша: -Баланың қәдирин билеме бул ийт! Бул құнимнен басымды алып кеткенім жақсы!

Қууат: (жууырып барады) -Қойса, кетпесе! Бизлерге пияз ба, бир нәрсе қууырып берсе. Қалған бир шийшени ишип болсақ болды, кетеміз.

Айдос: -Жиберсе, кетсин! Ана, құшигинди-әм алып кет, Бар ана қаншыққа!

Хатша: -Маған сендей ийттің төли керек емес.

Айдос: -Сен ийтсен!

Хатша: -Сен ийт!

Бала: -Апа-а!

Хатша: -Абыс! Әкеннен көрген азабым аздай, сениң ынғырыулауың қалды ма?

Қууат: -Қой-қой, айнанайып, ишке бар! Асханадан пияз тауып қыршып бер, хәзир екеуиміз қууырып жейміз.

Ишке киргизип жибереди.

Қууат: -Қояғойса құрдас, айда жылда бир келеғойып едик.

Хатша: -Не? Хау, кешениң алдындағы күни ғо, балан төшкиге салып алып кеткени!

Қууат: Я? Ташки менен өкетти ме? Әйтеуірде жел-кеме қол тийгизбейди-ау.

Хатша: -Болды! Бул үйди желкемнің шуқыры көр-син! Пянщиклерің менен қосылып жатабер.

Иштен Нурлыбай шығады. Кууат Хатшаны жибермей қалады.

Нурлыбай: -Ә-ә-ә! Әй, не бул адамның мазасын алып. Кууат, сен не мениң носкийиме арақ қуясаң?

Кууат: -Төктің бе, дастурханның басындағыны? Ақмақ!

Нурлыбай: -Айдос жүрсе ишейік. Уйқы менен кәйіп тәркіп кетті ғо.

Кууат: -Нурлыбай, көріп тұрсаң ба, мынау кетемен деп атыр.

Нурлыбай: -Кетсе кетсин де, арқайын отырамыз. Жибер, Кууат рухсат бер. Мен өзим Айдосқа үйден шықпағанын әперемен.

Хатша: -Сенсіз-әм алады ол, қатынпурыш!

Айдос: -Не, ким қатын пурыш?

Хатша: -Сен! Сен ийт қатынпурыш!

Айдос: -Қашан көрдің? Мойныма қойып бер!

Хатша: -Қояман!

Айдос: -Усыннан қоя алмасаң, он екі мүшенди он екі бөлек қыламан!

Нурлыбай: -Бәліп тасла!

Хатша: (Келип Нурлыбайды бууындырады). Неғылде-дин!

Нурлыбай: -Ұай-ұай-ұай! Мен ананы айттым! Кууаттың маңлайын бөл дедім.

Кууат: -Мине саған маңлай бөліу! (Кууат керилип бир урады. Нурлыбай аударылып түседі). Айдос, сен қояғойса! Қаракан қылдың, ішке барайық.

Айдос: -Бармайман! Әдеп жаңағыны мениң мойныма қойып берсин!

Хатша: -Қояман.

Айдос: -Кой! Қоймасаң ийтсең!

Хатша: -Азанғы алтыда Пердештің үйінен неге шығып қиятырсаң?

Айдос: -Қашан?

Хатша: -Мен Хазарасқа кеткен күні.

Айдос: -Өтирик! Ким айтты оны?

Хатша: -Қоңсысы Жәмийла айтты. Я әкеп жүзлестирейін бе?

Айдос: -Хе-е ... ана не ғо, бел сорап барып едим ғо.

Хатша: -Не, еки шақырым жерден бел сорап барып, өзиңнің гөринди казайын деп пе едің?

Нурлыбай турмақшы болады, бирақ тура алмайды. Жылыслап барып Хатшаның еки аяғына асылып турмақшы болады. Хатша теуіп жибереди.

Айдос: -Анаңқара, мени қатынпурыш дейди, өзи мениң көз алдымда-ақ!

Хатша: -Өйтип жөгисире ме? Онысыз-әм хәмме биледи.

Кууат: -Қойса, Хатша, усыған ким қарайды, сау уақты жоқ ғо.

Хатша: -Ол бузақы адам танламайды. Үйде пулға өтер зат қалмады. Үтик жойтылды, жарғы жойтылды, балта жойтылды, газге қоятуғын шәйнек ол жоқ, он бес метр шланга ол жоқ. Мен бирин-еки ете алмай жүрсем, бул гөне базарға сатып, тапқанын сизлер менен Пердешке береди.

Айдос: -Ой-бу, бир мәрте көрген екен жүдә!

Хатша: -Бир мәрте ме? Және айтып берейин бе?

Айдос: -Не, нени айтасаң? Бир мәрте балта сорап бардым, бир мәрте крайник сорап бардым, болғаны ғо.

Хатша: -Қой, мен кетемен. Сениң менен балтаптап айтып отырғанша!

Нурлыбай: -Кууат жиберсе! Қайта қатынсыз отырсақ, арқайын отырамыз.

Айдос: -Жүриң ишке! Жетпеген жерине табылады. Үш рюмкаға дейин тапсақ қалғанын арақтың өзи табады.

Хәммеси: -Би-ир, еки, үш бойдақ,

Үмитлери пуш бойдақ,

Дәстүрханда арақ бар,

Қанат байлап уш бойдақ.

Саққулак: -Жаңағылар үшеуі-әм бойдақ па?

Жоллы: -Оларға бала-шағадан гөре усы өмир қызық.

Саққулак: -Бизиң үйбетте тап усындай биреулер бар дейсен, айтсам, аұзың ашылып қалады.

Жоллы: -Хәй,-хәй, ғыйбатқа берилме! Адам жаманлау ийтлердин иси емес. ғыйбат адамға берилген қәсийет.

Жүр, ана турған ски хаялды көрдің бе, ғыйбаттын көкесин солардан еситесен, лекин сени ұлти ал деп көрсетип атырған жокпан.

Сахнаға Гулхан менен Айман шығады.

Гулхан: -Хэй, еситтиң бе, Нурлыбайдың хаялы үш жылдан бери Атрауға саудаға катнайтуғын еди, акыры соякка биреуге тийип кетипти ғо.

Айман: -Тиймей не қылады, бурынағы жылы маскара болайын деп турған жерде соякка барып түсик түсирип жаны қалды ғо. Хэй, жаңағы баланың кимге усайтуғынын билесең бе?

Гулхан: -Кимге?

Айман: -Мурны маңлайын жарып шыққан, тау қошқарынын тумсығындай биреу екен.

Гулхан: -Манлайы-ым!

Айман: -Қасында саудада жүрген қатынлар айтты. Адам көрмесин деп шүберекке орап көмип тасладық деди.

Гулхан: -Үйппей, онда өлеғойсын ширкин! Хэй, айтқандай еситтиң бе? Қарлыбайдың қызы еки ай болмай қайтып келипти ғо.

Айман: -Бу куракым шыдасқанығой онын.

Гулхан: -Қой-ә!

Айман: -Мен сол күни қайтып келетуғын шығар деп-едим. Ол деген шаппаттайынан баслап пүткіл гөне қаланы үйтти ғо.

Гулхан: -Үйп-пей, маңлайым. Бизлер-өм қыз болдык деп жүрмиз-ау! Өмиримиз босқа өткен екен ғо.

Айман: -Айтқандай, бирин айтып бирине кетемен-ау! Қосбергенди қамап таслапты дейди.

Гулхан: -Хе?

Айман: -Бир жайын пәтикке тийғизип ақшаға толтырып қойған екен.

Гулхан: -О қудайдан тапқыр! Бизлер ғо жәрдем пудды ала алмай жүрмиз, банкиде пул жоқ деп.

Айман: -Бул болғаны емес, төрт Нексиясы бар екен, бир арша толы Американың ақшасы бар екен. Соларды хатлап атырған уақытлары хаялы жығылған.

Гулхан: -Өлип бе?

Айман: -Өлген шығар!

Гулхан: -Айтпақшы, өлген дегеннен шығады-ау, ана бір телевизордан шыға беретуғын косықшы хаял бар еди ғо, аты ким еди соның?

Айман: -Қудай-ай, ким болса сол болсын, айта берсе!

Гулхан: -Соны, өлтирип, Қызкеткеннің музыкасының үстине жатқарып, үстине бір бет қағаз жазып таслап кетипти.

Айман: -Не депти?

Гулхан: -Дүньяда сеннен басқалар-әм бар, енди жол бизики депти.

Айман: -Онда қызғанып өлтирген ғо.

Гулхан: -Ауа дә!

Айман: -Айтқандай, қызғанады дегеннен шығады-ау, миниатюрада ойнай беретуғын ана бір келте киси бар ғо.

Гулхан: -Хе, ауа.

Айман: -Соның тилин кесип кетипти!

Гулхан: -Өйп-бей маңлайым. Өлип бе?

Айман: -Як. Больницада екен. Ушына ийттиң тилин қосып жалғап атырған дейди.

Гулхан: -Ал, саған өтирик, маған шын, кеше бір сумлық еситтим, түни менен уйқлай алмадым.

Айман: -Айтоссе!

Гулхан: -Бир қатын төрт Камаз толтырып телевизор әкиятыр екен. Жолда бажыханада ушлап жибермепти. Қатын-әм мәрт екен, майы менен тұрған Жигулидин гилтин услатқан. Алмапты.

Айман: -Алағойса болады ғо.

Гулхан: -Дым тамағы тоқ адам екен. Иномарка болмаса усламайтуғын адам, -дейди. Төрт машинды-әм апарып басатуғын болған. Соннан жанағы қатын шыламай, Камаздың багинен бір шелек бензин алып, қатар тұрған машинларға от берип жиберипти ғо!

Айман: -Камаз саярка менен жүреді дейтуғын еди ғо.

Гулхан: -Як, бул қатындики бензин менен жүретуғын Камаз екен. Соннан жанағы телевизорлар бирим-бирим

испанға атылған. Биреулери жарылып атса, биреулеринде кино болып атыр дейди.

Айман: -Пай, асырып жибердин-ау.

Гулхан: -Хау, қудай урсын! Сеннен өтирик карызым бір ма? Көрип келгенлер айтып жүр ғо.

Айман: -Хәй, катын-ау, бәрін айт та, бирин айт-жиқында ақырзаман болады дейди ғо.

Гулхан: - Қапылтпаш!

Айман: -Хәу, рас! Аспандағы күн бөлинип-бөлинип жерге түседі дейди. Сөйтип хәммемиз үйтилип өлетуғын қусаймыз.

Гулхан: -Бай-бу, құрған манлай. Күйеди дегеннен шығады-ау, мен сүт писирип атыр едим ғо. Сен катын менен сөйлесемен деп.

Айман: -Бир аркайын отырып сөйлесе алмайсаң! Қдшан көрсең қоз басылады да жүреді. Хәй, айланып келесең бе?

Саққулақ: -Жаңа ақырзаман болады деди ме? Ол ийтлерге де болама екен?

Жоллы: -Адамлардың пейли-ықпалы бузылса ғана ақырзаман болады. Ондай ақырзаманнан ийтлер-әм аман калмайды.

Саққулақ: -Кудайым бузылмағай дө!

Жоллы: -Биз тилеуін-тилеймиз-ау, лекин ... Жүр, Парахаттың шертегинің басына шығамыз?

Саққулақ: -Ойерде не бар?

Жоллы: -Барған соң көресең?

Сахнада бир-бирине еркелеген Айдай менен Куяш пайда болады.

Куяш: -Атынды Айдай деп тауып қойған-ау сениң!

Айдай: -Мен Ай болсам сен Куяшсан!

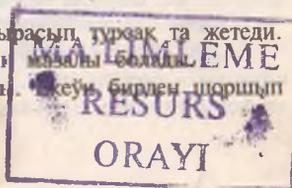
Куяш: -Лекин, екеуіміз хеш уақта бирге бола алмаймыз дө!

Айдай: -Тәғдирдин өзи солай жаратқан, Куяш шықса Ай батады, Ай шықса Куяш!

Куяш: -Мейли, усылай ушырасып тұрсақ та жетеди.

Айдай: -Урлап жеген түйнен мұаны болды.

Есиктің қоңырауы басылады. Екеуі бірден шоршып түседі.

- Куяш:** -Ким болды екен?
- Айдай:** -Күйеуим болмаса гөрге еди? Кимсен?
- Парахаттын дауысы:** -Хә, не, шабазыңның келетуғын уактын умыттын ба?
- Айдай:** -Хәзи-ир!
- Куяш:** - Мен не қыламан?
- Айдай:** -Жасырын.
- Куяш:** -Қаякка?
- Айдай:** -Шипонерге кир. Як, кухняға?
- Куяш:** -Кухняға!
- Айдай:** -**Як, қой**, ол келе салып суу ишетуғын әдети бар.
- Парахаттын дауысы:** -Айдай, неғып атырсаң, болағойса?
- Айдай:** -Шешинип жатып қалып едим, кийинип алайын.
- Парахат:** -Меннен-әм дененди жасырасаң ба?
- Айдай:** -Қойшы, Парахат, уяламан. (Куяшка) төрғи жайға кирип тур.
- Айдай** барып есикти ашады. Парахат киреди.
- Айдай:** -Ух-х, Парахат! Адамды зериктирип өлтирдин ғо. - Буншама неге иркилдин? Жуп кумырыдай барымызды ишип бирге отырайық десек...
- Парахат:** -Ө-өй сорама! Қызык болды!
- Айдай:** -Қызыкты өзин көрийип жүре бересен. Төрғи жайдан тақ еткен дауыс еситиледи.
- Парахат:** -Бул не?
- Айдай:** -Әйнек жайға төрелка қойып кетип едим жана, асығып жүрип. Сол жерге түсип кеткен шығар.
- Парахат:** -Хаў, онда сынды ғо. (Бармакшы болады).
- Айдай:** -Пара-хат-ат! Сен еркек адамсаң ғо, тарелкаға басың айланбасын, сынған тас болсын!
- Парахат:** -Усындай жериң унайды да маған! Гейбир хаяллардың күйеулері өзлери шайын демлеп жүреді.
- Айдай:** -Кудай көрсетпегей! Бизлерди апам деген «ериң-пирин, өмириңше сыйла» деп үйретті. Қәне, отырып деминди ал, шаршап келген шығарсаң!
- Парахат:** -Шешинип шығайын.
- Айдай:** -Пара-ха-ат! Маған неге үйлендин, мен сенин ийниңнен костюмыңды, басыңнан қалпағыңды шешип алмасам, ийниме сұлги салып, қолыңа суу куймасам!

Айдай: -Қатын картайғанша ис үйренеди деген. Бурын бундай болмасам-қәтелигим.

Парахат костюмын, қалпағын шешип Айдайға береди. Айдай оны төрги жайға алып кетеди.

Парахат: -Айдай, трикомды таба алмай атырсаң ба? Мен оны басқа жерге қойып едим, хәзир (түргеледи).

Айдай: -Таптым, Парахат! Ушып-конбай отыра берсе! Иштен таза трико алып шығады.

Парахат: -Хаў, бул не, таза триком ғо. Күнде кийип жүргеним бар ғо, өзим әкелейин.

Айдай: -Отырса, парасат тауып. Мен сол гөне трикомды билмейди деп отырсаң ба?

Үйде болсаң-әм бегдей бол деген, бегим. Кийебер, өмириң тозбасын.

Парахат шалбарын шешип трикосын кийип алады. Айдай шай демлеўге кетеди.

Айдай: -Ал, шабазым, айтып отырса той қалай өгти.

Парахат: -Келебер, келгенсоң айтаман ғо.

Айдай: -Айтаберсе, қулағым менен кеўлим сенде ғо. Мениң еки күннен бери минут санап күтип отырғанымды билмейсең-аў.

Төрги жайдағы Куяш түшкирип жибереди.

Парахат: -Биреў түшкиргендей болдыма?

Айдай: -Яғаў, қаяқта? Уай-уай-уай! Параха-ат!

Парахат: -Не болды?

Айдай: -Аяғыма қайнаған суў куйып алдым.

Парахат жууырып барып, келиншегин қолтықлап шығады. Ол бир қолында демленген шай, жортаға ақсаңлап келеди.

Парахат: -Хештағымады ма?

Айдай: -Үйби-ай! Шайынды ише бер, өзін шаршап келгенде мен-әм.

Парахат: -Аяғың қызарып кетипти ғо.

Айдай: -Хештағымас. Ет жарасы өзінде деген. Сөйтип тойда көрген қызықларыңды айтса.

Парахат: -Той жүдә зор той болды. Бесинши күни қудалар менен бирге оғырдық. Қарасам, төрде аламойнак

дуутар тур. Мениң дуутар көрсем аркам қозатуғын әдетимди билесең ғо. Алып, бир нама жаздырып едим. Қәне қудалар қойдырса, қарақалпақшылығы басым жигитлер екен, «даңғыр-дүңгириң далада айта берсин, бизге усы Пәкен болады» деп таң алдына дейин йошып отырдык. Ертеңине не болды десең о!

Айдай: -Ал?

Парахат: -Ертеңине беташарда да еки қосық айтып бересең деп турып алды. Кеулин қыймадым. Қарасам қур жыйналып қалған. Бир ұақта жаңағы жорамыз микрофонды алып: Хұрметли халайық, көптен бери қур жыйнап, қосық айттырыу дәстүримиз қалып баратыр. Егер сизлер як демесеңиз, бүгин кеште мениң мына жорам бир-еки саат сизлерге қосық айтып береди. Қалмай келиңдер деп дағазалап жиберди. Мениң бир-еки саат айтқандай қосығым бар ма-жоқ па, оның менен жуымы жоқ. Сөйтп, кеште үлкен қур жыйналды.

Айдай: -Айтеуірде, иркилдин-ау. Бундай әдети жоқ еди ғо, деп үйде ийманым бир қысым болып отырдым.

Парахат: -Хау, енди халықтың сонша ықласын жығып кетиуге бола ма?

Айдай: -Сонда да, «үйдеги дүздегиден, дүздеги үйдегиден қорқалды» дегендей... Әйтеуір қосық тауып айтып бере алдың ба?

Парахат: -Соннан далаға қур жыйналды. Қурдың үстинен бийик етип прауыт тартылып, еки жерден үш жүзлик лампочканы жағып қойды. Халық деген қурды сағынып-ақ қалған екен ғо. Изли-изинен айтып атырман, гө Ешанның жолы, гө Жапақтың жолы, со бир үш сааттай айттым-ау деймен. Сылт етип бир адам орнын қозғалмайды. Дәстанға түс дейди. Мен дәстанды қайдан билейин. Бир ұакта ойламаған жерде свет өшти де қалды.

Айдай: (жанланып)-Хау! Сөйтп не қылдың?

Парахат: -Свет өшкен менен хеш ким кеткен жоқ.

Айдай: -Сен не қылдың, сен?

Парахат: -Мен-әм кеткенім жоқ.

Айдай: -Тура бердің бе?

Парахат: -Як, қосық айттым.

Айдай: -Қараңғыда ма?

Парахат: -Хә-пә дегенше ортаға лаулатып от жакты
Ғо.

Айдай: -От жағаман дегенше тым-тырыс болып кал-
дың ба?

Парахат: -Неге? Мен бир минут-әм тоқтаған жоқпан.
Айттабердим.

Айдай: -Дуўтарсыз айта бердиң бе?

Парахат: -Неге дуўтарсыз? Дуўтарсыз қосық айтып
болма ма?

Айдай: -Қараңғыда қалай шерттиң?

Парахат: -Шертиў ушын жактының не кереги бар.
Көкирегің сайрап турса, он бармағың ойнап турса...

Айдай: -Сонда дуўтарды көзиң менен көрмесең-әм
шертте бересең бе?

Парахат: -Аўа дә!

Айдай: -Қәйтип! Мени баладай алдағың келе ме?

Парахат: -Алдап не қылайын, хаў, олла?

Айдай: -Қалай сонда, дуўтарды көрмесең, қайсы
пердениң қаяқта екенін билмесең.

Парахат: -Билиў шерт емес. Бармағынның өзи тауып
ала береді.

Айдай: -Исенбеймен! Сен бир атайы бақсы емесең?

Парахат: -Ха-аў, қашан мен сени алдап едим.

Айдай: -Сени тойға кетти ме десем, қудай билсин,
қлйсы нашардың үйінде қонып келгенинди! Мен сениң
жолыңа айдай қарап ... (қамсығады) қатын алдауды
үйреніп келген скенсең дә!

Парахат: -Астаупырла бала! Мени нағыз суўқыйт,
жалаңқаяға шығардың-аў. Мәйли, тап хәзир шертип-ак
көрсетейин. Көзимди орамал менен байла!

Айдай: Шертпей-ак ғо.

Парахат: -Көрсеш енди инанбасан! Орамал менен тас
етип байла.

Айдай: -Бәрибир арасынан сығалап көріп турасан!

Парахат: -Хаў, еки қабат етип байла, исенбесең үш
қабат ет, оған-әм исенбесең көзимди жұмып-әм турайын.

Айдай: -Шертте алмасаң неғыласаң?

Парахат: -Хәмме нәрсеге қайылман.

Айдай: -Белгийский пальто әпересең бе?

Парахат: -Пальтоны быйыл кыста алған жоқсан ба?

Айдай: -Әне-е, айттым ғо, дәрриу тайсалақлап атырсан!

Парахат: -Яқшы әперемен!

Айдай Парахаттың көзин тас қылып байлайды. Парахат ықласланып шертип, бир қосық атқарады. Усы уақытлары Айдай Қуяшты үйден шығарып жибереди де сон, өзи ишке барып жатып қалады.

Парахат: -Әнекей, Айдай қосшым. Сен мени дуұтарды қолы менен шертеди деп жүр екенсең-ау. Кеулим менен шертемен мен.

Қараса Айдай жок.

Парахат: -Айдай? Хө Айдай!

Айдай: - (жақтырмай) Ху-у!

Парахат: -Каяқтасаң?

Айдай: -Барман ғо, айтабер.

Парахат: -Жаңа әп-әнедей едің ғо, не боп қалды дауысын тарғыл, тарғыл ...

Айдай: -Давлением тутып тур.

Парахат: -Дуқтыр шақырайын ба?

Айдай: -Як, өзи өтип кетеди.

Парахат: -Ой-буу, хөй усы давление деген жаман дә! Әжик-гүжик болып ауқат жермиз бе десек. Айтпақшы ауқат бар ма?

Айдай: -Кешеден бери бир тамағың тоймады ма? Я тойхана казанын сууға таслап атыр ма екен?

Парахат: -Кейинги уақытлары усы қатынның минезине түсинбей-ак қойдым. Бирден гилт етеди. Мени со басқаға ауып кетеди деп гүманланады-ау шамасы, қой, барып кеулин алайын. Қарамағанның қатыны кетеди деген.

Саққулақ: - «Ийт опа, қатын жапа» деп усындайды айтады екен-ау.

Жоллы: -Адамларда буннан-әм басқа гәп бар, «ийт ийесине еркелейди, басқаны қабады, ал хаял басқаға еркелейди, ийесин қабады» дейди.

Саққулақ: -Түбинде олар бизиң опалы дос екени-мизди биледи екен ғо.

Жоллы: -Биледи! Лекин, бир-бирин жақсы көрсе де ийтке тенейди, жаман көрсе де ийтке тенейди. Ал, ана қатынлардың қылып отырған көрин көрсең-о.

Сихнаға Айпарша шығып Палханның үйбетине кләген төгеди. Оны Палхан көрип калып, жууырып шығады.

Палхан: -Хәй, хәй, катын, өзиниң есигиниң алды не, кырбағып атыр ма? Я биз сениң кириниң сууын ишейик пе?

Айпарша: -Сениң үйиниң алды емес, көше хәммеге теңлик, жууындыға тойған көпектей хәўлей берме?

Палхан: -Ким көпек? Мен сендей саллақының гәпин есштейин деп жүрген жоклан? Көше теңлик болса үйбетине карап сеп. Мине, бир, еки, үш, төрт, бес, алты, жети, сегиз, тоғыз, он, он бир ... он бир адым. Сен неге бес ырым адымнан аржағына төкпейсең, мениң үйбетиме псырасаң.

Айпарша: -Әй, сени өзи не көтерип жүр. Кызыннан кийип келген өтирик алалмайсаңың ишине сыймай жүрсең бе? Мен ондай тауарды тряпка да қылмайман!

Палхан: -Жаман-ау, ауған талғанға күледі. Сен ала шмайсаң киймек түе, қызынды қайтып әкеп отырсаң го.

Айпарша: -Ауа, әкеп отырман. Неғыласаң? Енеси сен кусаған ийт болған соң, дус келген қаншыққа талатпайын деп әпкелдим. Қызымның он еки мүшеси сау болса бай көп.

Палхан: -Көп болғанда қандай, әйтеуір кеш болса сыртқа шығыуға қорқамыз, үйиккен ийттей бәлелер ызғып жүргени.

Иштен кызы Зәуре шығады.

Зәуре: -Хәй, хәй, пушык катын, қашан көрдин мениң көшеде үйиккен ийттей болып жүргенимди.

Палхан: -Сен сөйлеме, урғашы! Мына үлкен қаншығын үрип атыр го.

Айпарша: -Ким қаншық? Хә, ийттин асырағаны!

Зәуре: -Өзиниң кызын қарқ па?

Палхан: -Неғыпты мениң қызыма?

Зәуре: -Үйден шықпаған аты болмаса, пүткил қос қолди үйтип атыр го.

Иштен кызы Тамара шығады.

Тамара: -Не деп отырсаң?

Зәуре: -Еситкениң сол.

Тамара: Аузынды айырып жиберемен!

Зәуре: -Дамбалыңды айырмасаң!

Айпарша: -Ана кызына ийелик ет саллақы!
(Бара жағасына асылады).

Палхан: -Жибер жағамды! Ийт ширкин сениң! Сен жақсы болғанда жалғыз балаңа қатын әперер едің!

Айпарша: -Әперемен. Сениң исин болмасын! Сен қусап ийттен бір сүйек қарыз алмай-ақ той беремен қудақалесе!

Палхан: -Сәрсен, хә, Сәрсен! Өлимисең, шықсаң-о! Мына еки қаншық мени талап өлтиретуғын болды ғо.

Сәрсен: -Қәне, қим-о! Әй, нәлет жауғыр, Айпарша, сен жас кишисең ғо, о неғылғаның!

Айпарша: -Жоқбосаң-ә! Көтқудашылық сен қусаған пяншикке қалды ма?

Сәрсен: -Пяншиғиң не? Маған қуйып берип отырма едің?

Айпарша: -Арың келеме? Ийтте ар бар, сенде ар жоқ. Еле көрерсең, ийттей өлимтиғиң дүзде қалады!

Сәрсен: -Неғылдедин! Тап сени өлтирип, қамалып-ақ кетейин. (Бара шашынан тартады).

Айпарша: -Мәрле-ен! Тиримисең! Мына ийтлер мени өлтирди ғо. (Мәрлен жууырып келеди).

Мәрлен: -Хәй, хәй, Сәрсен! Сеники не? Қалың малың сен төлеппе едің?

Сәрсен: -Маған сөйлегенше қатыныңды тый! Аузынан ақ ийт кирип, қара ийт шығып атыр.

Палхан: -Соның қолынан қатын тыйыу келетуғын ба еди? Өлинің қарауылы ғо!

Мәрлен: -Неғылдедин?

Палхан: -Хә, өтирик пе? Сен паралиш болып төрт ай больницада жатқаныңда билемиз, қандай машыңларға минип, қандай машыңлардан түскениң.

Айпарша: -Сампылдама? Ғарға өзиниң атын өзи айтып шақырады. Базардағы коммерческийинди кимниң арқасынан ашып отырғаныңды билмейди дейсең бе?

Тамара: -Жақсы болғанда байың менен оңысар едің.

Зәурә: -Ойласам бир бай менен оныспаппан. Сендей, көшөгегиниң бәри бай емес, маған!

Тамири: -Арың келе ме, жигит карамағанына! Ишин күссе дуз жала.

Мөрлен: -Әй, Сәрсен еркекписен, мына катынынды тапса?

Сәрсен: -Неге мен тыйыуым керек? Сениң катының не қулайдың еркеси ме?

Айпарша: -Боп қапсаң жүдә! Кеше емеспе еди, малша мениң помойымды сорап жүргениң?

Палхан: -Мен сорасам малға сораппан. Сендей, көше-нин той-садақасынан аұқат урлап тасып жүрген жокпан.

Айпарша: -Сөйлемесе! Жалғыз иниң сым урлайман деп тоққа түсип өлгенде пайда қууып Атрауда жүрдин-ау, беті кара!

Мөрлен: -Сен ақмақ, катынынды қойдырасаңба, жок па? Өйтпесең жууынды қуймай ма?

Сәрсен: -Аузына қарап сөйле? Жууынды ишип мен ийт емеспен!

Айпарша: -Ийттен қәйериң артық! Қаншыққа қосы-лап үресең!

Палхан: -Сениң байың-әм әүпилдей бермесин!

Айпарша: -Мениң байыма жетиуіңе көп ислерин бир түсе! Ийтимдей болып үргениңиз қалады ғо!

Сәрсен: -Әй, сен ийтке теңгергенди қоясаң ба, қоймайсан ба?

Айпарша: -Ийтсең, ийтсең! Ұәу-ұәу!

Палхан: -Саған ийт керек пе? Шашынды ғана пы-тырлатып биримлеп жулайын! -Айпаршаны шашынан сүйрел тартып кетеди.

Айпарша: -Ұай-ұа-ай!

Зәурә: -Хау, хау. Мен шешемди сениң шешене жул-дырып қоя беремен бе? Хәзир қолын қол, пұтын-пұт қыламан!

Тамира: -Не дедиң? Токта, урғашы, жулғанды хәзир меннен көресең?

Айпаршаның дауысы: -Ұай-ұа-ай! Өлтирди!

Сәрсен: -Өл! Саған сол керек!

Мәрлен: -Мениң катыным өлсе сениң катыным аман қалады деп отырсаң ба? Ҳәзир екеуин бир пышар пенен бауызлайман. Изли-изинен жууырып кетеди.

Саққулақ: -Хаў, жаңағы қатынларды сойып қоя ма енди?

Жоллы: -Айта береді? Булар күнарадан үсейтип урысады.

Саққулақ: -Арашалайтуғын басқа адам жоқта деймен?

Жоллы: -Бар ғо, мине хәмме отырыпты ғо. Қайта тамашаға қарап күлип отыр. Биреуи берман шығып койың демеиди.

Саққулақ: -Мүмкин булар басқа жактын адамлары шығар.

Жоллы: -Әне, сол жаман, адамларда бир нақыл бар, «биреудің қулағын кессен, биреуге кийиз кескендей» деген... Ана қиятырған үш адамды көрдің бе?

Саққулақ: -Қайсы? Ортада биреуин қолтықлап қиятырған екеуи ме?

Жоллы: -Аўа. Олардың кеңсеси аржағында көринип турған еки этаж жай. Баслығын кеңседен шығарып саламан дегенше усы тамаша.

Сахнаның бир төрепинен ғауырласып үш адам келеди.

Турдан: -Ой-бу, Асан Төреевич, түндеги отырыспа жүдә зор болды ғо.

Мәден: -Әсиресе, сизің кейинги айтқан тилегиңиз хәммени лал қалдырды. «Биз хәммемиз дүньяға үстин болыуымыз керек» дединиз ғо.

Турдан: -Мен сол гәпти еситкен Ұақытта лаўабы кеса менен ишип жибериппен!

Асан: -Ырасында-әм биз дүньяға үстин болып жасауымыз керек.

Мәден: -Кеширерсиз, Асан Төреевич, сәл беррегиректен жүрин?

Асан: -Хе?

Мәден: -Көлеңкениз батпаққа түсип кетежак.

Асан: -Маладес! Әне, сизлердей қосшыларым болса, мениң алмайтуғын тауым жоқ.

Турдан: -Желкемиз сизің еркиңизде, қәле мин, қәле кәлип пенен шаўып тасла!

Асан: -Негизинде мен хеш жерде-әм шеп болып шыққаным жоқ.

Мәден: -Буннан былай-әм шеп болмайсыз.

Турдан: -Сиз келгели бизің көзимиз шайдай ашылып қалады ғо.

Мәден: -Усы Ұақытқа дейин бул мәкемеде қалай кәлип жүргениме хайран қаламан?

Турдан: -Бизди адам еттиңиз ғо, Асан Төреевич!

Мәден: -Шадбыз Асан Төреевичтен,

Биз бенен бир отырып ишкен,

Журт ишинде мен көзге түссем,

Сизин дәулетиниздин арқасы!

Турдан: Сиз бар жерде данқ хұрмет тайын,

Туурап жүрсиз хәммениң пайын,

Мына мениң шонтық абырайым,

Сизин дәулетиниздин арқасы!

Мәден: -Сизің көрегенлигиңиз арқасында ақылымыңиң ақыл қосылды.

Турдан: -Як, биз оның менен ақыллы болып кеткеніміз жоқ.

Мәден: -Тек адам болып қалғанымызды айтажақпан. Бүрлпн қашан адам болар екенбиз дейтуғын едик.

Турдан: -Жаксы адамның келгенин тәбиятқа дейин сәледі екен-әй, Асан Төреевич! Былтыр мәкемениң алдындағы алты түп көк терек пышырлап қуурап қалып ели, быйыл сиз келген соң жапырақ шығарды ғо.

Мәден: -Жоңышқа не, жоңышқа! Енди көгермейди деп бел менен аударып таслап еді ғо, қара, хәзир нурлап тұр.

Турдан: -Мен сол нәрсеге хайран қаламан, хаўа райы ситин қас-қабасыңызға қарап хәрекет етеди.

Мәден: -Күле шырай берсениз, бирден булт артынан күнш шығады.

Турдан: -Мен-әм соны бирнеше мәрте бакладым.

Мәден: -Буны хеш қандай баклаудың кереги жоқ. Бул қып-қызыл хақыйқат!

Асан: -Болады жигитлер, онда мен жүремен!. Шоферди шақырын.

Турдан: -Шақырып койыппыз.

Мәден: -Папканызды машинға дейин өзим алье жүрейин. Қалпағыңызды-әм берин. Шашыңыздың ара-терлесе аязлап қаларсыз.

Үшеуи де шығып кетеди. Аздан кейин Турдан менен Мәден айланып келеди.

Мәден: -Үх-х! Буннан қашан қутылады екенбиз-әй?

Турдан: -Анақүни өтелсерияға кетеди деп еди, тым тырыс боп кетти ғо.

Мәден: -Жәмәәт қарсы шыққан?

Турдан: -Жазда биреулер соқыр ишеги жарылып кетипти деп атыр еди.

Мәден: -Соқыр ишек деген-әм гәп пе? Пулы көп адам жүреги жарылып кетсе де тәуір болады.

Турдан: -Ийиле-ийиле белимиз бүкір болмай тұрып қутылсақ болар еди.

Мәден: -Ийилмесең күн бермесе не қыласаң?

Турдан: -Жүрши-әй, бир-бир вокалдан пиво ишейик. Мен еле өзиме келе алмай турман.

Саққулақ: -Булар сонша жек көреді екен, туұрысын бетпе-бет айтқанда не қылады.

Жоллы: -Адамлар әндийше қылады. Әне, сол әндийше өзлериниң аұзына қақпақ болып, көз алдында көринип тұрған кемшиликте де көрмесликке салып өтиуге әдетленген.

Жаслар тойы. Тойхананың алды.

Баслаушы: -Қәне жаслар! Хәмме тойхананың алдына шығындар! Тимур менен Зухраның қосылыу тойындағы кешемизди, биз еки жаска бахыт тилеп, бир вальс пенен жуумақламақшымыз. Қалай көресизлер?

Дауыслар: -Мақул, мақул.

Баслаушы: -Музыка!

Музыка жаңлайды. Жаслар вальске түседі. Сонын ишинде бир жигит әбден мәс болып, биреудің ойнап атырған қызына асылады.

1-жигит: -Қарындасым мүмкин бе?

1-жигит: -Әй-әй, мен ойнап атырман ғо.

1-жигит: -Қатының ба?

2-жигит: -Буйырса болады.

1-жигит: -Буйырама, буйырмай ма, оны черт знает! Қашы жулқып тартып алады).

Екинши жигит шеп жағынан барып асылады. Биринши жигит қолының арты менен урмақшы болады. Қолын екінши жигит жибермей қалады. Ол оң қолының арты менен таслап жибергенде тағы бир жуп болып ойнап атырған жигиттин желкесине тийеди. Ол өзінше бир жуп ойнап атырған жигитке жармасады.

3-жигит: -Сен бе мени урған?

4-жигит: -Әй, пошел ты!

Үшинши жигит оны бир урады. Төртинши жигит оны бир жуптын арасына барып кирип кетеди.

5-жигит: -Барса арман?

4-жигит: -Не?! Аұзынды помидор жегендей қылып жиберейин бе?

Алтыншы жигит ойнап атырған қызын қойып жиберип, бесинши жигиттин ийнинен келип асылады.

6-жигит: -Әй, сен кимге вступайт етип тұрсаң? Мұрнандағы бет қылып жиберейин бе?

Ол керилип бир таслайды. Бесинши жигит буғып асылады да, және бир жуп болып ойнап атырған қыздың көкирегине тийеди.

Қыз: -Ұай-ұай-й!

Бир кейуаны хаял хәр қайсысының арасына барып арнапалап жүреді.

Хаял: -Қояғойсаңыз ғо, қарақларым. Айнанайын сен қояғойсаң-о!

Жигит: -Нени? Паханға айтып, бул қусағанлардың төрт бесейин қаматтырып жиберемен.

Хаял: -Тағы бирде қаматтырарсаң, айнанайын қоя ғо!

Тын бир жигит: -Әй, не, сенде бар пахан менде жок па?

Үсе ұақытлары көшеден бир милиционер өтип барады. Хаял жууырып шығады.

Хаял: -Айынайың, аналар қырылысып өлетуғын бол
ғо. Сен бар екенсең ғо. Айырес!

Милиционер: -Женге, мен төбелестің милисасы емес
пен, қарауыл миллисаман.

Төбелестің кейнінде бیرهу арман қашады, бیرهу бе
ман қашады. Ең кейнінде тум-тусқа жууырысып да
ғысады.

Жоллы: -Әне, көрдің бе, бийпаруалық, бийғамың
кеселі адамларды жеңе баслады.

Саққулақ: -Қудай сақласың! Маған басқа хеш нәрс
көрсетпей-ақ ғой!

Жоллы: -«Жаман айтпай, жақсы жоқ» деген гәп бар
адамларда. Мен саған тек олардың жаман иллеттерін ғана
көрсетіп атырман. Усындайлардан сақ бол деп атырман.

Саққулақ: -Буны маған емес, оларға айтыу керек екен!

Жоллы: -Бұл сениң менен мениң ұазыйпам емес.
Адамларды адамлардың өзлери тәрбиялайды. Лекин
бизлердің козимиз бенен өз турмысларын көргенде эле
хәм кобирек иллетлердің бар екенін абайлар еди...
Саққулақжан, мени күрттай сүйеп жибер. Көзимнің ала
тынып баратыр.

Саққулақ: -Аш болдың ба?

Жоллы: -Як. Мениң деми-қуним питкен көринеди.
Мен кетейин, хош бол туғын өскен мақаным. Хош бол
мениң излерим қалған көшелер.

Саққулақ: -Ағажан!

Жоллы: -Жылама! Ийтлер жыламайды. Хош бол,
кәдірлаңым Саққулақ!

Әсте кете баслайды. Саққулақ изине ереді.

Жоллы: -Қал, Саққулақ! Бұл сапарға хеш ким шыға
рып салмайды. Бұл сақарға жалғыз кетиледи. Бир күннен
кейін ийсимнен тауып алып, үстиме топырақ шашарсан.
Көзлеримди ғарға-қузғын шоқымасын.

Соны қулағына құйып ал, адамларға өле-өлгенше олард
дос бол. Адамлар бұл дүньяның пиреги.

ЕКИ ҚАБАТ ЕРКЕК

(фарс-комедия)

ҚАТНАСЫҰШЫЛАР:

- Әмирбай — жасы елиўлердеги киши.
- Ашароһ — Әмирбайдың хаялы.
- Бәкербай — жасы қырық-қырық беслердеги киши.
- Қурбанбай — жасы қырық-қырық беслердеги киши.
- Уасфай — емнеғана шыпакері.
- Қадибай — емнеғана шыпакері, уролог.
- Нуржамал — хамшиһра.
- Гушамал — хамшиһра.
- Бәшширгүл — санитарка.
- Кәлип —
- Пәкер —
- Хайриша —
- Сәбитер —

Уақып бүгінгі күн турмысынан алынған хәзил.

БИРИНШИ КӨРИНИС

Үш адамлық палатаның иши. Төргі кәтте қарны шәмпейген науқас - Өмирбай жатыр.

Өмирбай: (газетаның хәмме жағын аударып көрип болып) - Пай бала, бир жерде жатқан соң хәрибин қалдырмай оқып болыппыз-ө! Қяғы қалды екен оқылмаған? Сырт ел хабарлары кетти, оқы қызық кетти, дағаза кетти, жазмыш-о-о, жазмыш болжаулары қалған екен ғо. Көрейик-ә, оқып. Палға да исен бе, палсыз да болма деген. Мениң тууылған айым қандай еди... Так-так... балық екен мениң мүшелім. Бул хәпте сиз ушын онша әуметли болып басланбайды... Қара басына болғыр, ким жазып жүрген. Ден саулығыңыз бираз жаманласыуы мүмкин. Бүйери тууры, жаманласпағанда больнийсаға келемиз бе? Сәршембиде күтилмеген хабар-еситиуиниз мүмкин. Сәршемби де... Хау, бүгин сәршемби ғо. Не хабар еситер екенмен бала? Қызы түспегир кетип қалар ма екен? Бала биреуди өкелетойса жаксы болар еди-ау.

Сырттан Базарбай менен Қурбанбай келеди.

Базарбай: -Өмирбай аға, миананы қараса, усыны кесел деп ким айтады. Хәяли келип тур дегенге мен-әм бирге шығыуым бар ғо, тауық шорпа өкелген шығар деп. Портатив компьютер аударып отыр. Хау, бул емлеуҳана ғо, бизнес орай емес.

Дуктырга айтып шығартып жиберейин бе, Өмирбай аға!

Өмирбай: -Хәзир заман бизнестики, қосшым! Бизнес болмаса ел рауажлана ма?

Базарбай: -Мынау елди ойлап жүр дейсең бе? Қара басын тойғызыудан басқа ғамы жоқ.

Қурбанбай: -Дурыс, хәр ким қарп басын тойғызыу керек.

Базарбай: -Ал! Мениң айтқанымның қяғынан кетти!

Қурбанбай: -Мен қара басымды тойғызам, сен қара басынды тойғызсан, Өмирбай аға қара басын тойғызса-усылай етип хәмме тойса-ел тояды. Ел тойса мәмлекет тояды. Мәмлекет тойса-күшли, қарыулы держабға айланады.

Базарбай: -Болды, болды енди. Иркпесен сырт елге шығып кетеди бул. Биз-әм газет оқыймыз. Ондай-ондайға түсинемиз. Жақында бир газитте оқыдым, Японияда...

Курбанбай: -Қояғо, сол Япониянды, мың мәрте айттын.

Өмирбай: -Бизлер еситкенимиз жок, айтсын.

Курбанбай: -Әй, бәри өтирик-ау, өзиниң яддан тауып жүргени.

Базарбай: -Әне, газит оқымайтуғын адамның аухалы, сауатсыз.

Өмирбай: -Сизлер дайылы-жийен емессиз бе, өзи?

Курбанбай: -Жездем ғо.

Өмирбай: -Хә-ә, айтаман-ау. Сөйттип, айтабер қосшым. Японияда...

Базарбай: -Японияда маşын алып жигирма жыл пайдаланғаннан кейин заводқа қайтарып апарып берсен, тазасын берип жибереди екен.

Курбанбай: -Үстине пул қосасан.

Базарбай: -Мен не қоспайман деп отырман ба, қосаман. Мен буның апасын алғаныма жигирма еки жыл болды. Еки жыл сроги өтип кетти. Аұмастырып бер десем...

Курбанбай: -Японияға апарсеш.

Базарбай: -Әй, мен не? Сениң апанды Япониядан алдым ба, Дамбал кеткеннен алып қаштым ғо.

Нуржамалдың дауысы: -Алтыншы палата! Әстерек. Мынаякта ауырыулар бар?

Өмирбай: -Мынаякта ауырыулар бар дей ме? Бизлер не, ауырыу емеспиз бе? О неси-әй, қаттырақ ыңқылдамасаң мисе тутпайды ғой сирә! Ах... Алла жаным-әй!

Базарбай: -Есикти жауып келейинши.

Курбанбай: -Өмирбай аға, мына компьютерди алдырғаным-ишинде бир қызық программа бар.

Өмирбай: -Ал, ал не қосшым?

Базарбай: -Ананқара! Келгенде носилка менен келип еди, енди буған тамаша керек.

Курбанбай: -Қойып турса ұарлай бермей...

-Егер сиз тууылған жылыңды, айыңды, күниңди, күндиз я түнде тууылғаныңды анық айтып бере алсан,

бул компьютер бурын өтмиште ким болғаныңды айтып бере алады.

Өмирбай: -Неғылдейди? Неғылдейди?

Базарбай: -Өтмишти сен айтпай-ақ билемиз, әйтеуір өзим бес жасымнан бержағында не болғанын аттан анық билемен.

Өмирбай: -Бәримизде билемиз ғой.

Қурбанбай: -Өтмиш болғанда өндай өтмиш емес, Өмирбай аға хәр бир адам бул дүньяға бир неше мәртебе келеди екен. Мәселен, бурын барып көрмеген жерге биринши ирет барсаңыз яки еситпеген бир гәпинизди еситсениз, қыялыңызға усы ўақия бурында да болғандай болып түйиледи, солай ма?

Өмирбай: -... С... солай, гейде сондай болады.

Базарбай: -Цыганның қатынларындай мийинди айландырады бул, еле.

Қурбанбай: -Олай болуының себеби, сиз дүньяға буннан бурын-әм келгенсиз. Әне, соны айтып береди бул компьютер.

Өмирбай: -Әстапыралла бала! Бициң баллардың компьютери ондай емес ғо.

Қурбанбай: -Бул компьютерде сондай программа бар. Өтмишинди биллип берейин бе, Өмирбай аға?

Өмирбай: -Қайдан билейин. Көрсек пе екен бала?

Қурбанбай: -Кел, жезде сениң өтмишинди айтып берейин.

Базарбай: -Ана, айт деп турған адамдикин айта берсең.

Қурбанбай: -Айтайын ба, Өмирбай аға?

Өмирбай: -Қайдан билейин. Айтсаң айт, әй, көрейик тә бир, өтмиште ким болған екенбиз. Базарбай қосшым, есикти мықлы жаптың ба, жаңағыдай дуқтыр қызлар бакырып жүрер.

Қурбанбай: -Берман жақынла аға, нешинши жылы тууылғансыз?

Өмирбай: -Бир мың тоғыз жүз елиў бес.

Қурбанбай: -Қайсы айда?

Өмирбай: -Февральда.

Қурбанбай: -Нешеси?

Өмирбай: -Жигирма сегизи.

Базарбай: -Аныкпа, я метрикада қуры солай жазылған ба?

Қурбанбай: -Жезде мешайт епей тур. Сөйтип, жигирма сегизи ғой, я.

Өмирбай: -Аўа, жигирма сегизи. Ондай яддан сәне койыў деген жок ғо. Бизиң кемпир-ғаррылар азы-кем сауатлы адамлар болған. Қараөзектиң таза раддомында туўылғанман.

Қурбанбай: -Күндиз бе, я түнде ме?

Базарбай: -Ўәй, ездиң-аў.

Қурбанбай: -Сен тура берсеш, қауыншының қаншығындай жалпылдай бермей.

Өмирбай: -Күндиз деп күндизге кирерме екен, әй, яға, түнге киреди-аў. Оразаның иши еди, сәрликтин ұақты еди дейтуғын еди ғо, анам.

Қурбанбай: -Сәрлик болса түн ғо.

Базарбай: -Ақ сабақ пенен қара сабақты айырып биле алмасаң түн, егер ...

Өмирбай: -Сол ұақта ким сабағын алып жүргенди дейсен...

Қурбанбай: -Хәзи-ир көреми-из... Мине... -Өмирбай аға, буннан еки жүз қырық бес жыл бурын сиз Бөрши таў етегинде туўылған екенсиз.

Өмирбай: -Ояқта неғып жүр екенбиз?

Базарбай: -Ой бу-у, еки жүз қырық бес жылда Тахтакөпирден Қараөзекке жаңа жеткен болсаңыз, пай жүрдек екенсиз-аў.

Қурбанбай: -Сол иретки дүньяға келиўинизде дым узақ жасапсыз.

Өмирбай: -Япырмай-ә! Әй, қудайым-әй. Бул ирет-әм жасағайман дә!

Қурбанбай: -Тоқсан төрт жыл өмир сүрген екенсиз.

Базарбай: -Ой-бу-ў!

Өмирбай: -Көпсин бе, қосшым. Сеннен алып атырған жоқпан.

Қурбанбай: -Неден өлгениңизди айтайын ба?

Өмирбай: -Хәй, кой, айтпақ ақ ғой! Түп-түп, өлим деген сууық нәрсе ғо.

Әлбәтте сен маған мынаны айт-аз жасау, көп жасау деген сұқым күүшлiйдi, генин-генге өтеди дейди. Мен мына дүньяға сол уақтағы геним менен өткенбе екенмен?

Базарбай: -Әлбетте, ген деген нәрсе жабысқақ талақтап, қалмайды...

Қурбанбай: -Енди ким болғаныңызды-әм айтайын ба?

Өмирбай: -Айт, айт, ғошшым. Мынауың бир жақсы нәрсе екен ғо.

Қурбанбай: - Сиз... Сиз...

Өмирбай: -Айтағойса ғошшым, ынтықтыра бермей. Я бир нәрсе төме етип тұрсаң ба?

Базарбай: -Әрұақтың жолы бар ғо.

Қурбанбай: -Өмирбай аға!

Өмирбай: -Хе?!

Қурбанбай: -Сиз ол ретки дүньяға келгениңизде қатын болып тууылған екенсиз.

Өмирбай: -Не-е?!

Қурбанбай: -Өкпелемен аға!

Базарбай: -Қатын болғанда-әм яман семиз қатын болған шығарсыз я, Өмирбай аға! Мына гениңиз соннан қиятырған ғо.

Өмирбай: -Семиз болдым ба, арық болдым ба, хеш гәп тө! Қатын болғаным қыйын болған екен?

Базарбай: -Неге? Қатын болған ирәт ғо, биреу бағалы.

Қурбанбай: -Тағы айтаберейин бе, Өмирбай аға!

Өмирбай: -Тағы нең қалды айтатуғын? Усы сен жезденнің ким екенін алжасып кеткен жоқсаң ба?

Базарбай: -Бунда апа көп. Сен-әм бир ұақлары болған шығарсаң.

Қурбанбай: -Бес ирет егизден, бес ирет жалқыдан курсақ көтерип, жәми он бес бала тууыңсыз!

Өмирбай: -Қудай береғойған екен дә, аямай-ашымай!

Базарбай: -Қатын емес, курқ тауық ғо мынауың!

Қурбанбай: -Байың кой бағатуғын шопан болған екен.

Өмирбай: -Шопан болмай хәким болар деппе едің?

Қурбанбай: -Сонда да сени таслап жас қатын алған!

Өмирбай: -Не-е? Он бес бала менен мен қаякқа бараман?

Базарбай: -Каякка баратуғын един, төркинине барасан дә!

Қурбанбай: -Каякка барғаныңды-әм айтып берейин бе? Усы Ұақыттары медсестра Нуржамал киреди.

Нуржамал: -Хәй, хәй, бул не шағал мәслик! Палатаны басыңызға көтерип атырсыз ғо.

Өмирбай: -Ишимизге көтермесек болар әйтеуір!

Нуржамал: -Кәне, жатың, уколыңызды саламан.

Қурбанбай: -Аксақалдан баслап сала ғо.

Нуржамал: -Сеннен баслайман.

Қурбанбай: -Жасы үлкеннен бурын қалай...

Нуржамал: -Келгенде адам танымай келип един, енди ойын керек.

Базарбай: -Як, бул адам танығанда ямана танылды екен.

Иштен дауыслайды: -Нуржамал, телефонға.

Нуржамал: -Хәзир.

Медсестра спирт ушын әкелген ярым шийше арақ пенен шприцлерди Қурбанбайдың бас ушына түбиреткиге қойып шығып кетеди.

Қурбанбай: -Мынау, арақ па?

Базарбай: -Көрмей турсан ба, Қаратау ғо.

Қурбанбай: -Әй, тек шийшеси шығар. (ийискеп көреді) Арақпа деймен әй!

Базарбай: -Маған бер, усы заманда арақта ийис қалды ма? Оны былай анықлайсаң! (еки-үш уртлайды). Арақ екен.

Қурбанбай: -Кәне?

Өмирбай: -Қойың, жигитлер, билип қояр.

Базарбай: (Өмирбай бетке қарап) -Қатын адамға арақ ишсең жақлайсаң?

Өмирбай: -Хәзир қатын болмағаныма шүкир.

Базарбай: -Тап, қатын болғаныңда өзим алар едим әй!

Қурбанбай: -Апа қыласан ба, бес жас үлкен ғо.

Өмирбай: -Әй, мениң ақылым хайран-әй...

Он бес бала менен төркинге қалай сыйдым екен. Микрорайон болмаса ол Ұақта. (Нуржамал келеди).

Нуржамал: -Кәне, бол, аш жамбасынды! Ең болмаса пахтада әкелейин демейсең, жамбасына сүртетуғын:

Курбанбай: -Мениң жамбасыма пахтаның кереги жок, өзи пахтадай.

Нуржамал: -Бизнесменмен деп паңкылдың жер жарады, консы палатадағы ғаррының арағы менен укол салдырып атырсаң.

Курбанбай: -Тап ертең бир шийше алдыраман.

Базарбай: -Заводской болыу керек ғой, я, Нуржамал?

Нуржамал: -Ауа дә! Ал, Өмирбай аға.

Нуржамал укол салмақшы болып, жамбасын ярым түреди де, бирден аузын басып, арман кетип қала береді. Және айланып келеді, және пырқ етип күледі де арман кетеді.

Өмирбай: -Хау, не болды қарағым-ау?

Нуржамал: -Бир нәрсе есиме түсіп кетті. (Сол аухал және тәкирарланады).

Нуржамал: -Кейинирек саларман аға.

Өмирбай: -Базарбай ғошшым, көрөс жамбасымды, не бәле тауды жаңағы қыз.

Базарбай: (жамбасына үңилип) -Ой-бу, аға?

Өмирбай: -Хе?

Базарбай: -Жамбасын бес бала тууған қатыннын жамбасындай жарық-жарық ғой.

Өмирбай: -Бес бала тууған мен емес-қатыным ғо, мениң неге жамбасым жарылады?

Курбанбай: -Геннен өткен болыу керек. (Сырттан доктор Узақбай келеді).

Узақбай: -Қалайсызлар, жигитлер? Ден саулықлар жақсы ма?

Базарбай: -Жақсы аға!

Өмирбай: -Жақсылығы шығар, азаннан бери палатаны басымызға көтерип атырмыз.

Узақбай: -Бизлерге жақсы болғаныңыз керек. Жигитлер, сизлерге кеше абход иследим-ә! Бүгін Өмирбай ағаны көріп жиберейин.

Өмирбай аға, қалай аухаллар?

Өмирбай: -Жаман емес.

Узақбай: -Кәне, тилинди шығар... Жигитлер, сизлер сыртка шығып шамаллай берин, биз бул яшүлкен менен еле көп сөйлесемиз.

Базарбай менен **Қурбанбай** сыртка шығып кетеди.

Узақбай: -Бизге қандай шағым бар?

Өмирбай: -Хеш қандай шағым жок.

Узақбай: -Хим... Жүрегиниз айнымай ма?

Өмирбай: -Яқ.

Узақбай: -Белиңиз ше? Еки бүйириңиз шаншып, неғылмай ма?

Өмирбай: -Яқ, өйтпейди.

Узақбай: -Бир затты қатты жегиниз келип турмай ма?

Өмирбай: -Не затты?

Узақбай: -Мәселен, айтайық бир таңсық тағамды! Өзи қайттыға тойғанша жегің келип турмай ма?

Өмирбай: -Өйтип жерикпен бе?

Узақбай: -Оны ерси көрмең. Медицинада уят деп отырыуға болмайды. Сорай беремиз... Сөйтип, кеулим айнымайды, бир нәрсени қатты жегим келмейди дейсен-ә! **Өмирбай** аға, қандай газитлерге жазыласыз?

Өмирбай: -Кеңседен алып оқыйман, қошшым?

Узақбай: -Кеңседе қандай газитлер бар?

Өмирбай: -Бар ғой, әйтеуір. Қайсы бирин айтып отырайын. Оны неге сорадыңыз?

Узақбай: -Оны сорағаным, анабирде «Даракчи»де кишкене мақала шығыпты. Сонда жазыпты, Япониялы Сау Сей деген хаял бирден қырық жаска жасарып, ғаррысынан айрылысып, отыз бес жасар жигитке тийип алыпты.

Өмирбай: -Өзи нешеге шыққан екен?

Узақбай: -Жетпистеги кемпир болған ғо. Қызық-ә, **Өмирбай** аға!

Өмирбай: -Ондайларды көп жазады. Бурынағы жылы мен бир газитте оқыдым, Индияда ма-ау, Пакистанда ма-ау, жан жора болып жүрген еки жигиттин биреуи бир-еки ай ишинде қызға айланып кетип, ақыры баяғы жорасына тийеди.

Узақбай: -Канадада бир қораз бар екен, өзи мәйек тууып, жылына еки мәрте ғурк басады екен.

Өмирбай: -Оны айтасыз-ау, бир жигит жигирма жетиге шыққанда ишинде бала бары белгили болып, операция етип баласын алдырған ғо.

Узақбай: -Дүнья деген-ә!

Өмирбай: -Ой-бу, несин сорайсаң ғошшым. Биз дегерегимизден басқа хеш нәрсени көрмегеннен кейин таң қала беремиз. Болмаса жаратылыста не болмайды дейсең?

Узақбай: -Бундай жағдайларды көп оқыдыңыз ба?

Өмирбай: -Оқығанда деген қосшым, жаңағыдай қызыклы уақыяларды еринбей ежедневникке көширемен. Сондайдан хәзир жети китапша толтырып қойыппан.

Узақбай: -Мен-әм бийкар сорамаған екенмен ғо, қандай газет оқыйсаң деп.

Өмирбай: -Иним, мактанған емес, көп оқытуғын адам жүзинен билинип турады.

Узақбай: -Онда бундай тәбияттың хәдийселерине хеш таңланбайды екенсиз ғо?

Өмирбай: -Яғау-ў! Ол бир дүньяның бир түпкиринде болып атырған нәрсе, оның несине таңланамаң?

Узақбай: -Дурыс ғо, таңланбаған жақсы. Енди, Өмирбай аға, сизге қалай түсіндирсем екен, кеше қаныңыздың, киши дәретиниздің анализи шықты.

Өмирбай: -Аналizde бир нәрсе бар ма?

Узақбай: -Қаныңыздың анализи жақсы, оннан хеш қандай белги таппадық. Лекин...

Өмирбай: -Не лекин?

Узақбай: -Енди, Өмирбай аға...

Өмирбай: -Айтабериң. Жасырмаң, жүримим болса жасарман, болмаса...

Узақбай: -Яғау, Өмирбай аға, ондай емес. Қуда қалесе жүз жасайсыз. Лекин...

Өмирбай: -Айтса ғошшым, ынтықтыра бермей.

Узақбай: -Биз өзимиз-әм хайран болып турмыз. Енди-ги хәпте Ташкенттен профессорлар қиятыр, солар менен бирге консилиум өткерсек пе екен деп ойлап отырмаймыз?

Өмирбай: -Аманлық па?

Доктор: -Аманлық-ау, бирақ, бир таң қалатуғынымыз, киши дәретиниздің анализи бойынша...

Өмирбай: -Хе?!

Узақбай: -Сиз... еки қабат екенсиз.

Өмирбай: -Не дейди? Курттың ғо!

Жақты сөнеди.

ЕКИНШИ КӨРИНИС

Сахна жақтыланғанда Өмирбайдың үйи. Ортада кишкене хантақта. Хантақтаның аржағында Өмирбай уйқлап атыр. Ишке хаялы Айпарша киреди.

Айпарша: -Өмирбай? Хә, Өмирбай? Жумысқа кетпейсен бе?... Уйқлап қалған ба? (әсте басын услап көреді.) Шаршаған ғо, көзи илинип кетипти. Бийшараны ууайым-ақ шаршатып жүр. Балнийсадан келгели қыялы бир жерде емес. Ярым түнде ушып түргелип:

-Айпарша, енди не қыламан?-дей береді.

Бизлер бес бала тууғанда не қыламан деп хеш кимнен сораған-ақ жоқ едик... Қой, түп-түп, күлемен-ау! Еле де өтирик болғай қудайым. Ел-журтқа маскара қылмай. (әсте барып қарнын сыйпап көреді.)

Курған манлай, иши ып-ыссы ғо... Бүлкілдейди. Қой, жууырып барып пал аштырып келейин. (шығып кетеді.)

Сахна қараңғыланады. Қайта жақтыланғанда Өмирбай аяғын көселип жиберип, алдына құндақланған баланы жатқызып, аяғы менен шайқап атыр.

Өмирбай: -Айнанайын, айнанайын. Уйқылай ғо. Жылай-жылай тамағың-ам ауырған шығар. Жыласа көзи қара болады дейди-ау, бизиң қарекен. Қудайым терис қара болсын. Көзи мөштей болған орыстын баллары далада қалыш атыр ма?... Ал, ал, и, якшы, қояғо. Хәййиу айтып берейин бе?

Айнанайын ай балам-ау,

Аты өзине сай балам-ау,

Апаңнын...

А.. а... ағаңның тилин ал балам-ау,

Өзимнің ғана пал балам-ау.

Балам мениң балдайды-яу,

Отқа салса жанбайды-яу,

Айпарша: -Әдеп бир баланы келе қылып алса.

Өмирбай: -Пай, сен-әм билгишсинип қата қалдың-ау. Билемиз ғо, сени-әм, биринши балаңның тусында қандай болғанынды. Ол ұақта сениң қайта қәйненен бар еди... Мениң қәйненем келип хабарымды-әм алайын демеиди.

Айпарша: -Хабар алмақ түе кисиге көриниуге уялып үйден шықпай отыр.

Өмирбай: -Оның несине уялады? Ел менен толы ғо. Кеше Базарбайды көрип едим, ол-әм шыртылдап отыр, тууайын деп. Қурбанбай-әм көтерген қусайды.

Асханадағы малышын әкелип берши, иши босаған соң аш болған шығар.

Айпарша: -Койшы, берекет тап, өзін барпазла да, өзін қой.

Өмирбай: -Үйппей бала, қоныр етінде мийрими жоқ екен ғо, мынаның. Не қылады құрттай қарсағой-ғанда, балалы қатын... а...а балалы адамға.

Шүкирим дейди, мә, емеғо, емеғо. Әкелмесе қояғойсын малышты, аржағына қойсын. Әкеннің еки емшеги сау болса бала түе үйдің иши менен тояды.

Хәйиң айтайын ба?

Бала-ам мениң балдайды-ау,
Қызыл тилин жалдайды-яу,
Хайтта, тойда бас болып-ау,
Шақырған жерден қалмайды-яу.

Айнанайын, шып-шып терге түсти ғо.

Әке сүти дегеннің тенді-тайи жоқ-ау. Тамағы тойса, бир жери ауырмаса, бала деген уйқлайды қалады. Уйқы менен өседі.

(Баланы апарып орнына жатқарады.)

Өмирбай: -Құрттай уйқлаған ұақта талапларымды ислен алайын.

(Жайдың бир мүйешинде тұрған қол машыңды алады).

Қырқының ишинде қырық жөргек керек дегени ырас екен-ау. (Түйиншикти ашады). Көрпеше қыламан деп жүрген тауарларым бар еди ғо, мынаның ишинде.

Баламнан артық па? Хүкімет сау болса тауар қурымас. Балтабайжанның жамбасына жумсақ ғана көрпеше соғып берейін.

(Өмирбай сытырлатып машин тиге баслайды, усы уақытлары қарны шәмпиіген Базарбай кирип келеди).

Базарбай: -Ассалаума алейкум, Өмирбай аға!

Өмирбай: -Хәй, әстерек! Нәпбалесен, дауысын касем-соттын глушитилиндей. Өзим жана уйклатқанда.

Базарбай: (қарнын сыйпалап) -Қайдан билейін, өзлеримиздики ояу болған соң.

Өмирбай: -Аман жүрсен бе? Бетлеринди сепкил басып, азып кетипсең ғо.

Базарбай: -Жақынлаған сайын қорқып-ақ өлетуғын болдым.

Өмирбай: -Қудай-ай, қорық па, ап-ансат.

Базарбай: - Хештағымай ма?

Өмирбай: -Билмей-әм қаласан. Тек көбирек қый-мыллай бер. Бир жерде отыра берсең балаң өсип кетеди.

Базарбай: -Қалай әйтеуир, бөпең үлкейип атырма?

Өмирбай: -Үлкейгенде қандай. Дым қызық болады екен ғо, кишкентай бала. Баяғыдан бери қуры жүрген екенбиз ғо...

Базарбай: -Соны айтаман-ау.

Өмирбай: -Еңбеклеймен деп талапланады.

Базарбай: -Пай, келистирдин-ау, еле қырқынан шыққан жоқ емес пе?

Өмирбай: -Ертең шығады. Бу заманның баллары тез ержетеди. Ана жерге топты думалатып жиберсем, соны әкелемен деп талапланады.

Базарбай: -Әкеле ме?

Өмирбай: -Кишкентай ғо, еле. Алға жүремен деп умтылады да, бірақ, кейин жылыслап кетеди.

Базарбай: -Сабыр ет, еле алға қарап-әм жылыслар. Мени айтсаң-о, мен неғыламан? Сен ғо, қутылып алдын!

Өмирбай: -Шүкірим дейди, жатысына қараса қустың баласындай болып, түп-түп-түп.

Құлгенде еки езиуи алманың ойығындай ойылып кетеди.

Базарбай: -Азаға барғанда хәр ким өзиниң өлисин айтып жылайды деген. Мен бир жөн-жосағын сорайын деп келсем.

Өмирбай: -Хәй, Базарбай, өнеси екен-әй, я!..

Базарбай: -Неуе, о неси?

Өмирбай: -Сизлер менен болнийсада жатқанда алма жеп пе едим?

Базарбай: -Тумбочкиниң ағашынан басқа зат койдың ба?

Өмирбай: -Айтпақшы, Курбанбай кайда, кәйиниң?

Базарбай: -Балнийсада.

Өмирбай: -Хе?

Базарбай: -Көринейин деп барған екен, жатқызып таслапты ғо, анимишнийсаң деп. Мен соннан қорқып жоламай жүриппен.

Өмирбай: -Қудайға шүкир, белиме белбеу бууғандай болды ғо. Үшеу болдық па?

Базарбай: -Өзи сирә кисиге күлмеу керек екен. Бизлерге сеннен жуқты, күлип едик.

Өмирбай: -Оның не айып жери бар, адам күлгендей. Хәзир хаял менен еркектің хуқуқы тенлескен заман.

Базарбай: -Мына турысыңнан тағы да қыялың жок емес ғо, ха-ха-ха!

Өмирбай: -Хәй, ұарлай берме... Ал, ояттың акыры. Хау-хау-хау, айнанайын, айнанайын, шүкирим дейди!

Базарбай: -Қой, мен кетейин, енди маған жала жабыуға қарадың ғо.

Өмирбай: -Хәй-хәй, қойып тур, Базарбай! Бир күниң әри бериси жок, сен барда қырқынан шығарып алайын.

Базарбай: -Қатының бар емес пе?

Өмирбай: -Айтқанды тынламайды. Мынаны тууғалы берли, баяғыдай сөзим өткенди қойды. Бир үйге еки катының не кереги бар дейди ғо, шырағым-ау.

Базарбай: -Қатыны нес? Арасында бир тууған менен катын бола береме екен?

Өмирбай: -Соны айтаман-ау. Баяғыда бир қой айтқан екен, салмадан атлағанда қуйрығым бир түрилип

кетегойған екен, айып бола калыпты, ешкиники бәрхә түрилип-ақ жүреди ғо деп.

(Усы хықылғлары карны домаланған Курбанбай сөйлеңиүи менен кирип келеди. Қолында бир шийше вино).

Курбанбай: -Кудайдан тапқыр Базарбай сениң, сениң менен бир сырласағойың деп барсам үйинде жоқсан... Ассалаўма алейкум, Өмирбай аға.

Өмирбай: -Ўәлейкум ассалам. Қурғанманлай, сен-әм тирели-ийип тур екенсең ғо.

Базарбай: -Сырласаман деп маған жууырғанша усыякка келеберсеш, тәжирийбеси бар... Айтпақшы, балнийсадан қашан шықтың?

Курбанбай: -Хәзир қашып шығып киятырман. Ани-мишнийсаң, жигирма күн жатасаң дейди. Оның еми аңсат ғо, дүканнан сатып алдым.

Базарбай: -Өмирбай аға, кесе барма?

Курбанбай: -Хе-хе, сен неге кесени қайғырып қалдың?

Өмирбай: -Қарамайсаң ба, оның-әм бети салпетки-дей болып тур ғо.

Базарбай: -Аўа қаным 5 грамм.

Курбанбай: -(Үш кесеге қуяды) -Өмирбай аға, сен-әм ишесең бе?

Өмирбай: -Қой, маған болмайды ғо, балам пьяң болып қалар. (Курбанбай ол кесаны да ишежак болады).

Өмирбай: -Якшы, әкеле ғо... Пьяң болса қаттырак уйқлар дә!... Ал, үшеўлеп бизиң баланы қырқынан шығарып таслайық.

Базарбай: -Бизлер не қыламыз?

Өмирбай: -Биреўиң отырып жуўың, мен куйып тураман.

Курбанбай: -Мен қарап, үйрене берейин.

Базарбай: -Өмирбай аға, өзиң жуўса. Отырсам баламның бели қуныш болып қалады.

Өмирбай: -Кесилип отырсаң хеш нәрсе қылмайды.

Курбанбай: -Отыр, өзим кесилдирип жиберейин.

Базарбай: -Айтымын сен айт, мен билмеймен.

-Хәй, мынаўың жыламайды ғо, сирә!

Өмирбай: -Әкесине усаған дә, әкесине!

Курбанбай: -Әкеси ким?

Базарбай: -Әкеси...

Өмирбай: -Я?... -Әкеси мен шығарман.

Базарбай: -Сен шешеси емессең бе?

Өмирбай: -Хәм әке, хәм шеше орнына жүремен.

Курбанбай: -Онда балаң жетим екен ғо.

Өмирбай: -Қаяқтағыны айтпаш!

Базарбай: -Ал, енди болып қалған шығар.

Өмирбай: -Еки қулағынан көтер.

Курбанбай: -Дайысының үйин көрсет, дайысының.

Базарбай: -Дайысының үйи қаяқта?

Өмирбай: -Қайдан билейин?

Базарбай: -Хау, тууған адам сен билмесең?

Курбанбай: -Дайысы Өмирбай ағаның инилері болады дө... Ха-ау, сонда... Әй, қойшы-әй, басым ауырып кетти. Дайысы менен куда болайын деппе един?

Базарбай: -Болды, қояғойың. Енди кишкентай қасық әкел, төбесинен қырық қасық суу қуяйын.

Өмирбай: -Қуман менен қуяғойық та, шамалап, санап отырамыз ба?

Базарбай: -Мәйлин, қуй онда.

Өмирбай: -Берекет тапқыр, Базарбай-әй! Тәуір болды ғо, келе кеткенің. Мен баламның орнын таярлап жиберейін.

(Өмирбай баланың жататуғын орнын таярлай баслайды. Базарбай театрдағы оркестрдің ямысына қарап, баланы еки қолынан ұслап сиккип турады).

Өмирбай: (бирден шоршып) -Хәй, неғып атырсан?

Курбанбай: -Кептирип атыр.

Өмирбай: -Хау, сөйтип кептире ме екен?

Базарбай: -Онда не қылайын, пешке жаяйын ба?

(Усы ўақытлары Базарбайдың қолынан бала шығып кетип, ямыға түседі).

Өмирбай: -Хәй, өлтирдің ғо! Өлтирдің ғо.

Курбанбай: -Өлди ғо!

Өмирбай: (Жуғырып барып, үңиледи) Қулыны-ым! Бул дүньяға шығып не көрип кеттиң қулыным! Өлтирип қойдың ғо, Базарбай-ай! Өлтирип қойдың ғо.

Сахна жақтыланғанда баяғы көринис. Уйклап атырған Өмирбай еки қолын сермеп жылап атыр. Сырттан Айпарша келеди.

Өмирбай: -Қудайдан ғана тапқайсаң! Өлтирип қойдың ғо, Базарбай! Ұай, бауырым, әрманда кеткен бауырым! Ылайым сениң-әм балаң өлгей!

Айпарша: -Өмирбай! Өмирбай деймен! Не болды саған?

Өмирбай: -(Түргеп отырады, бірақ өзине келе алмайды).

Көз-көреки, қасақана ғана өлтирди, обалы тутқыр!

Айпарша: -Ким өлтирди, қимди өлтирди?

Өмирбай: -Баламды өлтирди мениң!

Айпарша: -Қаяқтағыны айтпаш! Түп-түп!

Өмирбай: -Ертең бир-еки күннен өзи-әм тууайын деп отыр-ау, тасбақа тууғыр.

Айпарша: -Ким тууайын деп отыр.

Өмирбай: -Базарбай дә! Қурбанбай-әм еки қабат.

(Айпарша жууырып барып, куманды әкеліп, бетине суу сергип жібереди. Өмирбай өзине келеди).

Өмирбай: -Ух-х! Қатын, сенбисен?

Айпарша: -Кой, жұмысы да түссин, басқасы да түссин, дуктырға көринеғо барып.

Өмирбай: -Не? Не бар дуктыр да?... Алла-жалла! Костомымды әпер, ой-бу, үш боп калыпты ғо, жұмыста ізлеп атырған шығар.

Жакты сөнеди.

ҮШИНШИ КӨРИНИС

Сахнаның алды тәрәпи жақтыланады. Оң тәрәптен емлеұхана шыпакери Узақбай, шеп тәрәптен уролог Қазақбай келеди. Олар ортаға келип сәлемлеседи.

Узақбай: -Хау, Қазақбай, мен жұмысқа баратырсам, сен азан менен қайтып қиятырсаң ғо.

Қазақбай: -Як, кабинетте панендескобым калып кетипти соны алып қиятырман. Үш күннен бери көшпели диагностикада жүриппен, гинеколог Роза менен бирге.

Узақбай: -Көйерде?

Қазақбай: -Депо беттеги колледжде.

Узақбай: -Хе-е, әйтеуір азан менен неге қайтып киятыр деймен-ау.

(Екеуі баратырған төреплерине қарап жүріп кетеди. Сахнаның шетине шамаласқанда Узақбай ғырра изине қайтады).

Узақбай: -Айтпақшы, Қазақбай...

Қазақбай: -Неуе? (екеуі де баяғы жерге келеди).

Узақбай: -Усы ұақытлары көшпели диагностика өткериудин не зәрүрлиги болып қалды?

Қазақбай: -СПИД пенен тери кеселликлериниң алдын алыу ушын, жоқарыдан қағаз келген.

Узақбай: -Хе-е, солай десе!

Екеуі тағы да баратырған бағытына қарай кетеди. Сахнаның шетине барған жерде Узақбай тағы ғырра изине айланады.

Узақбай: -Айтпақшы, Қазақбай?

Қазақбай: -Хе, тағы неуе?

Узақбай: -... Әй, хеш нәрсе-ау.

Тағы излерине айлана баслайды.

Узақбай: -Хәй, Қазақбай?

Қазақбай: -Хе-е?

Узақбай: -Бир нәрсе айтайын ба?

Екеуі баяғы жерге келеди.

Қазақбай: -Айт, айт...

Узақбай: -Айтсам... айтсам... Әй, қой, айтпай-ақ қояйыншы!

Кетпекши болады, оны Қазақбай шығанағынан ушлап қалады.

Қазақбай: -Басладың ба, айт.

Узақбай: -Айтсам, хеш кимге айтпайсан ба?

Қазақбай: -Ха-ау?! Қашан мен сениң сырынды паш етип жүрмен?! Ант иш демесең енди.

Узақбай: -Ишсең иш, мен-әм бир арқайын болайын.

Қазақбай: -Не деп ишейин?

Узақбай: -Гиппократ урсын де!

Қазақбай: -Қашан урсын!

Узақбай: -Айтсан, урсын!

Қазақбай: -Урсын!

Узақбай: -Ким?

Қазақбай: -Гиппократ!

Узақбай: -Жақында, бир айлықта, бизиң бөлимде таң қаларлық бир ўақья болды. Сонша сыр сақлап едим, лабораториядан гәп шықты ма, биреў-ярым адамлар еситип қалған қусайды.

Қазақбай: -Мен еситпедим ғо.

Узақбай: -Урологияға дейин бармаған шығар.

Қазақбай: -Ал?

Узақбай: -Алтыншы налатада Өмирбай деген бир киши (күледи).

Қазақбай: -Айтсе!

Узақбай: -Жаңағы Өмирбай деген (тағы күледи) қаршы шәмшпінген бир киши, киши дәретиниң анализи бойынша еки қабат болып шықты.

Қазақбай: -Не-е? (Ишек-силеси катып күледи). Денин сау емес шығар сенниң?

Узақбай: -Қаў, рас деймен! Анығына жетейин деп қайтадан анализге жазып едим, түни менен қашып кетипти.

Қазақбай: -Әстапырла бала, ендигиден былай еркеклерди басқаша көретуғын болдым ғо.

Узақбай: -Сол ғо, айтайын деп атырғаным. Сен ол жерде тек колледжди көзден өткересең бе?

Қазақбай: -Яқ. Өйерде заправка бар екен, вокзал бар екен, ыссы нан жауатуғын цех, муз қаймақ кафе, хөммеси меннен өтеди.

Узақбай: -Ал, онда саған тап соның менен ушырасуўдың ирети келип тур. Жаңағы еки қабат жигит сол дөгеректеги бир кеңседе ислейди. Қәзир умытып турман.

Қазақбай: -Фамилиясы ким?

Узақбай: -Фамилиясы-әм есимнен шығыпты. Бирақ, билетуғыным-ауырлығы бир жүз он еки кило, бойы бир де алпыс сегиз.

Қазақбай: -Қаяқтағы қыйын нәрселер есинде қалады, фамилиясын умытасан.

Узақбай: -Қызлардың телефонын ядлайман деп цифр есимнен шықпайтуғын болып кеткен.

Олар екеуі де баратырған бағытына қарай жүрисин дауам етеди.

Узақбай: -Хәй, Қазақбай, ұмытпайсан ға, я?

Қазақбай: -Неуени?

Узақбай: -Анаңқара! Адамға исениуге болмайды.

Қазақбай: -Хе-е, яқшы-ау, айтпайман хеш кимге!

Екеуі және жүрип кетеди. Сахнаның шетине барғанда
Узақбай тағы изине айланады.

Узақбай: -Хәй, Қазақбай?!

Қазақбай: -Хау, неуе-е?!!!

Узақбай: -Кетеберши! Саған биреу бир нәрсе деди ме?

Қазақбай: -Хм-м! Сыр шашатуғын өзи, тағы маған ант иштиреди. Гиппократ өзін урсын! Буны хеш кимге айтпай қалай шыдайман!

ТӨРТИНШИ КӨРИНИС

Сахна жақтыланғанда көрениш ғана көшпели диагностика кабинети көрinedи. Бир мүйеште кишкене стол. Онда ақ халат кийген Қазақбай отыр. Сахнаның ортарағында еки қабат хаяллар отырып бақлаудан өтетугын кресло.

Сырттан жасы алпысларға шамаласқан бир хаял сөйленип кирип келеди.

Хаял: -Усы үй-үй, деп-ақ өлермиз сирә! Пенсияға шыққаннан кейин ислемей-ақ қоя қойыуым керек екен.

Қартайғанда женскийге көринесең деген не бөле шықты?!

Қазақбай: -Апа, жайша жүрсең бе?

Хаял: -(шоршып кетип) -Үйбий курған манлайым! Ерек дуктыр неғып отыр бүйерде?

Қазақбай: -Кимге келип единиз?

Хаял: -Хау, мени кеше... кеңседегилер ертең усы жерге келип женскийге көринип келесең деп еди.

Қазақбай: -Апа, женский түстен кейин болады. Түске дейин ереклердин нәубети.

Хидил: -Әйтеуір жаңа есиктің аузында бес-алты киісі киргизбейжәк болып еди-ау, мен ғо, оларға дүньяның гөпін айтып, кирип кеттім.

Кеширерсең қарағым, түстен кейін болса түстен кейін келеғойың.

Қазақбай: -Кириң!... Кімнің гезегі, кириң!

Өмирбай: (сахнаға шықпай тұрып)

-Жигитлер, асығып тұрсаңыз кире бериң, мен кейинен-ак.

Дауыс: -Як, аға, сизден бұрын кирип, қалай?

Өмирбай: -Киреберсеңіз ғо, жақыннан бери дуктырға қориниүден қоркатуғын болдым.

Кирип келеди.

Қазақбай: -О-х! мынау Узақбай айтқан еки қабат киіснің әни емес пе?

Келиң аға: Ассалаума алейкум!

Өмирбай: -Аман сау жүрсең бе?

Қазақбай: -Отырың аға!

Өмирбай: -Як, мен, түргеп тура берейін иним... Түбиреткіге отырсам демим тығып қалғандай бола береди.

Қазақбай: -Я? Қашаннан бери?

Өмирбай: -Як, енди, бұрыннан ғой. Мына, семиріп кеткеннің бәлеси.

Қазақбай: Хе-е, сөйдесе! Фамилияңыз ким аға?

Өмирбай: -Я-а?

Қазақбай: -Фамилияңыз ким деймен?

Өмирбай: -Мә, мына паспортыма қарап жазағо, хұжет болған соң қәте кетпесин.

Қазақбай: -Тасымбетов Умирбай... Умирбай ма, Өмирбай ма?

Өмирбай: -Өмирбай.

Қазақбай: -Онда неге паспортта У деп жазып қойыпты?

Өмирбай: -У боп кетсе ден саулық қа зыян ба қосшым?

Қазақбай: -Уудың зыян емес жери бар ма?

Өмирбай: -Онда өзін дүзетинкиреп оқыйғойса. Баяғыда ауыл кеңестегилер кемпир-ғаррыға Умирбай деп жазып

берген метриканы. Паспорт жазғанда метрикадан көшірген, соның менен кеткен ғо.

Қазақбай: -Бойыңыз неше?

Өмирбай: -Кайдан билейин, дуктырлар өзи өлшеп жазып алатуғын еди.

Қазақбай: -Дурыс ғой, бизлер-эм поликлиникада өткергенде алдын бойыңызды, салмағыңызды өлшеп, анкетаныз толып келер еди. Бул жер көшпели диагностика болған соң...

Өмирбай: -Иним со, мен билсем, сен қуық врач емессең бе?

Қазақбай: -Ауа.

Өмирбай: -Қуық пенен бойдың не байланысы бар?

Қазақбай: -Хәмме нәрсе бойдан келип шығады ғо.

Өмирбай: -Солай ма?

Қазақбай: -Қалтанызда метриңиз жокпа?

Өмирбай: -Як. Мен бир дүканшы болмасам.

Қазақбай: -Ендиги рет аға бойыңыздың, салмағыңыздың өлшемін билип жүриң.

(Түргелип, Өмирбайдың өкшесинен баслап қарыслай баслайды).

Өмирбай: -Хәй-хәй, неғып атырсаң?

Қазақбай: -Бәрибир өлшемесек болмайды.

Мениң мына қолымның қарысы 22,5 сантиметр, усыннан есаплап шығарамыз.

Өмирбай: -(стулға отырып алады). Апам пақыр түргелип турып бойынды қарыслама, жаман болады дейтуғын еди.

Қазақбай: -Сен емес, мен қарыслап атырман ғо.

Өмирбай: -Бәрибир меникин қарыслап атырған жоксан ба? Усылай дизеден, жамбастан бурылып қарыслай бер, еки поворот ислесең боласаң ғо.

Қазақбай: -Так... жети ярым қарыс. Жигирма еки ярымға көбейтемиз. Бир жүз қырық... бир жүз елиу төрт... елиу жети ярым. Оған ярым қарысты қоссақ бир жүз алпыс сегиз ярым, тағы азырақ, бир жүз алпыс тоғыз есабы болады.

Неше қарыс деп еди-әй? А-а, неше метр деп еди-әй?

Өмирбай: -Кимди неше метр деп еди?

Қазақбай: -Сени.

Өмирбай: -Мени?! Мениң бойымды ким биледи?

Қазақбай: -А-а, сени деппен-ау, улыума орташа бойды айтып ағырман. Нормал рауажланған еркек адамның бойы бир жүз алпыс сегиз я алпыс тоғыз сантиметр болыу керек деген китапта.

Өмирбай: -Мен нормал емеспен ғо, қосшым. Мына қарынды қарайсаң ба, отырып-турыуым кыйын.

Қазақбай: -Айтпакшы, салмағыңыз неше кило?

Өмирбай: -Билмеймен.

Қазақбай: -Ха-ау, адам деген өзиниң салмағын қадағалап турыу керек ғо.

Өмирбай: -Бизики қадағалаудан өтискен қосшым?

Қазақбай: -Ара-тура өлшенип турмайсыз ба?

Өмирбай: -Қорқаман иним. Бес жыллықта бир өлшенгенимде бир жүз бес кило екенмен, соннан бери тынбай алға басып баратырман.

Қазақбай: -Сонда да билиуиниз керек еди. Мен мына анкетаға жазыуым керек.

Өмирбай: -Өзиң илажламасаң иним. Бойымды қарыслап билдиң, салмағымды көтерип көрегойсаң-о.

Қазақбай: -Әй, дәуде болса Узақбайдың айтқаны усы шығар-ау?

Өмирбай: -Я-а?

Қазақбай: -Сиз жақында емлеуханада жатып шыққан жоқсыз ба?

Өмирбай: -Қашан?

Қазақбай: -Қашан деп еди-әй?

Өмирбай: -Нени?

Қазақбай: -Яқ, хеш... өзим еслей алмай атырман, бир айлықта ма, ярым айлықта ма...

Өмирбай: -Ауа, ауа, бир айлықта жатып шықтым. Көп укол алып едим, бетиме шығып кетип пе?

Қазақбай: -Яғау, былайынша өзим... көзиме ысық көринип кеттиң. Қаяқта көрдим екен десем, нәубет-шиликте жүргенде көрген екенмен ғо.

Сөйтип аға, қууықтың жағдайы қалай.

Өмирбай: -Жаман емес, мезгили менен шығып турман.

Қазақбай: -Қууықта, бөтекеде тас жоқ па?

Өмирбай: -Билмедім.

Қазақбай: -Қум ше?

Өмирбай: -Қайдем... Топырақ барма деген гүманым бар?

Қазақбай: -Я? Оны қаяқтан билдің?

Өмирбай: -Ойнап айтаман иним.

Қазақбай: -Медицинада ойын болмайды, көне, шешин.

Өмирбай: -Не-е?

Қазақбай: -Болын, шешинин.

Өмирбай: -Тилимди көріп қояғойсаң-о.

Қазақбай: -Тил-баста, қууық-пәсте... Ана перденің артына барып, шалбарыңызды шешіп шығың.

Өмирбай: -Тек шалбарды шешсем бола ма?

Қазақбай: -Болады.

Өмирбай: -Ух-х! Сөйтсе ғошшым-ау, маңдайымнан муздай тер шығып кетті ғо.

(Өмирбай перденің артына шалбарын шешіп, труси менен шығады).

Қазақбай: -Енди мына креслоға отырың.

Өмирбай: -Бұл қандай кресло шырағым-ау? Я бис-милла! Ұай-ұай, қудыққа бүкленіп түскендей болдым ғо.

(Доктор оның еки аяғын еки жаққа көтеріп қойып, қууығын басып жибереди).

Өмирбай: -Ұай-ұай!

Қазақбай: -Ауырды ма?

Өмирбай: -Ауырмаса тамашаға ұай-ұайлап атырман ба?

Қазақбай: -Қашаннан бери ауырады?

Өмирбай: -Қайдан билейин, күнде биреу қууығымды мушлап атырған жоқ.

Қазақбай: -Қууығынның басы тығылып тур ғо.

Өмирбай: -Азанда бир шәйнек көк шай менен, бир лауабы кесе сүт ишип едим, соныки шығар. Айтқандай, үсиейрге киятырып бир вокал пиво да иштим.

Қазақбай: -Қаттырақ нәрсе тийіп турғандай ғо.

Өмирбай: -Тонлап қалдыма екен?

Қазақбай: -Бу не, ишиниз күннен-күнге өсип баратырма?

Өмирбай: -Өспей не қылады қосшым, хәр отырғанда бир табақ аұқат жеймен.

Қазақбай: -Күн арадан қарныңызды метр менен өлшеп турыуыңыз керек.

Өмирбай: -Метр менен тауар өлшемейме?

Қазақбай: -Тигиушилердин метри болады, лентаға жазылған.

Өмирбай: -Хе-е, сөйдемесең! Ал, енди көрип болған болсан түргелтего мени, он жыллықта соқыр ишектен операция болып едим, сөйерим сөтилип кетер.

Қазақбай: -Қойып турың еле, көрип болғаным жок... Жүреңизге отырғанда қууығыңыздың басы аұырмай ма?

Өмирбай: -Хаў, аұырмай не қылатуғын еди, «Жүре отырған жүргеннен жаман» дейди го, ата-баба.

Қазақбай: -Қашаннан бери аұырады?

Өмирбай: -Оның уақтына итибар бериппен бе?

Қазақбай: -Бир айлықтың ояқ-буяғында басланған жок па?

Өмирбай: -Неге бир айлықта?

Қазақбай: -Як, өзим-өзим... Түриниз бир түрли болып кетти го, қусқыңыз келе ме?

Өмирбай: (кесетип) -Аўа, қусқым келеди?

Қазақбай: -Қашаннан бери?

Өмирбай: -Бир айлықтан бери!

Қазақбай: -Өзи-өзи! Хәмме белгилери тууры келеди.

Өмирбай: -Тарт қолымнан, болар!

Қазақбай: -Хәзир, хәзир.

Ол албырап жүрип, креслоның үстине қулайды, кресло аұдарылып кетеди.

Өмирбай: -Ўай-ўа-ай! Белим! Бұйирим!

(Қазақбай оны урман-пурман тикейтеди).

Қазақбай: -Кәйериниз аұырды?

Өмирбай: -Киндигимнің үсти, як, оң жақ бұйирим... уай-ўай-ўай.

Қазақбай: -Хәзир, хәзир. Жүрин, шалбарыңызды кийип алын. Қууығыңызда хеш нәрсе жок, урологиялық кеселден амансыз.

Өмирбай перденің артына кирип кийине баслайды. Казакбай тез жәрдемге қоңырау етеди.

Қазакбай: -(аузын көлегөйлеп) -Алло, тез жәрдем бе? Тезирек депоның қасындағы колледждегі уақытша диагностикалық кабинетке келин... Бир еки қабат катыннан қан кетип калажақ.

Өмирбай: -Хм-м! Қатын менен еркектің паркына бармайды, сөйтіп жүрип урологпан дейди... (шығып кетеди).

БЕСИНШИ КӨРИНИС

Сахнаның алды жақтыланады. Бир палкер хаял кумалақ таслап отырады.

Палкер: -Келеғойын, тез-тез. Пал аштырасыз ба? Кетип қалайын деп турман. Бахтыңнан-әм айтаман, тахтыңнан-әм айтаман. Кумалақларым жалған сөйлемейди. Кеулиндегін көргендей айтаман, ойындағыны билгендей айтаман. (Айпарша келеди).

Айпарша: -Маған бир пал ашып берін.

Палкер: -Отырағо. Несийбең бар екен. Енди болмаса кетип қалайын деп тур едим. Кумалақ тасласам үйге қонақ келип атыр екен. Соған асығып... Атың ким, синлим?

Айпарша: -Өзиме емес, күйеуіме ашып берін.

Палкер: -Болады. Күйеуіңнің қандай белгисін айта сан?

Айпарша: -Сүўретін алып келдим.

Палкер: -Онда жүдә жақсы. Сүўретке қарап айтсам, айтқаным былай-былай кетпейди.

Кимнің-кимнің палы келди,

Аты ким еди?

Айпарша: -Өмирбай.

Палкер: -Кимнің-кимнің палы келди,

Өмирбайдың палы келди.

Малы менен жаны келди,

Писентинде бары келди,

Күйеуіңнің жолы болды,

Периштелердің бәри келди.

Әруақтың жолына бес жүз сом таслап қояғой.

Айпарша: -Минекей.

Палкер: -Маған емес, әруақтың жолына қумалақтың үстине таслай бер.

Мен айтсам, мінекей үш қумалақ бірдей бағытта турыпты. Күйеуінің жолы болған жигит екен. Нәзер етип қараса, алмайтуғын тауы жоқ, пітпейтуғын дауы жоқ. Хау?...

Айпарша: -Хе? Не болды?

Палкер: -Мына ортадағы қумалақ... Хе, қудай-ай, қорқып кеттім ғо. Аманлық екен ғо. Бір садақа көринип тұр ғо, синдим.

Айпарша: -Қандай?

Палкер: -Садақаның қандайлығы, садақа айтқан мұсылманның сақый кеулине байланысly. Қудай жолына не атасаң-әм көп болмайды.

Балларыңның аманлығы ушын, күйеуінің талабы оралыуы ушын...

Айпарша: -Бабаның басына мал салсамба деген ойым бар еди.

Палкер: -Садақаны маба ушын берген надурьс. Биразлар мал салдым деп мақтаныу ушын береди. Ондай садақа қабыл болмайды. Оның орнына кеулицнен шыққанын...

Айпарша: -Мейли, мейли... (Палкердің алдына пул таслайды).

Палкер: -Күйеуінің алдында узьннан-узақ жол көринип тұр. Барсамба екен, бармасам ба екен деген еки ойда. Илажы болса жиберме. Айрылып қаласаң. Мынаңқара, қумалақ еки жаққа айрылып тұр.

Ал, синдижан, сүйиншинди таярлай бер.

Айпарша: -Таяр ғо, апа.

Палкер: -Шанарағыңызды үлкен бир кууаныш күтип тұр.

Айпарша: -Илайым, айтқаныңыз келгей.

Палкер: -Басыңызға бас, жаныңызға жан қосылажақ.

Айпарша: -Я?

Палкер: -Үйинизде нәресте тууылажақ?

Айпарша: -Нәресте?! О қаяқтың нәрестеси?

Палкер: -Хаў, мына кумалақта көринип тур ғо.

Айпарша: -Не деп көринеди? Үйде я келин жоқ, қызларым турмысқа шыққан жоқ. Өзимнің баладан қалғаныма он жыл болды? Сонда бала қаяқтан келеди?

Палкер: -Қайдем билейин? Берейин десе аллаталаның ғәзийнесінде не жоқ. Синлим-аў, мен яддан айтып турман ба? Мына, палға түсип тур ғо. Сүйиншинди берме-сең қой, о неси-әй!

Айпарша: -Пулды бер берман. Сен мәстан, бәрин яддан айтып тұрсан.

Палкер: -Жибер деймен, қуданың ғәзәбине ушырайсаң? Хәй, ким бар, жәрдем бе-ер?

(Усы уақытлары милицияның үшпелеги шалынады. Палкер түйиншигин көтерип тура қашады).

Палкер: -Әстапырла! Журт бир тырнаққа зар. Буныки неси-әй! Келинлери бар шығар деп айта қойып едим.

Айпарша: -Хә, палың басында қалғыр сениң. Алақандай қалада гәп жатама! Буларға дейин еситкен ғо!

Енди қаяққа бараман? Бул симилтир-әм я туумады, я қоймады.

АЛТЫНШЫ КӨРИНИС

Сахна жақтыланғанда майкишең жүрген Өмирбай көринеди. Ол хәр жерди тинтип қарап жүр.

Өмирбай: -Қаяққа қойды екен бала? Усы қатын үй жыйнаса тум-тусқа тыққышлап таслайды. Өзимди зорға тауып аламан.

Айтып атырман ғо, мениң затларыма тийме деп. Бирекі ай шыдаса буннан-әм қутылармыз, бир жағына шығар.

(Оның излеп жүрген метри майкисиниң ишинен шығады).

Өмирбай: -Я алла, кешеги турысында тұрған болғайда... Би-ир... хаў, ой, маңдайым қурсын, ски сантиметр өсип кеткен ғо.

Айпарша?

Айпарша: -Ха-аў?

Өмирбай: -Кешеги дәптерди әкелши. (Айпарша дәптерди алып шығады).

Өмирбай: -Кешеги бетти аш... Ауа, дурыс. Алжастым ба деп төме етип едим.

Айпарша: -Неғыпты?

Өмирбай: -Неғылғаны курсын катын, еки сантиметр өскен.

Айпарша: -Неуе өскен?

Өмирбай: -Қарным дә!

Айпарша: -Хе-е, енди күн санап өседи ғо.

Өмирбай: -Қудайдың мәрки саған! Мә, сен бир өлшеп көр, мен алжасқан шығарман.

(Айпарша Өмирбайдың белинен қушаклап өлшеп атады. Усы ўақытлары Курбанбай келеди де, аң-тан болып турып қалады).

Курбанбай: -Ихм! Ихм!

Өмирбай: -Хаў, кел қосшым.

Курбанбай: -Бийўак келип қалдым ба? Ассалаўма алейкум.

Өмирбай: -Айпарша, шай-пай қойып жибер. (Айпарша шығып кетеди).

Ауа, қосшым, буяқларда жүрсең ғо?

Курбанбай: -Әй, өзим бир. Сизди көрип кетегөяйын деп айланып едим. Бес-алты күн бирге жатқаннан кейин туўыскандай болып қалады екенсең?

Өмирбай: -Сорама! Мен-әм сағыны-йып отыр едим. (сахнаға қарата).

Жылына бир мәртебе жатаман. Қайсысы менен жүдә өбисип қатнасып отырман. Шпиондай мақаў, болнийсадағы гәпти есигип, неғылды екен деп келип отыр ғо.

Курбанбай: -Өмирбай аға? (сыртынан айланып). Бираз толысайын дегенсиз бе?

Өмирбай: -Бурын-әм жүдә қаўсап турған жоқ едим ғо.

Курбанбай: -Сонда да, балнийсадағыға қарағанда бираз парық бар. Лекин, енди сәл өзинизге қараўыңыз керек.

Өмирбай: -Неғылайын қарағанда?

Курбанбай: -Адамның ишки қурылыслары әззи болады. Май қыса берсе иштеги айрым... иштеги айрым нелер...

Өмирбай: -Айырым нелер?

Курбанбай: -Айырым ағзалар нәпес ала алмай неғылыуы мүмкин дә?

Өмирбай: -Өзимнен баска және ким бар ишимде нәпес алатуғын?

Курбанбай: -Хәмме ағза да нәпес алады ғо.

Өмирбай: -Мениң хәмме ағзаларымды ууайымлап келдің бе?

Курбанбай: -Яғәу, енди, жолым түскеннен кейин келдим дә?

Өмирбай: -Қаяктан жолың түседи? Сен гербиш заўыттасан, мениң үйим Орақ балғада.

Курбанбай: -Хау, нәпбәле, адамның үйине адам келмей ме? Бетин сепкил-сепкил болып алып...

Өмирбай: -Не?! (албырап қалады). Сепкил түсип пе?

Курбанбай: -Түседи ғо, түспей не қылады?

Өмирбай: -Яғәй. (Бетин сыйпалауы менен айнаға барып қарайды). Өзи бурыннан бетим усындай емес пе?

Курбанбай: -Бурыннан бетине үңилип жүрме едим?

Өмирбай: -Шамасы, еситип келип отырсаң ғо, я?

Курбанбай: -Нени?

Өмирбай: -Жәгисиреме? Айт деймен, еситтин бе?

Курбанбай: -А-а... а... аўа?

Өмирбай: -Тағы кимлер биледи?

Курбанбай: -Хәш ким? Тек Узакбай дуктыр, Нуржамал медсестра, Қызларгүл санитарка, қасымдағы Базарбай, лабораториядағы Роза, соң ана... аўа, тек солар биледи.

Өмирбай: Енди оннан артық не керек? Өзин-әм аўзыннан гүллеген жоқсаң ба?

Курбанбай: -Тек қатынға айттым.

Өмирбай: -Қатының қаякта ислеиди?

Курбанбай: -Базарда турады.

Өмирбай: -Биротала телевизордан айтағоймайсаң-аў!

Усы уақытлары көше аралаушы медсестра Гүлжамал келеди.

Гүлжамал: -Сәлем бердик, ағайлар.

Өмирбай: -Үлкен кыз бол, шырағым.

Гүлжамал: -Мен көше аралаушы медсестра едим. Кишем жок па?

Өмирбай: -Әй, қудай билсин қайсы қоңсынын үйинде жүргенин. Мен үйде болсам, гүенин алған баспақтай, бул өтирапқа жоламайды.

Қурбанбай: -Қарындасым, кишен болуы шәрт емес. Бул-әм...

(Өмирбай көзин алартып қарайды).

Қурбанбай: -Сорағаныңызға жууап бере алады.

Гүлжамал: -Үйде емизиүли бала барма, босанайын деп турған хаял бар ма, дизимин алып жүр едим.

Өмирбай: -Баллар үйленбей атыр ғо, қарағым.

Гүлжамал: -Кеширерсиз. (Кетпекши болады).

Қурбанбай: -Лекин, жакында ...

(Гүлжамал изине қайрылады, Өмирбай Қурбанбайдың тирсегин қысып жибереди).

Қурбанбай: -Жақында усы көшеде бир хаял тууады деп еситип едим.

Гүлжамал: -Қаякта екен?

Қурбанбай: -Билмедим. Мен бул көшеде турмайман-аў. (Гүлжамал шығып кетеди).

Өмирбай: -Қәне баска шаруаң бар ма менде?

Қурбанбай: -Яғаў, өзим тек.

Өмирбай: -Жумысың болмаса сыз қәне?

Қурбанбай: -Қурттай отырайық та, шай ишейик, аштан карным жуғырла-ап тур. Сениң карның-әм сөйте ме?

Өмирбай: -Мениң карным менен не жумысың бар? -Шық деймен саған?

Қурбанбай: -Хаў, якшы! Непбәле! Кел демек бар, кет демек жок дейтуғын еди.

(Шығып баратырып, изине қарайды). Журттан жасырған менен көрсетип туўасаң ғо...

Өмирбай: -(қайтып айнаның алдына барады).

-Бстиң сепкил-сепкил дейме жаңағы куныш болғыр.

Бармекен бала, өзим сезбей жүрмен бе?

(Аяғын әсте-әсте басып Базарбай кирип келеди).

Базарбай: -Ассалаума адейкум!

Өмирбай: -Жаңа биреуін зорға айдап шығып едим...
Хм, гошшым, жайша ма?

Базарбай: -Хаў, жайшамасы нес, Өмирбай аға? Әдеп сәлемлесейик.

(Кос қоллап қол алысады).

Базарбай: -Қолың ып-ыссы ғо, бизиң қатынның қолындай.

Өмирбай: -Не дейсең?

Базарбай: -Әй, еш-аў. Бизиң қатынды айтаман де!
Екі қабат боса ети күйип-жанады да жүреді.

Өмирбай: -Жумысыңды айт?

Базарбай: -Хәзир, хаў? Шеп жағыннан турдың ба,
Өмирбай аға? Мен... не ғо... Айтыушы болып келип едим.

Өмирбай: -Не хабар?

Базарбай: -Гөне қаладағы Нурлыбай хожа баласын
үйлендирип той берип атыр. Бесинши күни қуда шақырығы,
алтыншы күни тойы.

Өмирбай: -Мен Нурлыбай дегенди танымайман ғо.

Базарбай: -Кой? Неге танымайсаң? Әй, яға, танытуғын
шығарсаң. Есине түсирип көр.

Өмирбай: -Танымайман деймен. Өмирбайға айт деп
айтты ма саған?

Базарбай: -Яғә... өйдеген жоқ тә. Бирақ, үш жай
мынаяғындағы консың Қайратдийинге айттырды ғо. Соннан
соң сени ұмытқан шығар деп өзим қосып айтып атырман.
Дурыс болған жоқ па?

Өмирбай: -Айтыушы бахана, мени көргің келді ғо,
солай ма?

Базарбай: -Хе, жаңа өзіңе келдің? Сөйтсе аға, босағадан
кирер-кирместен сорауға тутьп, албырап, аузымдағы гәпимди
тауа алмай қалдым ғо.

Өмирбай: -Көзіннен бир-бир уштым ба, мен?

Базарбай: -Енди-и, не деген менен он еки-он үш күн
дуз-дәмек болдык. Бир банкіден ауқат иштик. Оннан бери
бир арым ай болды көрмегенимизге. Демде толысып неғып
кетіпсең...

(Өмирбай қолына түскен қатты бир затты алады).

Өмирбай: -Есикти көріп тұрсаң ба?

Базарбай: -Өмирбай аға, саған не болды?

Өмирбай: -Саған айтаман!

Базарбай: -Көрдим, көрдим.

(Базарбай кейін бәсиуи менен шығып кетеди).

Өмирбай: -Як-як! Як! Бүйтип жасамайман! (шығып кетеди де уксус шийшени алып ишеди).

Ондай дәми жок ғо. Тек сап-сасық демесең?

Айпарша: -Өмирбай? Ха, Өмирбай?

Өмирбай: -Неуе? Келебер хаулықпай? Өзим-эм сени көре алмай кетемен бе деп хәзир ойлап тұр едим.

(Айпарша кирип келеди).

Айпарша: -Бүгин ана суумурын кайнағаның үйінде кеңес той бар екен. (шийшени көреді).

Мынау неғып жүр бүйерде?

Өмирбай: -Қайдем? Төгилип қалған ба, жаңа дәлизде жатырған екен.

Айпарша: -Бир майдан кетсең усындай ғо. «Үйге келсем дүзим жок, дүзге кетсем үйим жок» деген. Пышық төккен шығар, құдайдан тапқыр сениң. Гүлдің түбине себемен деп қойдың қыйын еритип қойғанымды айтсең нешше күннен бери.

Өмирбай: -Не? Әйтеуирде...

Айпарша: -Неуе, әйтеуир?

Өмирбай: -Пышық хәр жерге барып оғып жүр-ау.

Айпарша: -Өлсин. Неге муғаллақ келмейди. Мен сол жаңағы кайнағаның үйине бауырсақ писирисиуге кеттим. Тағы сен мениң қыркымды берип атырған шығарсаң деп келип едим.

Өмирбай: -Кетебер, кетебер. Бүгин тап сениң онша керегиң болып тұрған жок.

Айпарша: -Пақыр-ау, «мен болмасам қарығың, қарыс кетер жарығың».

(Айпарша шығып кетеди).

Өмирбай ишкі жайдан арқан алып шығалды.

Өмирбай: (өзинше) -Бул-эм ширип тұрған арқан ба деймен. Жаңа асылған уақта үзиліп кетсе, бел омыртқам шығып кетсе, я ары емес, я бери емес...

(Ол арканды жокарыға илип тартып көреді. Белине байлап көреді. Илмек ислеп көреді. Усы уақытлары сырттан гаўырласып, микрофон услаған журналист, камера көтерген оператор кирип келеді.)

Журналист: -Хұрметли телевизор көриўши дослар, бүгин биз сиз бенен бирликте әжайып ўақьяның гўасы болайын деп турмыз. Бундай хәдийселер бәлким, мын жылда бир мәрте жүз бериўи мүмкин. Усындай ғайры тәбийий хәдийселерди хақыкый көз бенен көрейин деп турмыз.

Көрсетиўимиз қызықлы болыўы ушын биз қахарманымыздың өзине хеш ескертпестен, күтилмегенде кирип келип отырмыз. Соның ушын күтилмеген саўаллар, күтилмеген жуағлар, күтилмеген ўақыялар болыўы мүмкин. Бул ушын биз сиз әзизлерден алдын ала кеширим сораимыз.

Солай етип, бүгинги көрсетиўимиздің қахарманы... Өзинизди таныстырсаңыз?

Өмирбай: -Жайшама еди?

Журналист: -Айтып отырман ғо, көрсетиўимиздин мақсети гүрринлесіў барысында мәлим болады. Дәслеп атыңызды айтың?

Өмирбай: -Өмирбай.

Журналист: -Өмирбай аға, жасыңыз неше де?

Өмирбай: -Елиў бесте.

Журналист: -Әне?! Усының өзи бир әжайып емес пе? Медицинада жазылыўынша хаял адамлардын өзінде бул жағдай қырык бестен кейин жүдә сийрек ушырасады. Ал, бизиң Өмирбай ағамыз болса елиў бесте!

Бул әлбетте, Өмирбай ағаның ден саўлығының мықлылығында болса керек. Солайма, аксақал?

Өмирбай: -Қудайға шүкир, деп саўлықтан шикаятым жоқ. Сонда да жылына бир мәрте профилактика ушын жатып тураман.

Журналист: -Түсинген адамның садағасы кетсин! Ал, бизиң гейпара нелеримиз... өзлерине қарамай, анимичный болып... дүньяға дурыслы не әкеле алмай жүреді.

Өмирбай аға, сизде бул аўхал қашан пайда болды? Яқ, кеширерсиз, сораўым түсиниксизлеу болды. Сиздеги бул жағдайды биринши болып ким сезди?

Өмирбай: -Нени?

Журналист: -Кеширерсиз! Айттым ғо, бул күтилмеген уақыядан өзимди жоғалтып, не хаққында айтпақшы екенимди ескертиуди де умытып кетиппен.

Билесиз бе, Индияда еки жигиттің биреуи қызға айланып кетип, кейнинде екеуи турмыс курған екен. Эфиофияда еки егизек бир-бирлерине арқалары жабысып дұньяға келипти. Олар солайынша ержетипти. Бул егизектің екеуи де қыз екен. Бир күни олардың биреуи турмысқа шығыпты. Енди екіншиси де шығайын десе, қасындағы сыңарының байы жибермейдимиш. Бөлип алайын десе өлтирип аламыз ба деп қорқады.

Өмирбай: -Соның менен не демекшисең? Кимсең өзи, қудай жоқ, пайғамбар жоқ, келип алып мийимди айландырдың ғо.

Журналист: -Бундай аўхалда отырып қудай жоқ демен. -Өзи туұрыдан-туұры көрсетиу ұсындай болады аға. Биз жергиликли телевидениеденбиз. Қуда қалесе сиз бенен болған интервьюимизди дәслепп өзимизде, соң ахбороттан, кейин времядан, қолымыздан келсе Би-би-си менен Си-НН ге бермекшимиз. Қулласы, монтажлап интернетке қосамыз.

Өмирбай: -Аўа, қостыраман! Қәне, босатың үйди. Азаннан бери ұсындайлардан басым бәлеге қалды ғо.

Журналист: -Әнекей, мен алдын ескерткендей, күтилмеген уақыяның күтилмеген қарсылықлары да болады.

Солай етип, биз бәрқулла жаңағыдай көз көрип, қулақ еситпеген уақыяларды тек океан аржағында деп оқыйтуғын болсақ, бүгин өз арамыздан шығып отыр.

Көриң, танысың-экранларыңызда хәмледар еркек Өмирбай аға!

Өмирбай: -Неғылдейди? (Ашыуланып дир-дир қалтырап турады да, бирден ишке жууғырып кетеди).

Журналист: -Жүдә тәбийғый шығып атыр. Ашыу-ланыуы орынлы. Лекин, биз басқа еллердің журналист-лери еситпей турып, үлгергенимизге куұанышлымыз. Өйткени бизиң кәсип...

(Иштен қоша мылтық гөзеген Өмирбай шығады).

Өмирбай: -Кәне, көзиме көринбей!

Журналист: -Өмирбай аға? (Әстен бәсе баслайды).

Өмирбай: -Шүрппени басаман.

Журналист: -(жууас дауыс пенен) -Базда бизиң көсбимизди билмегенлер «журналистлик аңсат талап» деп ойлайды. Керисинше, журналисттиң өмири мудары кыл үстинде турады. Дүнья жүзи бойынша жылына бир неше онлаған журналистлер... Бәлким, биз-әм ертеңги газетаның төртинши бетинде шығармыз.

Өмирбай: -Үшке дейин санайман, би-ир...

(Журналист хәм оператор тырағайлап шығып кетеди).

Өмирбай: -Болды! Буннан артык шыдай алмайман. Басымды алып кеткеним мақул. (мылтықты дийуалға сүйеп, кийимлерин жыйнай баслайды).

Костюм, пальтон, шалбар... Көйлектен бир-екеүйин алайын. Оякта қатыным турма жууып беретугын.

(Ол бәрин үлкен бир сумкаға, тағы бир орамалға жайлайды).

Енди үндемей кете берсембекен, я қатынға записка таслап кетейин бе? Қой, бир ауыз ескертип кетейин.

(отырып жаза баслайды)

Айпарша! Отыз жыллық қосласың Өмирбай басын алып кетип баратыр. Ишлимдеги бөледен қутылып келмегенше бул әтирапта бас көтерип жүре алатугын түрим жок.

Аманлық болса жети ярым айдан кейин айланып келемен.

(Есиктен Узакбай хәм Қызларгүл келип үнсиз тынлап турады. Қызларгүл жүкли). Соған дейин балларға, мал-хөлге өзиң жақсылап карап тур.

Узақбай: -Ихим!

Өмирбай: -(селк етип) -Кимсең?

Узақбай: -Мен ғо, Узакбай! Дуктырман!

Өмирбай: -Пай, келгениң жақсы болды-ау. Әжели жеткен ешки шопанның таяғына сүйкенеди деген. Өз аяғың менен келеғойдың ғо.

(әстен бәсип барып мылтықты алады)

Узақбай: -Токта, Өмирбай аға!

Өмирбай: -Өмирбай тоқтап болды. Енди оқлап қойыпты.

Қызларгүл: (қорққанынан шыңғырып жибереді, дауысқа хаулығып Айпарша келеді).

Айпарша: -Не боп қалды? Бул кимо өзи?

Узақбай: -Аржағын сүйе? Еси ауып қалды.

(олар екеулеп Қызларгүлди алып шығады. Сахнаның сыртынан жаңа тууылған баланың ингалаған сести еситиледи. Өмирбай бир қолы менен мылтықты услап, бир қолы менен қарнын сыйпалайды. Азғана паузадан кейин ингалаған сес тынады, Айпаршаны алдына тутып, Узақбай киреди. Өмирбай және мылтықты қолына алады. Айпарша төрт аяқлап алға баспайды).

Узақбай: -Өмирбай аға! Бир ауыз гәпимди тыңлап алын.

Өмирбай: -Сонғы сөзиң бе?

Узақбай: -Мейли, соңғы сөз болса соңғы сөз болсын. Бизлер сизден кеширим сорауға келип едик. Алжасық болыпты.

Өмирбай: -Алжасық?

Узақбай: -Ауа, алжасық. Жаңағы Қызларгүл деген сани тарка сизиң балдызларыңыз екен. Сиз оны танымапсыз. Соннан кейин жездемди бир тамаша етейин деп, сизиң анализинизди төгип таслап, өзиникин тапсырып жиберген екен. Өзи болса еки қабат еди.

Өмирбай: -Қаяқта сол занғар?

Узақбай: -Жаңа өзи келип еди ғо, кеширим сорайын деп. Сизиң мылтығыңыздан қорқып, тууып қойды. Кешир аға, бизди-әм, балдызынды-әм!

Өмирбай: -Ух-х! Ұәй, қудайым-әй! Ийнимнен тау жылысып түскендей болды ғо.

Әй, усы бизиң көрекеннің ойны жаман дә!

Узақбай: -Әсиресе, балдыз бенен жездениң?

Өмирбай: -Хәссений! Қәне, енди усы уакта Базарбай менен Курбанбай келе кетсе!

Базарбай: -Мен мындаман аға!

Курбанбай: -Мен-әм мындаман.

Өмирбай: -Және кимлер бар еди, мени еки кабат деп жүрген.

Уролог хәм еки медсестра шығады:

Хәммеси: -Бизлер.

Қызларгүл: -(баласын қундаклап шығады)

-Кеширерсиз, мен ғо, бәрин бүлдирип жүрген.

Өмирбай: -Келинлер! Келиң хәммәң! Бүгинги күн бүлген күн! Бүгинги күн байрам! Мениң дәрттен халас болғаным менен балдыздың хәзир туған нәрестесин жууамыз.

Айпарша: -Әстапырла-а, бала! Палкердин қумалағына түсип турған бала усы екен-ау.

Кеуилли музыка менен перде жабылады.

2005-жыл 24-декабрь

ЕКИ ДУНЬЯНЫҢ ӘҮЕРЕСИ

Төрт картиналы комедия

ҚАТНАСЫҰШЫЛАР:

Артық
Өтехан — Артықтың хаялы
Асқар
Сәрдар — Асқардың хаялы
Насыр
Адам ата
Хауа ене
Мүңкир
Нәңкир
Қыз

БИРИНШИ КАРТИНА

Асқардың үйі. Сахнаға күйіп-пискен Асқар майкишен жууырып шығады.

Асқар: -Қатын, хә қатын! Қатын деймен! Хә қатып қалғыр қатын, қаяқта жүрсен? Тамызықтай дызылдап, азан менен қаяққа кеткенин билмейсен! Қатын! (Сәрдар келеді).

Сәрдар: -Хә, неуе? Неғып жүрсен қатындай ғарғанып?

Асқар: -Әй, сениң басың бар ма өзи?!

Сәрдар: -Мынаў не бас емей? Банки ме?!

Асқар: -Ондай бастан банки жақсы! Сеннен басқа пүтиншерек қатын болғанда қашшан ийтаяғым алтыннан болар еди.

Сәрдар: -Ауа, несин айтасаң! Ийтиң-әм алтыннан болар еди.

Асқар: -Болар еди!... Болмаса не? Сирә сени қудай-тала обедке асығып отырып жаратқан шығар. Қалған-қутқан ылайды бириктирген де, сасып кетпесин деп жан берген... Ол-әм келип-келип, маған тап болар ма?!

Сәрдар: -Хе, саған тап болғанда зыян көріп отырсаң ба? Ауқатын асыулы, кириң жууыулы, балаң тууыулы...

Асқар: -Бала тууғанынды минлет етпе маған!

Қахарман ана боламан десең, еле талай жұмысын түседі... Көне, берман жүр! (Сәрдарды жетелеп алып кетеді хәм бир ләкки алып қайтып шығады)

Асқар: -Мынаў не?

Сәрдар: -Гөш.

Асқар: -Ол не қылған гөш?

Сәрдар: -Малдың гөши.

Асқар: -Қудайдың мәрки! Мен саған жамбасынның гөши деп атырман ба? Бул неғып жүр газханада? Қазанда кенапаттай май күйіп тур, Әй, мен усы үйдин хожалық баслығыман ба я қауын қарақшыман ба? Шыж еткен нәрседен неге мениң хабарым болмайды?!

Сәрдар: -Енди өлемиз бе тууысқан-тууғанамызды көрмей! Инимнің изинен палау асып барайын деп атырман!

Асқар: -Қаяқтың иниси?

Сәрдар: -Атамның инисинің баласы, еки хәптеден бери балнисада.

Асқар: -Хә, ининиң... Сениң туұысқан-туұғаның ?уәсилмеди ғо... Бир күн дайың той береди, бир күн жийениң, бир күн апан ауырады, бир күн инин... Бир шайым жарманы бөлмей ишетуғын күнимиз бола ма?

Сәрдар: -Шығынынан қашсаң, әулийениң сырығын алсаң болады ғо, путағы жоқ.

Асқар: -Сениң әулийениң сырығынан не парқың бар еди? «Әкем авариядан өлди, шешем бир сабаққа илинип тур кесел, алдымда ағам, кейнимде иним, сырласарға я апам, я сиңдим жоқ» деген соң, сөйсрине қызып алып едим мен сени!

Сәрдар: -Енди не болыпты?

Асқар: -Не болмай атыр? Сөйткен шешең хөптеге еки келеди диңкилдеп! Тағы «жүрегим сазып кетти, шыж-пыжың болса әкелөс» деп отырады-ау.

Сәрдар: -Қатынша! Жалғыз анамның ишкен-жегенин гәп етеди, уялмай. Сен ыштан бийтке қатын болып отырған мениң есим жоқ. Мен болмағанда еки дизенди қушақлап, дүньядан тақ өтетуғын қыйлысан ғой.

Асқар: -Неге тақ өтеди екенмен? Мәмлекетте сексен мың жесир бар екен, еситтим. Еле қызларды айтпағанда! Анық ашығым келсе есик ашпаған қыз алығым мүмкин.

Сәрдар: -Пакыр-ау!

Асқар: -Өзимиздин усы көшеде аз ба жесирлер?

Алланбай ақ байталдың қызы үш байдан қайтып келип, жесир отыр. Былай-былай өткен сайын еки көзи менде, сүрнитип жығылайын дейди. Оннан кейин Мамбетсалыйдың қызы, күйеуін каматып жиберип, енди жесир. Қабылдың қызы да баласы менен үйинде. Бармақ бүгіп санасам, бизин усы көшенің өзінде он еки жесир бар екен. Солардың биреуине сөз салсам, қай-қайсысы да әтирапымда пәрмана болып, биресе балпырымды, биресе жауырнымды уұкалайды.

Сәрдар: -Жесир-песир дегенше, қасымнан түргеп кетип, пәнтқумар қалдым десеш. Болмаса жауырның уұкаланбай

атыр ма? Берман келши. (Асқардын қапсы алдынан кушаклап, жауырындарын уқалай баслайды).

Асқар: -Хай-хай, жауырым өтлеу болып тур ма, билмеймен, бойым ауыр тартып тур, сәл төменирек... Үсейтп, баяғы таза түскен күндеріндегідей барпазлап турса қатын!

Сәрдәр: -Өзине де қудайтала пейил бермеген. Шығанағың тартылады да турады. Аталас болса да жалғыз иним, оған бир қырма палау көп болатуғын ба еди?

Асқар: -Әй, мына көкірегіңди тартсаң, емизейін деп пе едің?

Сәрдәр: -Шығасы нәрсени айтсаң, дәрриу жақпайсан.

Асқар: -Сонда бир ауыз сора дө! Өзім майын қуйып беремен. Сен қазанның шепин билмейсен. Және ауырыу адамға гөш салған палаудан гөре, ерик салған шәуле жеңилирек болады. (Артық кирип келеди)

Артық: -Ассалаума алейкум! Астапырла, астанапырла! Бийуақ келдим бе деймен? Әй, елдіге келгенде тал шыбықтай есип, сизлерге бәле көрине ме? Және уллы сәскеде!

Асқар: (жаздырылады) -Мухаббатым оянып атыр жора! Ал, жол болсын? Азан менен Өтехан үйден кууып шыққан жок па?

Артық: -Уай, сорама! Қатын деген дәулетің жүрип турсағана қатын! Басымызға ғауға түскели берли былай өтсе де, былай өтсе де бәксеси менен дүңкип өтетуғын болды.

Сәрдәр: -Өтеханның бәксесинен еле де өлмей аман калып жүргенінди айт.

Артық: -Өлмей жүргенінди айт дегенне: шығадыау, бүгін түсімде әжептәуір нәрселерди көрип, қорқып шықтым. Соннан саған жорытып көрейін деп тура сала қиятырғаным еди.

Асқар: -Айт, жорыйық.

Артық: -Түсімде өзимиздің тамның басына шыққан екенмен, қолымда жарты шифр, жауын өтп тұрған жерге қағайын деп ең уша басқа шыққанымды билемен, хә, аяғым тайып кетти ме де!

Сәрдәр: -Үйбий, алла!

Артық: -Соннан әйнек жайдын тусларына келгенде жерге жетпей-ақ, жүрегим жарылып өлдим.

Асқар: - Илая аумийин! Жатқан жерің жақты болып, жайың жаңағатте болғай, аллаһу-акбар! Сөйтіп?

Артық: - Сөйтіп не сөйтиби бар? Тийеберсин айттың ғо... Бурынлары жығылып қиятырғанымда жары жолда оянатуғын едим. Бул ирет тырс етпестен туптуұры ылай қамбаның ишине торс ете қалдым.

Сәрдар: -Онда усында ырас өлгенсен ғой, құрдас. Түс деген келсе келеғояды. Ағасы, ядында барма, баяғы Улмекен ажапам үйге келип, «түсімде бала үстинен өлип қалыппан» деп еди, айтқандай-ақ алты айдан кейин бала үстинен өлди ғо.

Артық: -Еркек кисинің түси терис келеди, дейди шәриятта!

Асқар: -Айта береді! Шәрият деп шала моллалардын тауып жүрген рәуияты ол. Алдын ала билдирген түс туптуұры оңынан келе береді. Баяғыда Мәдирейим дайым «түсімде гүжим теректен кулап өлип қалдым» деп еди, бир айға барған жоқ, өлди. Бірақ, гүжим емес, ақ теректен кулады.

Артық: -Сонда мен өлейин деп турғанман ба?

Асқар: -Ким биледи? Сирә көргенимизди айтып атырмыз дә! Әйтеуір, ерте ме-кеш пе, бир басқа бир өлим бар. Бул куракым балларың жақсы-жаманды танығандай болып қалды, оған да шүкирлик ет.

Артық: -Онда мен неге ревизордан жүрегим жарылып, аяғы күйтен тауықтай жууырып жүрмен? Гәлпин ырасынан келип отыра бермеймен бе? Еки бастан өлетуғын болсам...

Сәрдар: -Ревизор не деп атыр?

Артық: -Сонша ұәжди бир өзин жеуин мүмкин емес, шериклерің болса жасырма, деп атыр.

Асқар: (шоршып) -Сен не дедің?

Артық: -Мен... Жаңағы... (Сәрдарға қарап) Әкем нақыр, «Қатын кисинің алдында сыр айтпа» дейберетуғын еди.

Асқар: (Сәрдарға)... Сен барып тур. Артық пенен екеуіміз еркекшелеп сөйлесип алайық. (Сәрдар есикке

жүреді). Әй, жаңағы шәўлени де қой берекет тап, өзим телефоннан жағдайын билип беремен. (Сәрдар шығып кетеді.) Ал, не болды сөйтип?

Артық: -Не болды деп... Сенин менен Насырды «шериклериң бе?» деп қайта-қайта сорады.

Асқар: -Не бәле! Ревизор да сондай бола ма екен, тергеушидей! «Аўа» деп салмадың ба?

Артық: -Сәл қалды. Нәзери жаман екен, өңменімнен өтіп баратыр. Өзи бурын прокурордың бұғалтыры болған дейди.

Асқар: -Енди не қылып атырсаң? Биреуден пул-сул берип көрмедің бе?

Артық: -Көрдим. Биреуден үш мың берип жиберсем, алмапты. «Қосыңқыра» деп келип отыр. «Үш жеримнен бууғанда қосарман» деп аршаға салдым да қойдым.

Асқар: -Шатақ болған екен. Шым-шырқадай бала-шағаң бар, сотланып кете берсең дә!

Артық: -Соны айтсең! Кеше кеште үйге келсем, пурукурор қағаз таслап кетипти. Хаялға айттым, «пахталы шалбарды таярлап қой» дедім. Ояқта муздай бетонның үстінде жатқарады дейди ғо... Бәри де бара берсин, таяққа шыдамай сизлерди де айтып қояман ба, деп қорқаман. Ревизор да кеше билгендей «Хәммениз сотланасыз» дейди.

Асқар: -Қой, «сотланасан» деген шығар?

Артық: -Яғаў, қулағым герең бе? Қайталап сорадым. «Хәммениз сотланасыз» деди. Соннан кейин азмаз белиме белбеу бууғандай, болды. «Көплеген қонақ атқарады» деген, Үшеўлеп отырып қайтағоямыз да!

Асқар: -Өш! Аузына қум! (Аузын басып тағы жаздырады). Бир өзин мойнына алып кет.

Артық: -Бир өзиме сәл аўырлаў бола ма деймен дә...

Асқар: -Хеш нәрсе қылмайды. Арасында сотланып турған-әм жақсы, писик боласан.

Артық: -Сонда сизлер буюқта тайранлап жүресиз, мен темир тордың аржағында кете беремен я? Я-яқ, ол болмайды! Жәбирин тең тартамыз.

Асқар: -Неғыласаң «қуйрығына сипсе қыстырып?»
Оннанша бір өзин мойнына алсаң, жеңилірек болады.

Артық: -Сонда сизлерден не қайыр?

Асқар: -Изиннен аұқат апарып турамыз.

Артық: -Хүкімет өйерде де аштан өлтирмейтуғын шығар! Мени пәжмүрде көріп, бірдей үсейтип шетлетесиз.
Неғылады, екеуимиз-әм бірге сотланағойғанда?

Асқар: -Буюкта бала-шағаларға ким қарайды? Биреуи-миз кетсек, қалған екеуимиз сол үйге, мәселен, сизин үйге ғамхорлық етемиз.

Артық: -Өз есабыңыздан-ә?

Асқар: -Енди не деп едиң?

Артық: -Астапырла бала! Әйтеуір гәп табасаң, көнди-ресен! Ал, мени сонда қәйтип сотлайды?

Асқар: -Қәйтип сотлайтуғын еди... Сатыушы Сарқыт-баев Артық өз дүканынан... неше мың еди?

Артық: - 240 мың.

Асқар: -240 мың сомды өз пайдасына өзлестирген.
Сол ушын мынадай жылға кесиледи, мал-мүлки мәмлекет есабына хатланады, деп хұким окыйды.

Артық: - Қой, мал-мүликке тиймейтуғын шығар!

Асқар: -Неге тиймейди? Хатлап жибереди.

Артық: -Онда қапылды десең-о! Сонша жыйған-тергеним хатланып кетсе, оннан да түсим онынан келип, өлип қалғаным жақсы емес пе?

Асқар: -Әбзели сол ғо!

Артық: -Соннан кейин не болады? Жаңағы 240 мың сом мениң пайдама қалама?

Асқар: -Қалмай не қылады? Өндирип алатуғын сен өлип қалсаң!

Артық: -Бала-шағадан өндирип ала ма деймен дә!

Асқар: -Өйтиу́ге хеш кимнің хақысы жоқ. Өкениң гүнасы ушын бала жууап бермейди

Артық: -Онда ис рауаж! Мениң шыбын жаным сонша пулдан артық па? Көзди жумып, өлемен де қаламан!

Асқар: -Хәй, берекет тап. Сондай мәртлигин ушын жақсы көремен дә сени! Болмаса ким менен қатнасып атырман мен? Хәмме маған «зықна» деп терис қарайды.

Артык: -Тап екеуимизди бир кемпир туўгандай уксаймыз. Маған-әм сондай дейди ғо адамлар.

Асқар: -Қанымызда жақынлық бар. Кел ырзаласайық. Өлетуғын болсаң усы бүгиннен қолайы жоқ. Мен де жұмысты қойдым. Отчет бар еди, әй калсын!

Артык: -Әндийшели өлим болса адам қуанады екен-әй! Мен кем-кем қуанып баратырман. Әри соншама пул пайдама қалса. Жаназама да бираз пул түсетуғын шығар? (қушағын жаздырады) Сен неше сом апарасаң?

Асқар: -Апараман ғо, журттың алды болайын әйтеуір.

Артык: -Яқ, анық айт, неше манат?

Асқар: -Үш жүз болама?

Артык: -Бесеу ет майдалама! Оннан соң баслыққа айт, сизди камалып кетпесин деп өлди де, нобайырак әкелсин.

Асқар: -Ояғынан қәтержам бола бер.

Артык: -Оннан кейин бар ма, дәптерге исенимли адамнан койың. Соңғы ўақытлары сумкадан урлайтуғын әдет шыққан.

Асқар: -Ойлағаныңнан зыяда болады. Денең топыраққа араласқанша хызметинде пәйик боламыз. Кел енди, ырзаласайық. (Қушақласып хошласады).

Артык: -Урлығымды билдирмейтуғын достым едиң, хош.

Асқар: -Хәм шеп, хәм оң қолым едиң хош!

Артык: -Тууысқаннан жақын бауырым едиң, хош!

Асқар: -Хәммесинен тәуирим едиң хош!

Артык: -Тәғдир бизди... яқ, ревизор бизди айра салды...

Асқар: -Болды, достым. Қалған жоқлауынды өлгеннен кейин бизиң бала-шаға айтады.

Артык: -Хе, сен не, жыламайсаң ба?

Асқар: -Мениң қан басымым бар ғо, өзин билесен. Өтеханға ауыزشа кеуил айтаман.

Артык: -Жыламайсан?!

Асқар: -Өкпелеме жора, жылай алмайман.

Артык: -Хм! Онда мен-әм эле алмайман!

Асқар: -Хе, неге? Сол мениң жылауыма қарап тұрсан ба?

Артык: -Адамның кеулине келеди дә! Отыз жылдай бирге иследик. Сөйткен адамьң өлгенде дауыс шығармаса.

Асқар: -Дауыс шығарғанға қарап тұрған не бар? Яқ, өйтпе жора! «Ер жигит-еки сөйлемейди» деген ата-баба. Өлемен дедін бе-өл.

Артык: -Өлмеймен! «Ер жигиттиң айнымағы қыйын ба?» дегенди де ата-баба айтқан.

Асқар: -Ал, яқшы еки ярым ұай-ұай бизден кетти.

Артык: -Неге еки ярым ұай-ұай болады екен?

Кеминде 250 ұай-ұай болады! Болмаса Насыр екеуи-низди қосып, жиберген түрмесинде отырып-ақ қайтаман.

Асқар: -Яқшы, енди келистикго, 250 болса-250.

Артык: -Нан урсын де!

Асқар: -Нан урсын.

Артык: -Хә, енди аяқ көсилип арқайын өлсек болады. Болмаса жаңағы турысында... Айтпақшы, қалай өлемен?

Асқар: -Өлебересен дә! Ким еле журт пенен ойласып өлип атыр? Асыл! Яқ, ол болмайды... Ырасында да, қалай өлесен-әй?

Артык: -Әне, бәрха усындай го, бизики. Бир жағын келистирсен, бир жағы келиспейди.

Асқар: -Яқ, биз буны аяқсыз қалдырмаймыз. Есабын табамыз.

Артык: -Табын. Көрип тұрсаң го, өлимнен бас тартып тұрған мен жоқ. Айтпақшы, пулың болса бир үш сом берип туршы, сақал алдырайын.

Асқар: -Өлейин деп атырып сақал алдырмағанда не қылады?

Артык: -Бир журттан бир журтка сақалын ғаулап барса уят тө!

Асқар: (үш сом береді)... Яқшы, сен усы жерде отыра тур. Хәзир мен жууырып барып Насырды ертип келемен. Ол любой нәрсениң есабын табады.

Артык: -Тезирек айланагөр. Бир нәрсени нийет етсем, жеткенше шыдамайтуғын әдетим бар.

Асқар: -Хаял, мына Артыққа шәмбеге демлеп шай әкелип бер.

Артық: -Меннен үйренди булар шәмбеге демлеуди... Пай, бала, дым әтигәж болды-әй! Сонша пұлды төлегенше, өлип қутылған абзал емес пе? Бир сом емес, еки сом емес... Ревизор бир бапланатуғын болды-ә! Үш мыңға қосыңқырап әкеледи деп отырған шығар. Қосар аўа! Еле мыналарыңды да ийт жолына саламан. Тегинге өлип кете беретугын ақмақты тапқан екен... Әй, усы мен өлген соң хаял не қылар екен? Жылайтуғын шығар. Сорқай-нағанның ангинасы бар еди, қызып жүрип бауырсақ жеп қоймаса болғаны ғо... Соң бала, биреўге тийемен деп оқабазланып жүрсе. (Сәрдар шай алып келеди).

Артық: -Қурдас, отырып-отырып хәр түрли ойға кетемен-аў, усы сен жесир қалсаң қәйтер едиң?

Сәрдар: -Неғылдейсен?

Артық: -Сәл жерде Асқар өлип қалып, жесир қалсаң не қылар едиң деймен дә?

Сәрдар: -Тилине жылан жумыртқаласын, өзиң өл.

Артық: -Айтқаның келсин қурдас. Соның есабын таба аймай атырмыз ғо күни менен.

Сәрдар: -Сениң мийиң сәл... алжыйын деген бе деймен?

Артық: -Дәрриў билегойасаң-ай! Маған бүгин-ертеңге жеткендей мий қалса болды... Сөйтип, мысал ғой енди, сен жесир қалсаң қәйтер едиң?

Сәрдар: -Елде жесирлер көбейип кетти деп атыр...

Артық: -Зыяны жоқ. Және бир жесир қосылған менен жер аўып кетер дейсен бе? Сөйтип, жаңағы...

Сәрдар: -Қәйдем... Асқардың жүдә алып баратырған кесели де жоқ.

Артық: -Усы заманда саў жүрмен деўге бола ма? Мәселен, Асқар жолда кетип баратырып, сылқ етип жығылып, өлди де қалды. Соннан кейин...

Сәрдар: -Соннан кейин деп... Қахарман ана болыўға екеўи қалып тур еди.

Артық: -Ох, өне! Қахарман ана болыў ушын қайталан қыздай доланып шығасан. Бир жигит болмаса, бир жигиттиң саған ышқысы кетеди. Соған бас қосып аласан, солай ма?

Сәрдар: -Қудайдың мәрки! Мени алдастырып сөйлетип алып... Өзің жесір қалсаң не қылар едің? Өтехан өліп қалса.

Артық: -Пах! Ол күнлерге жеткенде барма, жүзін енесі өптеген жәнана тауып үйленер едім. Түрлі бәлені Асқар табады-ау, «Бизін Сәрдар менен сенің Өтеханыңнан Әзірейлиннің өзі де айбынады» дейді.

Сәрдар: -Еле сыртымыздан өлгенімізді тилеп жүрсіз бе? Хә, жәнанаға жетпей желкесі қыйылғыр! Асқарды бузып жүрген сен! Қолыңда өле қойайын ба?! (Екеуі айқасып түседі).

Артық: -Ойын ғой меникі, ойын... Мынауың қатын дегендей емес, шошқадай қарыуы ғо.

Сәрдар: -Ким шошқа?! Шошқаны көрсетемен көзіне! (Екеуі көрпешеге құлап түсіп айқасып атырғанда, Асқар менен Насыр келеді).

Асқар: -Хәй-хәй, -бул не, күпә-күндіз! Айттым саған тезирек бол деп. Буның бир өзін қатын менен қалдырыуға болмайды.

Артық: -(зорға жаздырылып) -Өзі ғо:

«Таң сәхәрде шайда бұлбил оянар,

Ярын күткен жәнана қыздай доланар» деп келе мойныма қол салды. Сизлер келмегенде өлерімнің алдында гүна ислеп қойайын деп едім.

Асқар: -(Сәрдарға умтылып)... Сөлай ма еле!

Сәрдар: -(буған қарсы умтылады)... Тартсан-ә, жудырығынды! Сол өладзинаның гәпин гәп деп отырсаң ба? Кәне, айт, мен өлсем не қыласаң?

Асқар: -Күпә-күндіз төсегімді ыласлағанша, өлгенім абзал.

Сәрдар: -Гәпти басқа жакқа бурма, кәне, айт, мен өлсем не қыласаң?

Асқар: -Әдеп өлип ая, кейін көрермиз.

Сәрдар: -Кейін не қыласаң?

Асқар: -Кейін... көмемен.

Сәрдар: -Оннан кейін?

Асқар: -Оннан кейін... бир, еки, үш... төрт мәрте садақанды беремен.

Артык: -Жыл садакасын бермесең де болады.

Сәрдар: -Сен сестинди шығармай тур. Және не қыла-саң?

Насыр: -Астапырла! Сәрдар, саған не болды, бұрын бундайлығың жоқ еді ғо.

Асқар: -Бұрын да ийтлі-мышықпыз ғо.

Артык: -(сыбырлап)... Басына жай.

Асқар: -Хе, ауа, басына жай салдыраман.

Сәрдар: -Жайың өзине әрдана болсын! Туұрысын айт, мен өлсем жүзин енеси өптеген жәнән тауып үйленесен бе?

Насыр: -Енди, аўқат-паўқат писиргендей биреу керек ғо.

Сәрдар: -Қарақанның түбин жесин.

Артык: -Баллардың кир-қоны деген болады.

Асқар: -Яғау, айтабереди олар. Үйленбеймен. Сен өлсен мен еркек жесир болып, еки диземди кушақлап жүре бермен.

Сәрдар: -Ырас айт, бирақ.

Асқар: -Хау, ырас деймен. Сен-әм жүзин енеси өптеген жәнән едің ғо! Мине, енди.

Сәрдар: (Артына қарап)... Кәрдің бе, мениң шабазым сендей сүйеги бузық емес. (шығып кетеди)

Асқар: -Хәм уры, хәм үстем! Устинен шықсан да, өзине қарсы топылады.

Насыр: -Койып тур, мәселениң белине теппе! Кейни-нен сөйлесе берерсиз. Қазир болатуғын исти тезлетейик.

Асқар: -Тезлетсек, хәммесі жаңа еситкениндей. Сол растраттан қутылыудың жолын...

Артык: -Мен ойлап таптым.

Асқар: -Тыныш отырсең, шықылықламай! Биреу алдына түсіп жүргеннен кейін жым бол дә!

Артык: -Яқшы, мен қойдым.

Асқар: -Сөйтип, сол растраттан өлип қутылағойса қалай болады?

Насыр: -Айтарын барма? «Макул сөзге мал мәни-рейди» деп усындайды айтады. Енди исиді тергеуге өтип кетпей турып, тез өлип ал.

Артык: -Соны келистире алмай турман ға, қалай өле-мен?

Асқар: -Жәрдем етип жибермесек болмайды.

Насыр: -Жәрдем етеміз. Қысылғанда жәрдем бермесек, дос болғанымыз қайсы. Енди, оның хеш ақырзаманы жоқ. Тамның басына шық, шифрдың ең төбесине мин, сөйт те тасла кулашынды ашып!

Асқар: -Өзи түсинде де сөйтип өлген.

Артык: -Тамның басы бийіклик етеди-ау.

Насыр: -Пәстен таслаған менен өлмейсең дә!

Артык: -Мойным қайырылып калама деп...

Насыр: -Өзлеримиз туұрылап қоямыз.

Асқар: -Бармыз ғой әйтеуір.

Артык: -Еле де бир ойластырып көрин де, бир аңсагырақ, бийазар өлим болағойса...

Асқар: -Араққа жарылып өлеғойғанда кәйтер екен?

Насыр: -Денин сау ма? Онда екеуимиз тендине сот-ланып кетеміз ға. Ким иштирген-пәленше иштирген. Тағы буның етине арақ синип кеткен мақау, үш-төрт шийшеге жарылмайды. Кеминде елиу-алтыс сомның арағы керек.

Артык: -Пулын мен төлемеймен.

Насыр: -Әне, көрдің бе? Мойынға түскен мусаллат бул. Онда былай етесен... пәкізе, қуұырдаққа түйилип елесен.

Артык: -Тамағымды жырып кетпес пе екен?

Асқар: -Жүгпайсаң арман.

Насыр: -Жугтырмаймыз-әм!

Артык: -Болады. Сөйтсем, сөйтип-ақ өлеғойың. Басқасынан гөре сол мазалырақ өлим болатуғын шығар.

Асқар: -Хаял, хә, хаял! (Сәрдар шығады). Ири-ири сүйеклерден салып, бир табак қуұырдақ қуұыр.. Хәй-хәй, тоқта, бир тарелка болса болды. Қууанғанымнан бир табак деп жибериппен ға.

Сәрдар: -Оны не қыласыз?Өзи бир тарелка болса?

Асқар: -Мына Артык құрдасың қуұырдаққа түйилип өлежак.

Сәрдар: -Өлеғойсын. Күни менен хәккедей шыкылы-лап отыр еди. (Сәрдар шығып кетеди).

МУЗЫКА

«Хал кайда» намысына

Асқар:

-Артық достым о дүньяға атлансын,
Малы-мүлки Өтеханға хатлансын,
Үш мың сомға қосады деп отырған,
Сорқайнаған ревизор баплансын.

Артық:

-Периштедей қанат байлап ұшаман,
О дүньяда хурдің қызын қушаман,
Бейиштеги яшыұлкенди үгітлеп,
Кооператив ресторан ашаман.

Насыр:

-Барғаннан соң бизлерди де ойлап қой,
Пулға жығып, директорын байлап қой,
Кийим-кеншек складын Асқарға,
Ал, дәкеңе арақ жағын сайлап қой.

Артық:

-Ол жағынан қорықпаң бәри жай болар,
Ұәдемизге исимиз де сай бөлар,
Жалпағына сүрдик жақты дүньяны,
Ояқта да дәкең хатамтай болар.

Асқар: -Әнекей, «Питер истин басына, жақсы келер қасына» деген, бир заманда исин рауаж болайын деп тур.

Артық: -Мен өлген соң бала... хаял не қылар екен бизин?

Асқар: -Өзим хабар алып тураман.

Насыр: -Яқ, мен өзим хабар алып тураман.

Асқар: -Неге сен хабар аласан? Артықты ұсы жұмысқа тартқан ким-мен! Өзим хожалығына қарасаман.

Артық: -Қалдырған дүньямының ози де жетеди-ау.

Асқар: -Гәп дүньяда емес. Үйден хәр уақ еркек адам жөткіринип кирип-шығып турса жақсы болады.

Насыр: -Өзимиз жөткиринип туратуғын шығармыз?

Асқар: -Неге сен жөткиринеди екенсең? Өтехан деген мени жақсы көреді. Қыз ұақтында да талай ирет оның бөксесін услағанман.

Насыр: -Бөксеге де әллекандай етип мактанады-ау... Бурнағы жылы шаңқай түстин ұақтында бизиң складқа келди. Өзи бизиң хаял роддомда жатырған күнлер еди. Соннан.

Артық: -Неғылдедиң?!

Насыр: -Еле де мени инсап услап қалды. Сен көз алдыма келдин.

Асқар: -Әй, сениң жөткириниүден әрманың бар ма? Былтыр 17-дүканның баслығын Ялтаға алып кетип жөткирдин, китапдүкандағы қыз бенен бир жылдан бери онда...

Насыр: -Сен етегиңе намаз оқып жүрсең бе? Гүлжан бир, Перихан еки...

Асқар: -Әстен, қояғой, қиятыр. (Сәрдар келеди).

Сәрдар: -Шала-пала қуұырдым.

Насыр: -Шаласы жақсы, өзлеримиз-әм дым асығып отырмыз (Сәрдар шығып кетеди).

Асқар: -Ал, Артық, қайсысын аласан? Пай, пәкизе болған екен!

Артық: -Мына сүйекли гөш мақул шығар. (Биреұин жеп қояды).

Насыр: -Әй, сен жеп қойдың ғо.

Артық: -Мазалы екен, жеңкирейин.

Асқар: -Жемейсен! (Тарелканы қолына алады)

Артық: -Азмаз жейин де, ояқта мениң дайымның үйи бар ма?

Насыр: -Яқшы, киширек биреұин бер. Өлер алдындағы тилегин орынлау керек.

Асқар: -Мә, енди еки сүйек-ақ қалды. Ол да түйилиүге келиспей қалса, күни мененги еңбегимиз еш болады.

Артық: -(бирден ушып турады)... Ох! Бир нәрсени ұмытып баратыр екенмен. Сизлер отырып тұрың, мен хәзир келемен.

Насыр: -Каякка барасан? Усла мынаны, кашып кетейин деп тур.

Асқар: -Ләйлақы қатындай неге айный бересен?

Артық: -Хәр кимде қарызларым қалып баратыр екен. Соларды өндирип келейин.

Асқар: -Мен өзим өндирип, бала-шағана қууыстыраман.

Насыр: -Кимлерде қарызың бар еди?

Артық: -Хәй, сизлерге бермейди. Көзимнің тирисинде үш жылдан бери ала алмай жүрмен. Өлген соң қалды барды дә! Қаншайымда еки мың сомым бар, келининнің изинен қууғыншы келгенде ант суу ишип алып еди кейин, Мәмбетсалыйда бир ярым мың, Сейтжанда 600 манат. Азғана дүнья емес ғой ол. Соларды алып келейин, өлиу бир жаққа қаша ма?

Асқар: -Мына қууырдақ сууып қалады ғо.

Артық: -Сууыса және бир тарелка қууырт. Мен бир күнде өлип атырман ба?

Насыр: -Айтпақшы, сол Қаншайымның больницада ауырып атыр. Сейтжан курортта, Мәмбетсалый баласының изинен Армияға кетти. Сонда кимнен өндиресен?

Артық: -Кеткен болса келер, ауырған болса жазылар, сонша ақшаны қисиннің қолында қалдырып өле алмайман.

Асқар: -Оған дейин жаңағы прокурор не болады?

Артық: -Шақырса бара беремиз. Хәммемиз де ауылдамыз ғо.

Асқар: -(Насырға келип)... Екеуимиз-ақ төлейик сол қарызларын. Мынау бүгин өлмесе ертең бизди рәсуа қылады.

Насыр: -Қарызларыңның бәри неше сом болады?

Артық: -Хәзир көремиз. Қаншайым еки мың, Мәмбетсалый 1,5 мың, Сейтжан 600-гөр емес, төрт мын бир жүз-ақ болады екен.

Насыр: -Базға алып баратырған төрт мыным бар еди. Асқар, биз екеуимиз кейнинен алыса беремиз дә!

Асқар: -Мынаны бир жайғастырып алайык. (Пулды Артыққа береді).

Артық: -Бул төрт мың дедиңиз бе? Мениң қарызым төрт мың бир жүз ғо.

Насыр: -Өзимиз жөткиринип туратуғын шығармыз?

Асқар: -Неге сен жөткиринеди екенсен? Өтехан деген мени жақсы көреді. Қыз уақтында да талай ирет оның бөкесін услағанман.

Насыр: -Бөксеге де әллекандай етип мактанады-ау... Бурнағы жылы шаңқай түстің уақтында бизің складқа келді. Өзи бизің хаял роддомда жатырған күнлер еді. Соннан.

Артық: -Неғылдедің?!

Насыр: -Еле де мени инсап услап қалды. Сен көз алдыма келдің.

Асқар: -Әй, сениң жөткириниүден әрманың бар ма? Былтыр 17-дүканның баслығын Ялтаға алып кетип жөткирдің, кітапдүкандағы қыз бенен бір жылдан бери онда...

Насыр: -Сен етегіңе намаз оқып жүрсең бе? Гүлжан бир, Перихан еки...

Асқар: -Әстен, қояғой, қиятыр. (Сәрдар келеді).

Сәрдар: -Шала-пала қууырдым.

Насыр: -Шаласы жақсы, өзлеримиз-әм дым асығып отырмыз (Сәрдар шығып кетеді).

Асқар: -Ал, Артық, қайсысын аласаң? Пай, пәкизе болған екен!

Артық: -Мына сүйекли ғөш макул шығар. (Биреуін жеп қояды).

Насыр: -Әй, сен жеп қойдың ғо.

Артық: -Мазалы екен, жеңкирейін.

Асқар: -Жемейсең! (Тарелканы қолына алады)

Артық: -Азмаз жейін де, ояқта мениң дайымның үйи бар ма?

Насыр: -Яқшы, киширек биреуін бер. Өлер алдындағы тилегін орынлау керек.

Асқар: -Мө, енди еки сүйек-ақ қалды. Ол да түйилиуге келиспей қалса, күни мененги еңбегимиз еш болады.

Артық: -(бірден ушып турады)... Ох! Бир нәрсени умытып баратыр екенмен. Сизлер отырып турың, мен хәзир келемен.

Насыр: -Каякка барсаң? Усла мынаны, кашып кетейин деп тур.

Асқар: -Ләйлақы қатындай неге айный берсең?

Артық: -Хәр кимде қарызларым қалып баратыр екен. Соларды өндиріп келейин.

Асқар: -Мен өзим өндиріп, бала-шағаңа қууыстыраман.

Насыр: -Кимлерде қарызың бар еди?

Артық: -Хәй, сизлерге бермейди. Көзимнің тирисинде үш жылдан бери ала алмай жүрмен. Өлген соң қалды барды дә! Қаншайымда екі мың сомым бар, келининин изинен қуғыншы келгенде ант суу ишип алып еди кейин, Мәмбетсалыйда бир ярым мың, Сейтжанда 600 манат. Азғана дүнья емес ғой ол. Соларды алып келейин, өлиу бир жакқа қаша ма?

Асқар: -Мына қууырдақ сууып қалады ғо.

Артық: -Сууыса және бир тарелка қууырт. Мен бир күнде өлип атырман ба?

Насыр: -Айтпақшы, сол Қаншайымның больницада ауырып атыр. Сейтжан курортта, Мәмбетсалый баласының изинен Армияға кетти. Сонда кимнен өндиресең?

Артық: -Кеткен болса келер, ауырған болса жазылар, сонша ақшаны кисиннің қолында қалдырып өле алмайман.

Асқар: -Оған дейин жаңағы прокурор не болады?

Артық: -Шақырса бара беремиз. Хәммемиз де ауылдамыз ғо.

Асқар: -(Насырға келип)... Екеуимиз-ақ төлейик сол қарызларын. Мынау бүгін өлмесе ертең бизди рәсуа қылады.

Насыр: -Қарызларыңның бәри неше сом болады?

Артық: -Хәзир көремиз. Қаншайым екі мың, Мәмбетсалый 1,5 мың, Сейтжан 600-гөр емес, төрт мың бир жүз-ақ болады екен.

Насыр: -Базға алып баратырған төрт мыным бар еди. Асқар, биз екеуимиз кейнинен алыса беремиз дә!

Асқар: -Мынаны бир жайғастырып алайык. (Пулды Артыққа береді).

Артық: -Бул төрт мың дединиз бе? Мениң қарызым төрт мың бир жүз ғо.

Насыр: -Жүз сомның не әри-бериси бар.

Артык: -Өлинің хақын жеген гүна болады.

Асқар: -(қалтасынан алып) -Мә, жүз манат, болды ма?

Насыр: -Болды, өлди.

Артык: -Хә, енди бир гәп! Өзиндей адамнан пәнт жеп өлип кете бериү батады дә адамға! (кууырдактан алады)

Асқар: -Хәу, мынау сүйек-пүйегі менен жутып жиберип атыр го. Усла, буу тамағын, өткерме. (Екеуи келип еки жағынан бууындырады)

Насыр: -Шыда, шыда, хәзир хәммеси кеуилдегидей болады.

Асқар: -Ерте өлген шейит болады. Бейиште хур қызлары менен дәуран сүресен.

Асқар: -Қәне? (тынлап көреді) Хе-хе, өлди! Өлди! Өлди!

ПЕРДЕ

Екинши картина

Көринис бұрынғы турысы. Артык ортада кәсип жатыр. Сырттан жоқлау айтып Өтехан келеди. Асқар, Насыр, Сәрдәрлар сығалап қарап, тынлап турады.

Өтехан:

-Ай-хай, шабазым-ай!

Дунья мүлкке өмиринше,

Сыйынып өлген шабазым,

Растрат болдым деп,

Күйинип өлген шабазым,

Бир хәпте бұрын өзиннен,

Сыйырың өлген шабазым,

Ай-хай, енди гана қәйтеин-ау!

Сыйыр болғанда қандай, тууғанша саудыратуғын еди. Кулаштай арқанға оратылып, кетти де барды. (Өсте Сәрдәр шығады)

Сәрдар: -Айрылып қалдық ғо, Өтехан! (Қушақласып жылайды)

Өтехан: -Сорама балажан. Айырылып қалдым ғо. Я теумейтуғын еди, я сүзбейтуғын еди. Мезгілге бір шелек сүт беретуғын еди.

Сәрдар: -(танланып) -Мынау ма?

Өтехан: -Яғау, буннан бир хәпте бурын өлген сыйырымды айтып атырман. Сыйыр болғанда қандай, дәулетимнің басы еди, аузымдағы ас еди.

Сәрдар: -Мынаның өлип қалғанын айтса. Кете берди ғо, көзи жаўтанлап.

Өтехан: -Әй, өлсе мук қапсыншы! Күнде растрат болдым деп мийимди ғыр қылатуғын еди.

Сәрдар: -Қайдан билейин, «шабазым» деп зар қағып киятырған сон...

Өтехан: -Ырымға жылап атырман. Бул журт гәп етеди ғо. Болмаса он еки мүшесине он еки мың сом садаға! Тап соның есабын тапқан құдайтала хәзир кисесин тутса, он еки мынды егленбей салып жиберер едим.

Сәрдар: -Оның есабын тапқан құдайтала емес, бизин киси.

Өтехан: -Я-я?

Сәрдар: -Ауа.

Өтехан: -«Қыямет күни консыдан» деген, берекет тапсын.

Сәрдар: -Азан менен курдас жуўырып келди, «усы, сонша пудды қайтарып төлегенше, тапыр-тупыр өлекалсам ба екен я?» деди.

Өтехан: -Мақулы сол ғой.

Сәрдар: -Бизиң киси де сөйдеди. (Асқар шығады)

Асқар: -Гәпти дурыслап айт, қатын. Ол «өле қалсам ба екен я?» деген жоқ, мен айттым, «өлип қалғаның абзал, растраттан қутыласаң» дедим.

Өтехан: -Солай шығар. Бизиң мийгешшениң оған ақылы алыспайды.

Асқар: -Сөйтип, турған жерде оған өлиудиң жолын. (Насыр шығады).

Насыр: -Өлиүдин жолын айткан мен, нәпсикаулык кыла берме.

Аскар: -Нени айттын я? Мен ғо, сени шақырып келген.

Насыр: -Мына пирли имаратта турман, аспанда қудай, еки ийнимде еки периште гүә, екеуиңиз не кыларыңызды билмей ар-сар болып турғанда «түйилип өлиу» деген бийазар өлим бар деп айтқан ким? Мен!

Сәрдар: -Қояғойың, таласпай. Үшеуимиз бир пай-бир пайдан болсақ жетип тур ғо. Сен төрт мың, мен төрт мың, ол төрт мың.

Насыр: -Сен неге бир пай болады екенсең?

Сәрдар: -Хе, қууырдақты таярлаған ким?

Өтехан: -Соны айтаман-ау.

Насыр: -Таярласа таярлайды дә! Бир үйдин дардай азаматы болып турып, қатын менен бир пай бола алмайман.

Сәрдар: -Қатынның қудайы бөлек пе? Бирдей қатын деп кемситесең, қудай кемситкир!

Өтехан: -Мен билсем, үшеуиңиздің де теңдей мийнетиңиз бар қусайды.

Аскар: -Ауа, деймен: Қатын болған менен оның өз алдына орны бар ғой. Мәселен, мен қазан-табақты келистире алмайман.

Насыр: -Адам емессең сен Аскар, қайуақта да мениң хақым бир жериңнен тесип шығады. Бир тарелка қууырдағынды төрт мыңға бөлеп отырсаң, әй, өл-ә!

Өтехан: -Демек, мениң дауагерлерим үшеу екен дә!

Насыр: -(шоршып) -Ях? Не дауагер? Ғамхоршым десе.

Аскар: -Биз оған қайырқомлық еттік ғой.

Өтехан: -Адам өлтирген қайырқомлық бола ма екен? Қанхорлық болады ғо. Сизлер мениң кандарларымысыз! Турың бир сапқа дизилип! Сизлерге айтаман!

Насыр: -Хау, саған не болды, Өтехан! (Қорқа-қорқа дизиледи).

Өтехан: -Мен сизлерге хәзир адам өлтиргеннің қандай болатуғынын көрсетип қояман! Сизлер тил бириктирип, өзлериңиздің қылмысыңызды жабыу ушын мениң күйеуимди түйилдирип өлтиргенсизлер!

Сәрдәр: -Мен қазан бетте жүрдим, абысын! Өзим қатын қисимен.

Өтехан: -Хе, қатын қисиниң қудайы бөлек пе? Жана «кемситтиң» деп өкпелеп атыр едің ғо. Насыр кетситкен менен мен кемситпеймен. Еркеклер менен теңдей жууап бересен.

Асқар: -Мен тек Артықтың өгинишин орынладым.

Өтехан: -Артық не деди, мени өлтирип бер деди ме?

Насыр: -Бәри мынаның тауып жүргени, болмаса базға кетейин деп атырған адам едим.

Сәрдәр: -Бир сапарға кеширеғойса абысын, балларым жас еди.

Өтехан: -Оның баллары жас емес пе еди?

Асқар: -Сен барсаң ғо. Сонша пул өз пайдана қалды. Бул дүньядағы ең бай дәулетли жесир сен болайын деп турсан. Қыяметлик қоңсы иретинде кеширим бер.

Өтехан: (Насырға) -Саған да кеширим керек емес пе?

Насыр: -Берекет тап, кеширим береғой, өзим складты жақында алып едим. Күйеуинниң жайы жәннетте болып, хүр қызлары менен айшы-әширетте болғай!

Өтехан: -Не?!

Асқар: -Пай, қурттың-ау!

Насыр: -Кешир, қурдас, аўымнан шығып кетипти. Оны хүрдің қызы не қылсын. Өзи қуу сүйеги шығып, әлейин деп турыпты.

Өтехан: -Қуу сүйеги шықса да маған керек еди... Яқшы, кеширемен. Аяғыма бас урын! (Насыр менен Асқар аяғына жығылады)

Өтехан: -Сен қатын неге зиңирейип турсаң?

Сәрдәр: -Еки қабат едим.

Асқар: -Жығыл деймен. Еки қабат болыуың қыйын емес.

Өтехан: -(Хәммесиниң арқасынан аяғы менен басып шығады) ... Бірақ бир шәрт пенен?

Үшеуі: -(тикейип отырады) -Қандай шәрт?

Өтехан: -Күйсүйимниң қунын төлейсиз.

Үшеуи: -Кун?!

Насыр: -Ол хәзирги хукиметтин сиясатында жок, патшаның уактында болған.

Өтехан: -Мен сиясатынды билмеймен, сауатсыз катынман.

Асқар: -Сен сауатсыз болған менен... мына биз оқығанбызғой.

Өтехан: -Енди балтамтап айтысуға карадыңыз ба? Билип койын, мен тегинликте сизлерге күш көрсетип атырғаным жок. Милицияда жездем, прокурорда ағам бар, судта дайым. Өзлеринизди сотлатып, дунья-мүлкинизди хукимет есабына хатлатып, балаларыңызды детдомға тапсырғызбасам, Өтехан атымды басқа қояман!

Насыр: -Уай-уай, енди не қыламыз?

Асқар: -Бағана Артықтың орнына мен өлип кетейсам болады ғой.

Сәрдар: -Қурдастың қуны қанша болар екен?

Өтехан: -Оның қуны төреси менен өлшенеди. Яғный, төрезиниң бир жағына денеси, екінши жағына ақша.

Сәрдар: -Тийин ба?

Өтехан: -Қағаз пул!

Үшеуи: -Ойбуу!

Өтехан: -Жакпады ма? Мениң балтамтап айтысуға уактым жок.

Асқар: -Жағады, жағады. Сонда да сәл жумсартқанында...

Насыр: -Ең болмаса төреси мәселесин...

Сәрдар: -Үйде ол сыйғандай төреси де жок еди.

Өтехан: -Сонша қәхәрим келип турады да... бирак, көз көргенлигим себепли мийримим түсип тур. (Үшеуи тағы жалп етип аяғына жығылады)

Өтехан: -Турың! Енди арифметикалық жол менен ақ есапласамыз. Мениң күйеуим елиүде. Ол усы уакытқа дейин хеш нәрсе менен ауырмаған, қан басымы 120/80, жүрегиниң соғыуы нормада, көзи еки километрдеги кара сыйырдың қуйымшағына конған кара шыбынды көретуғын еди. Улыұма айтқанда, сексенге шыкпай өлмейтуғын еди.

Насыр: -Алпыстан кейин пенсия.

Өтехан: -Ал, якшы ол да карасқаным болсын, пенсиядан кейинги табысын сорамайман. Сонда қалған он жылдың табысын есапласайық.

Сәрдар: Айлығы неше сом еди?

Өтехан: -Ол айлықтан сөйлемейди. Онда күнлик табыс бар. Күніне отыз сомнан есаплаганда бир айда отыз күн, 900 манат болады екен.

Үшеуі: -Ойбуу!

Өтехан: -Жақпады ма?

Сәрдар: -Жағады ғой, жақпай қаяққа барауғын еди.

Асқар: -Бирақ, енди отыз күннің алты күни дем алыс.

Өтехан: -Қашан Артықтың дем алғанын көрдің? Көп гәпти созбай, сен қатын шот әкел. (Сәрдар шот әкеледи).

Өтехан: -Бир айда 900, жылына он бир ай деп-ақ есаплайық... Бул сизлерге карасқаным.

Сәрдар: -Бада-шағанның рәтин көр.

Өтехан: -Бир жылда 9 мың 900, он жылда 99 мың болады екен.

Үшеуі: -Ойбуу!

Өтехан: -Хе, ауыр ма? Екеуіңиздің үй-мүлкіңизди хатласа, билесиз бе, хукиметке неше сом түседі? Жок дегеніңизде ярым миллион ақша бар. Барың, мен күйеуім менен пылескенше, гөрден табың-жерден табың, 99 мынды мениң қолыма әкелип салың. Болмаса (Сәрдардың ийегине мушын тиреп көтереди) билесең бе, милицияда кимим ислейди?

Сәрдар: -Жезден.

Өтехан: (Насырдың ийегинен көтереди) -Прокурорда?

Насыр: -Ағаң.

Өтехан: -(Асқарға келип) -Сотта не?

Асқар: -Сотта дайыңыз ғой.

Өтехан: -Сонда боқты, барын. Мен күйеуім менен сөйлесемен.

Сәрдар: -Абысын-ау, ол өлген ғой.

Өтехан: -Мен қасына барсам, өлсе де саза береді. (Үшеуі шығып кетеді, Өтехан күйеуінің бас ушына барып отырады.)

Өтехан: -Маған бир ауыз ойласпай өлийип атырса-ә, шабазым.

Артық: -Ұақыт кыстау болды. Пай, жанағылардың зересин үйиргенин дым зор болды ғо. Мен кууанып жаттым.

Өтехан: -Оларға сол керек.

Артық: -Сонда неге биротала 100 мың дейгоймадың, аржағындағы мың сомға тартыншақлық етип...

Өтехан: -Сениң ширик дүньяларың аз ба маған?

Артық: -Ширик деме! Ийисленип атырған хеш кайсысы жок... Айтпақшы, ертең не қылайын деп атырсаң?

Өтехан: -Былырғы жетим баспақты сойдыраман.

Артық: -Кой, өйтпе. Жетим болған менен жақыннан бери толысып, жүни жылтырап қиятыр. Отызлаған кило дүканның гөшин алда кой. Куры көп адам жыйнала бермесин.

Өтехан: -Саған онша көп адам жыйнала қоймас-ау.

Артық: -Сонысы жақсы. Көп адам келген менен тирилип кетемен бе? Соннан кейин, ана... майда-шүйде садакаларымды бермей-ак кой, не қыласаң бүлине берип.

Өтехан: -Өзим-әм сөйтермен деп жүрип едим, тири гезинде-ак.

Артық: -Ал, енди саған Насыр менен Асқар таласып отыр, қайсысына тийесен?

Өтехан: -Жанағы нәрселер ме? Қудай әдира қалсын... Бирак, енди үйде еркек адамның былай-былай жөткиринип дегендей...

Артық: -Керек емес, тийме екеуине де.

Өтехан: -Болады, тиймеймен. Енди сен өликсең ғо, жасырмай айта берейин, өзимнің баяғы тулымшағым салбырап жүрген қыз уақтымнан бери жақсы көретуғын жигитим бар. Сениң көзиннің тасасын алып, уақты-уақты усы күнлери де ушырасып туратуғын едик... Пай, жақсы көретуғын еди-ау, өзи де. (Артықтың ийегин сыйпалайды.) Алмадай ийеклеримнен бийтийип сыйпалағанда Тула бойым жуулап кететуғын еди.

Артық: -Қолынды тарт, жыныс безлеримди қоздырып жибересен.

Өтехан: -(Оннан сайын сыйпалайды)... Көптен бери үйде де болмап едиң-ау.

Артык: -Қой деймен саған. Оннанша, төрғи жайдағы дипломатта отчет қағазларым бар, соның ишинде бир бет бүклеули қағаз бар, тез барып соны әкел.

Өтехан: -Ол не қағаз?

Артык: (қуғаньшышы күлип) -«Меннен Насыр үш мың, Асқар бес мың манат қарыздар» деген қағаз.

Өтехан: -Әстен, күлме! Өлген адамның күлгени уят болады.

Артык: -Енди не қылайын. Қууанып баратырман.

Өтехан: -Онда соның үш мыңына бир сырға аламан.

Артык: -Алмайсаң.

Өтехан: -Аламан. Сен не, әлсең-әм бийлик сте бересен бе?

Артык: -Оны мен о дуньяға алып кетемен.

Өтехан: -О дуньяға тоғыз метр ақ тауар әкетесен, болғаны.

Артык: -Як, оякта Мүнқир-Нәнқирге пара берип, бейишке бараман. Бийтаныс журтта сегиз мың өлим бола ма? Еле жаңағы тоқсан тоғыз мыңнан тоғыз мыңын беретугын шығарсаң.

Өтехан: -Сени бейишке жолатар дейсең бе?

Артык: -Пул болса шенгелдің басында сорпа писеди. Бар, айтқанды ет. (Өтехан-шығып кетеди, әсте-әсте жүрип Сәрдар келеди).

Артык: -(Өтеханның кеткенин билмей) -Хәй, жүре бермей тез айлан.

Сәрдар: -Ұай-ұай! (Насыр менен Асқар жууырып шығады).

Асқар: -Неуе, жылан шақты ма?

Сәрдар: -Мына... мына өлген адамың сөйлеп атыр.

Насыр: -Көзине бир нәрсе көринген шығар.

Сәрдар: -Яғау, олла-билла сөйледи. «Тезирек айлан» дейди маған.

Асқар: -Онда сен-әм «тезирек айланайын» деп турған шығарсаң. Өли шақырса болғаны.

Сәрдар: -Ғарык боларсаң.

Насыр: -Як, ойынды қой. Сен әсте барып тыңлап көр.

Асқар: -Як, қорқаман, өзін бар. (Сәрдар қорқыуы менен шығып кетеди).

Насыр: -Сен бар.

Асқар: -Екеуимиз тең барайық. (Екеуи адымларын тең өлшеп, зорға қасына барады.)

Насыр: -Бармағың менен түртип көр.

Асқар: -Бармағыма көкпатлақ шығып жүр еди.

Насыр: -(алға өтеди) Я тәуекел. (Асқарға) Былай тур, қашыуға жол ашық тұрсын. (Жүрегін тыңлап көреді) Ух-х! Өлген! Жүрегі соқпайды.

Асқар: -Рас па? (бул да тыңлап көреді) Тоқтапты ғой-әй.

Насыр: -Бирақ, ети ып-ыссы.

Асқар: -Онда ет қызыу менен сөйлеп атырған ғо.

Насыр: -Градусник әкел, температурасын билемиз.

Асқар: -Менің бармағым нағыз градусник, айтып бере беремен.

Насыр: -Сенің бармағыңның көкпатлағы бар емес пе?

Асқар: -Көкпатлаққа ыссы жағады. (Артықтың қолтығына бармағын тығады) -Қытығы келип атыр ғо.

Насыр: -Етиниң ысыуы кетпесе, қытығы кетпейди.

Асқар: (бармағын алып көреді) -Отыз алты да еки градус.

Насыр: -Бундайда тирилип кетиуі де мүмкін.

Асқар: -Ұай-ұай, онда қарап боламыз ғо. Екеуимизди теңине ушлап береді, бул үйтілип өлгир.

Насыр: -Ваннаға суу толтыр, соған салың қоямыз.

Асқар: -Далаға, муздай хауаға шығарғанда не қылар еди?

Насыр: -Яғау, таза хауада тирилип кетсе не қыласаң... Былай етейік, буны холодильнике отырғызайық, ети демде сууыйды.

Асқар: -Ток урады ғо.

Насыр: -Өлген адамды ток урмайды. (Хәр қайсысы бир аяғынан тартып, ишке алып кетеди. Усы уақытлары Өтехан келеді).

Насыр: -Әне, енди сууымаса маған кел.

Асқар: -Сууымақ түе қакшыып қалар.

Өтехан: -Әкелдиңиз бе, пулларды?

Асқар: (шоршып) -Я? Хе, пул ма? Әкелдик. Сәрдар, жаңағы пулларды алып шық. (Үшеуи пулларды әкелип тапсырады).

Өтехан: -Енди мына қағазды қаран... Умғылмаң, өзим оқып беремен. «Өтехан, маған Насыр үш мың, Асқар бес мың сом береси еди. Соны мениң денем топыраққа араласпай тұрып өндирип алмасаң, о дүнья бул дүнья ырза емеспен!».

Сәрдар: (Асқарға) -Сен қашан алып жүрсен?

Асқар: -Алсам харам болсын!

Насыр: -Мен-әм, үш мың түе үш тийин алғаным жок.

Өтехан: -Иймансызлар! Енди өлини өтирикшиге шығардыңыз ба? Күи менен мен сизлерди аяп отырсам. Билесиз бе, мына тоқсан тоғыз мыңды алып милийсаға барсам кейин не болады; мениң күйеуимди үшеуи бууындырып өлтирди, хеш кимге айтпа деп мына ақшаны үйге әкелип кетти, десем, халыңызға маймыллар жылайды. Қәне, төлейсиздер ме, я түрме ме?

Насыр: (Сәрдарға) -Маған еки күнге қарыз берип тур. Ертең базадағы затты әкелсем болды, жигирма мың таяр.

Асқар: -Көр, аршаның түбин ақтарып. Бар болса биротала сегиз мың етип әкел. (Сәрдар ишке кетеди).

Өтехан: -Енди буны жайғастырыуы қалай болады?

Асқар: -Сонша ақша менен не жайғастырыуы бар.

Өтехан: -Гәп ақшасында емес. Буның тууған-тууысқанлары бөри өлип қалды. Басында ким дауыс шығарады.

Насыр: -Үлкен баласы жигит болып қалған жок па еди?

Өтехан: -Болған менен жыламайды ол, тамағы ауырады. (Насырға) Сен дауыс шығарып турасан.

Насыр: -Мениң дем қыспам бар. Шыйқылдап қалсам.

Өтехан: -Өлмейсен. Ярым саат сен жылайсан, ярым саат Асқар жылайды. Шығараман дегенше алма-гезек жылай бересиз. (Сәрдар келеди.)

Сәрдар: -Зорға түүелледим.

Өтөхан: -Түүел болсын. Өлинің хақына кыянет еткен жаман болады. (Сәрдарға) Сен иште дауыс шығарып отырасан.

Сәрдар: -Усы жерде ме?

Асқар: -Кудайдың мәрки! Өли шыққан үйде дә!

Сәрдар: -Хау, зайыбының өзи жылап отырғаны дурыс емес пе?

Өтөхан: -Мен болып жылайсан. Бағана еситтин бе:

Дунья мүликке өмиринше,
Сыйынып өлген шабазым,
Растрат болдым деп,
Күйинип өлген шабазым.
Сәрдар берген кууырдаққа,
Түйилип өлген шабазым.
Усыны кайталай бересен.

Сәрдар: -Сәрдар берген кууырдаққа?!

Өтөхан: -Хе, коркып турсан ба айтыуға? Адам өлтирген аңсат болмайды... Онда үстине мақпал әкеліп жабасан, сонда кейинги қатарын өзгертип беремен.

Сәрдар: -Жабайын, абысын, жабайын.

Өтөхан: (жән-жағына қарап) -Күйеуім қайда мениң?

Асқар: -Ишке жатқарып едик.

Өтөхан: -Алып шығын. (Екеуі Артықты көтерип алып шығады).

Насыр: -Рәтине өлийип атырсаң-ә!

Асқар: -Бүйткенше өзлериміз өлегойғанда болады ғой. (Көтерип алып шығып кетеді).

ПЕРДЕ

Үшінші картина

О дуньяның көриниси. Артық кепинин сүйретіп арман-берман жүреді.

Артық: -Мине, әп-әнедей, өлип-әм алдық. Хеш ақыр-заманы жоқ екен ғо. Бирақ бир қызык жери, адам өлип атырған менен, руұхы хәммесин сезип жатады екен.

Бәрин билийип жаттым. Билсем кәйтейин, түргелип кетип араласайын десем, әліп атырман. Жазған Өтехан пақыр шырлап жүр. Жесир қалыу-әм аңсат емес. Енді дүньяның бәри оған керек ғой. Бірақ, ол сорқайнағанның дадына қулақ асатуғын адам бар ма? Ана Әуезмурат көсе бар ма-бизің көшениң бийи, қайуақ-бир уақ қудайдан табады ол. Еле көрерсиз, тапқанда да жаман табады! Болмаса Өтехан қақсап-ақ атыр, «өзи үесият қылып кетип еди, дүканның гөши болады деп еди» десе де, як, қулақ аспайды. Қас пенен көздің арасында былтырғы жетим баспақты пышакка илдиртті де жиберди. «Жан соймаса болмайдымыш!» Ұәй, бийлигиннің садағасы кетейин. Сен бир пайғамбармедің өзінше рәуият тауып. Оннан соң ана Мийиргүлдин-әм басын шабатуғын адам жоқ. Хәссений, өзим тири болар ма едим - ярым қалта унды бауырсақ писиртипти. Мен журттың тамағын тойдырыу үшін әліп атырман ба? Қорыққанымнан әліп атырман ғо. Әй, геудеден жан кеткен соң, тамам, әлпнің айтқанын тири қылмайды екен. Бірақ, обалы не керек, Насыр менен Асқар зыр жууырды. Әри жүз мың сомнан зыятырақ ақшасы шықты. «Усының менен қутылсақ болар» деп жууырды олар. Тирилігінде де көп күйдиргенмен оларды! Лекин, мен оларды гәлжиндетип қоятуғын шығарман. Өлеримнің алдында отчет папкамның үстине бир бет қағаз жазып, тигип кеттим: «Мен бүгін-ертеңнен қалмай өзимди-өзим өлтиремен, бірақ, хақыйқый айыпкерлер жақты дүньяда қалып баратыр. Насыр менен Асқар мени бир нешше мәрте мәс етип, алмаған затларыма қол қойдырып алды. Егер хұкімет әдил болатуғын болса, мениң кегимди жесир қалған хаялым менен жетим қалған балларыма алып берсин» дедим. Хә-хе, қалай? Енді адымын қыя басып көрсинші! Қайта оларға қарағанда әліп қутылған, меники зор болды!

...Әй, мейли, тири тирилігин ете берер, енді әлилердің күн көриси менен айланысайық. (отырады) Жақты дүньядан он жети мың сом пул алып қайттық. Жетер ме екен бала? Кәне, бир бөлистирип көрейік. Мына үш мыңды яратқанға берсек... Алатуғын шығар-ау! «Берген

кудайға да жағады» деген гәп бар ғо... Мына мың сомды бейиштин директорына беремиз. Ауызда тұрғанларына да керек шығар, «жоллық-поллық» дегендей... Енди мына еки мынды Мүнқир-Нәнқирге берсек... Әй, соған бермегенде не қылады? Яратқанға берсем, бейиштин директорына берсем, оларға не жоқ! Бар-ә, қолынан келгенин қылсын маған! (Усы уақытлары Мүнқир-Нәнқир келеди).

Мүнқир: -Ассалаўма алейкум, гүналы бенде!

Артық: -Ә! «Гүналы бенден» не сениң? Мен гүна ислегенимде қасымда жүріп пе едің?.. Қызық-әй, адамлар. Әдеп кирейик пе, деп есикти қағып сора, соннан кейин рұхсат берсем кир... Ал, сен сорау жоқ-соғыу жоқ, тайранлап келйип... Уят болады ол! Мен еле сууымаған таза өликпен... Керек десең сорау бериўге де үлгергеним жоқ.

Мүнқир: -Биз сеннен сорауға келдик.

Артық: -Сорауға? (мәққарлық пенен)... Хе, сорасыўға десе... Сизлер енди о дүньяда жүріп тилиңиз бузылайын деген ғо... Сорасқан жақсы, бизде нақыл бар, «сораса берсең қойнындағы қатынын бөлең шығалы» деген. Сол айтқандай, келдик... Ояқта патырат көбейип кетти. Ал, өзлериннен жол болсын сорайық, қашан өлип едіңиз? Билиўимизше бес-алты жыллық гөне өликке усайсыз ғо. О дүньяның кепинлерин кийип алыпсыз. Мынадай қанжар-әм береді екен-ау!

Нәнқир: -Бизлер өлик емеспиз, Мүнқир-Нәнқирмиз!

Артық: -Ях? Мүнқир-Нәнқир?! Хау, Ассалаўма алейкум, қайтадан сәлемлесейик. «Танымасын сыйламас» деген, сизлерди сәл қәдимги адамлардан өзгешерек көрип едим-ау, тағы ана тарелка менен жерге келип жүрген адамлардың өли қыйлысы шығар деп...

Мүнқир: -Нәнқир, сырттағы тәрезини алып кел, (шығып кетеди).

Артық: -Сизлерге төсегендей төсектиң-әм ирети болмады-ау. Бир-еки көрпеше ала келгенимде болады екен. (Нәнқир астақта тәризли еки тәрези алып келеди).

Мүнқир: -Миниң, мына тәрезиге!

Артық: -Тәрезиге ме? (өзинше) Япырмай, бала, бұл тәрезисинде не қарамаат бар екен? Дүнья астан-кестен

болып, гөрден шығып қалмас па екенмен?... (Мүңкирге)
-Яқ, минбеймен тәрезине! Биреу мин дегенге мине берсем, қайдан билемен сизлердің не әлапат көрсететуғыныңызды. Мен де сораусыз сүйек емеспен. Яратқанның әжиз бендесимен. Тирилизимде ойқаслағанымның өзи жетер, ендиги жағында ол кисиниң буйрығысыз жерден өкшемди қыймылдатпайман.

Нәңкир: -Биз сол яратқанның жиберип қойған үәкилимиз.

Артық: -Мен қайдан билемен, үәкилисиз бе, басқасыз ба? Танымайтуғын бир өлилерге барып мен-әм айтыуым мүмкин «мени яратқан жиберди» деп. Ең болмаса хужжетиниз болса екен?

Мүңкир: -Ол қандай хужжет?

Артық: -Шаппаттай қағаз! Мынау Мүңкир болып ислеиди. Мынау Нәңкир болып, деп бажырайтып жазып қояды.

Мүңкир: -Мүңкир-Нәңкир бизиң исми-шәрийиплеримиз болады.

Артық: -Сонда... үазыйпанызды не деп айтады?

Нәңкир: -Үазыйпамыз-сорау алыушы.

Артық: -Хе, сол сорау алыушы деген удостоверениенизди көрсетин.

Мүңкир: -Бизде қағаз деген нәрсе болмайды. Дым исенбей турсаң мениң ийегимниң астына кара!

Артық: (үңиледи) -Мыспыл шыққан ба, бармақтай жер қап-кара болып тур.

Мүңкир: -Әне сол Адам атаның бармақ басқан белгиси.

Артық: -Сорау алыуға болады деген-ә? (Нәңкирге) Қәне, сенде бар ма? Қызыкғой-әй! Бул енди сонда мөр орнына жүре ме? Бизде де болған, ондай бармақ басыу деген, бирақ, ол отызыншы жыллары калып кетти... О дүньяңыз яман артта қалған ғой-әй!

Мүңкир: -Көп гәпти қойың, енди исендиниз бе, сорау алыушы екенлигимизге?

Артық: -Исендик ғой. Мени исендириудин не қыйыны бар?! Мен бир баладай ақ көкирек адамман «ана

жерде еркек түйе тууып атыр» десе де жууырып кете бермен. Бирак, энди...

Нәңкир: -Не бирак, энди? Кандай инсапсыз өликсиз өзи!

Артык: -Өлген соң адамда инсап кала ма? Менин бир екиленип турған жерим-неге ийегиниздин астына Адам ата бармак басқан, яратқан емес деймен дә!

Мүңкир: -Яратканның ислери көп! Сонлықтан өз үрим-путакларынның обал-сауабына өзин жууап бер, деп мархумларды адам атаға тапсырып қойыпты. Қәне, болды энди, мин мына төрезиге!

Артык: -Минейин, минейин (минеди).

Нәңкир: -(өлшеп болып) -Түсин. Төрт кило бир жүз елиу грамм.

Артык: (күлип) -Пай катырдыңыз-ау. Төрт кило шығып мен бир шайтан тауық па едим?

Мүңкир: -Бул сизин сауабыңыз! Тууылған уақыттағы салмағыңыз болса керек. Адам тууылғанда сүттен ақ, суудан таза болады.

Нәңкир: -Энди мына төрезиге минин. (Артык минеди) Түсин, 64 килограмм.

Артык: -Әне, буныыз хақыйкатлыққа келеди. Жанағыңыз уят ғой.

Мүңкир: -Бул сизин гүналарыңыздың салмағы.

Артык: -Курттыңыз-ау. Онда тобығыма дейин гүна болды ғо. Қосып айтып турған болман, бирак.

Мүңкир: -Мархумның өмирбаянын оқын.

Артык: -Бир минут қойып турың. Жанағы ауырлықтын бәри гүна болатуғын болса, бейишке барған жерде гөп болып жүрмес пе екен?

Нәңкир: -Еле бейиштен төмениз бар ма? Сизин жайыңыз зәхәр дозақ болады.

Артык: -Қапылпаң! «Бисмиллаға» тили келген мусылман дозаққа бармайды» деп еситетуғын едим ғо. Оның үстине кеше, өлеримнің алдында Асқар жорам «кудайым жайың жәннетте болғай» деп дууа етти.

Мүңкир: -Ол тек қутылыу үшін дууа қылған.

Артык: -О кудайдан тапкыр сениң Мен оны дос деп журмен-ау... Және оның бир пес кылығын айтайын ба, «сен өлебер, кейнинен үйиңнен өзим жөткиришип кирип-шығып тураман» деди. Менин хаялыма баскыншылык етежак!

Мүңкир: -Өлип келе берсин, оны да өзіне ылайык жазалар күтип тур.

Артык: (үмитсизленип) -Кашан өлсди ол, ағайыңлериңиң бәри дуктыр.

Мүңкир: -Оқы өмирбаянды.

Нәңкир: (делоны ашып) -Әкесиниң исми жазылмаган бул мархум...

Артык: -Койып тур, койып тур. Неге мениң әкемниң исми жазылмайды? Я-ак, өйттип хорламаң мени! Саркытбаев Артык десен, районда хәмме биледи. Менин қолымнан зат алмаган адам жок.

Нәңкир: -Әдеп Саркытбаев деп жүритилген. Бирақ бир сапары әкеси буннан түңилип «мениң бундай перзентим жок» деп ұз кешкен. Соннан баслап ол адамыйлык дизимде әкесиниң исми менен жүритилмейди.

Артык: -Әй, мейли дө! Некыласаң енди, күнде, мызмыз айтатуғыны курғақ ақыл. Ақыл менен қарын тойдырып бола ма? Әмиринше өзиниң қарны қалықплай ақ кетти. Мына пирли илаатте турман ғо, әкемниң тусында трусийим екеу болған жок.

Мүңкир: -Ұақытты ысырап қылман. Сизден кейин де сорау алатуғын мархумларымыз бар.

Артык: -Болмаса солардан айланып келегойың да. Мен соған дейин курттай мызғып алайын. Қайтыс болғалы бери уйықлағаным жок еди.

Нәңкир: -Сорауды шала қалдырыуға болмайды... Солай етип, Артык 0 жасында тууылып, 50 жасында қууырдакка түйилип өлген.

Артык: -Бирақ қууырдақ ямана мазалы болды.

Нәңкир: -Бир-еки мәртебе ызыамлы жаза алған. Еки қызды аламан деп жүрип, алдап таслап кеткен. Соның биреуи хәмледар болып қалып, хеш қимте айтпай зәхәр ишип өлген.

Артық: -Уксус ко.

Нәңкир: -Жакты дүньядан хәзир 240 мың манат карыздар. Буның үстине еки достына өзиниң кунын өндиргизип, 99 мың сом, биреудин карызы деп 4 мың сом тағы жала жаўып сегиз мың өндирип алған.

Мүңкир: -Зөхәр дозакка жоллама жаз.

Артық: -Берекет табың, бир ретке койың да енди.

Нәңкир: -Жазаның өзи бир рет болады.

Артық: -Выговор-сыговор менен қалдырыўға болмай ма?

Мүңкир: -Не?

Артық: -Қәдимги сөгис-пөгис деген дә! Есап карточкаға жазыў менен болса да...

Нәңкир: -Сениң сөгис көтеретуғын жерин қалмаған.

Мүңкир: -Гүнакарлық қағазын маған қалдырда, сен он жетинши: мархумға бара бер. Бул бизиң уақтымызды жеди. Мен өзим гүнасын мойынлатып, жаза қағазын алып бараман. (Нәңкир назырканыңқырап шығып кетеди, кетип баратырып кишкене бир магнитофонды дийуалға орнатып кетеди, булар екеуи оны аңғармайды).

Артық: -Жаңағының кеткени тәуир болды ғо. Қәсийети жоқ па деймен. Бундайдан қутылыуыңыз керек.

Мүңкир: -«Ислеген гүналарым ырас» деп мына жерге бармақ басын.

Артық: -Со... бармақты ыласламай-ақ қойсақ кәйтеди? Мынаң кара, бир гәп бар. Енди өзиң болған сон исенип айтып атырман. Жаңағы иниң бе, соған карағанда питегене ийманжүзли екенсең... Мени «соралды, хәммеси нормальный» деп жазып кетеберсең-о.

Мүңкир: -(кекетип) -Тағы не мүддәхән бар?

Артық: -Аўзыңыздан лебиз шыкса мүддәхә көп ғой... Бейишке бир жоллама болса. Қәнекей, люкс қыйлынан тууырылап берсең. Азаматшылығынның астында қалмас едик. Соң «булак сайы менен, жорға тайы менен» дегендей, хүр қызларынан есик көрмеген биреуине некамды қыйдырып берсең... Әмиримде үйден шықпаған қыз алып көрмедим... Әтехан да бұрынғы баслығымыздан еки қабат болып қалған сон, қудайдан бийүмит баслығымыз алмасаң

сотлатаман деп мойныма таңды. «Бул дүньясы келиспеген-лердин о дүньясы абат болады» дейтуғын еди, о дүньямды абат кылып жиберсең-о, достым. (Келиннің арасынан бир пачка онлық алып, Мүңкирдин камзолының сыртқы калтасына тығып жибереди).

Мүңкир: (калтасын сыртынан ұслап) -Бул не?

Артық: -Әй, азынаулақ бир нәрсе ғо... Балаларға андай-мындай алып бересен.

Мүңкир: -Алын кайтып!

Артық: -Койың да енди! Сакал басым сарпыйып қол урағойың едим, уялтпаң мени. Күни-түни қулыңыз болайың. (аяғына жығылады)

Мүңкир: -Алын деймен мынаны!

Артық: -Мені карап етпең, Мүңкиржан! Усыппаң алмасаныз өзимди өзим бууың өлтиремей.

Мүңкир: -Неше мәртебе өлесен?

Артық: -Бур ирет өзим өлген меней руұхым тири ғой. Енди руұхымды да өлтirseм, билесиз бе, кейини не болады? Жаман болады! Жаратқан ийем «хеш уақыт бардан жоқ қылмайман» деген. Сәл жерде мен бірәтала жоқ болып кетсем, қудайтала оны сеннен көреді. Оннан кейинги жағына ақылым жетпей отыр... Зәхәр дозаққа сизлер кетесіз бе деп қорқаман...

Мүңкир: -Соншама әлилерден сорау алып жүрип, бундай бәлеқаданы көрген жоқ едим. Адам атаға қай бетим менен қарайман?

Артық: -(тушып түргеледи) -Қарай бер! Хештене қылмайды! Оған қараса өзимиз ғой. Адам аты деген-өзимнің ата-бабам. Хауа-Ене деген кемпири бар-ә? Таныйман!

Мүңкир: -Егер сезип қалғандай болса, сени танымайман.

Артық: -(қууанып) -Мен-әм сени танымайман.

Артық: -Бурыннан алып жүрген мақау ма деймен-ә! Егер билмейтуғын болғанда «буны не қыламан?» деп сорар еди... Көрдің бе, ақшаның кеспейтуғын жери жоқ.

Ақша жағын,

Ақша - ийманым!

Ақшаларым аман қалсын деп,
Себил қалды барлық жыйғаным.
(Усы Ұақытлары бир қыз пайда болады).

Қыз: -Себил қалған дүньяларыңыздан азырақ бермей-сиз бе?

Артық: -(шоршып) -Хә! Сиз кимсиз?

Қыз: -Мен хұрдин қызыман.

Артық: -Я? Хұрдин қызы? Ой, садағаң кетейин!
Яратқанның өзи жиберди ме маған?

Қыз: -Ауа, барып Ұақтың хош ет деди.

Артық: -Ұақтым хош болғанда қандай! Қасымда хұрдин қызы тұрса, неге Ұақтым хош болмайды екен? Қосық айтып берейин бе?

Қыз: -Хауазыңыз жағымлы болса тыңлайық.

Артық: -Жағымлы болғанда қандай! Тирилигимде отырыспаның гүли болдым ғой...

(Қушақлайды, қыз ийтерип жибереди, Артық кейин бәсип, отырып қалады)

Қыз: -Сәлем жоқ әлем жоқ, қол салмаға, уялмайсыз ба?

Артық: -Хау, ерли-зайыптар сәлемлеспейди ғо.

Қыз: -Биз еле ерли-зайып болғанымыз жоқ.

Артық: -Болмаған болсақ, хәзир болайық. Өлимнен басқаның ертеси жақсы. Яратқанның өзи жиберген болса, энди кимди күтип отырмыз?

Қыз: -Жибергенде «мухаббатына садақ па екен, дәслеп сынап көр» деди. Ал, сен сынау-пынауға қаратпай-жақсаң.

Артық: -Қарағым, усы мениң сынаудан аузым пискен!
Энди «жеп болып, бет қол жууатуғын» пышықпан.

Қыз: -Жақты дүньяда жүдә көп пәнт жединіз бе?

Артық: -Адым жерде пәнт бере берди-ғо маған.

Қыз: -Обал болған екен.

Артық: -Обал болғанда несин айтасан! Отыз жетиге шыққанда зорға үйленип едим, кара қаптал болғыр, ол-эм қыз болмай шықты.

Қыз: -Баслығыңыздың саркыты ма екен?

Артык: -Биледи екенсең ғо. Өмирим сол жапсардай қайтпаға танылды да қалды.

Қыз: -Бир сапары он гүлинен бир гүлі ашылмаған жас қызға қол салған қусайсыз?

Артык: -Яғай, оны ким айтады? Ким айтса да сәл бөрттирип айтқан.... Енди сол тирилерди гәп еткенди қояйық та қарындасым. Өзимиздин хәзирги күнимизди ойлайық. Мақтанып айтқаным емес, маған тийсең, манлайын жети қарыс ашылады. Ишкениң алдында, ишпегениң кейининде, ағыл-тегил аппақ май етип қояман! Хим! Аржақтан қуры алақан келген жоқлан. Як деме, қосшым! Түрим сәл қартап көринген менен, жөннетке барған соң жасарып кетемен.

Қыз: -Соң Сәрбиназ деген аспаз қыз бенен де байланыс жасаған қусайсыз?

Артык: -Ким дедин?... Хе, Сәрбиназ ба? Өзи ғой, оны! Қытыклап ойнайма-ау, отырыспаға барсақ, диземе басын қойып жатама-ау... Соннан кейин мен де... қудай-таланың еркек ылайдан жаратқан бәндесімен ғой. Бир күни аспаны-зәминнің ортасында турғанымды ұмытып кетиппен.

Қыз: -Сонда неге үйленбединиз?

Артык: -Пай, қарағым-ау. Бизің Өтеханның пейлин білмейсең ғо сен Аспанға ұшсам аяғымнан, жерге кірсем төбе шашымнан тартады ол. Екинши қатынға үйлендирип қояды деп отырсаң ба? Оның әзірейлиннің өзи қорқып жүр жанын алыуға. Болмаса талай мәрте өлим халаттан қалып ауырды.

Қыз: -Сөйтип сол Сәрбиназыңыз уксус ишип өлген дей ме?

Артык: -Өлди! Өлмей не қылады! Нашармысаң-өзіңе бекем бол! Ал, ол-ыржаң-ыржаң, ыржаң-ыржаң!

... Енди ояқты қояйық. Өзимиздин хәзирги күнимиз жақсы ғо. Өйтеуір, сени қапа етпейин. Менің менен турмыс қурсаң екеуіміз тенине бейишіі боламыз. Хүрдің қызын алғанлар сирәдә бейишке баратутын шығар-ә!

Қыз: -Әлбетте! (басындағы орамалын шешеди) Хәр нәрсенің мийнетин шексең, жемиси мазалы болады. Мә,

көзінди беккем танып ал, санлақ қалдырсаң қайтып сөйлеспеймен. Егер көзің байлаулы жүріп, мени еки дахихада тауып алсаң, онда мен сенликпен.

Артық: -Тауаман! Жасымда жасырынбакты көп ойнағанман. (Көзін байлап ізлей баслайды).

Даргайымда хүрдин кызы,

Шад етпекке келди бизди.

... Атын ким еди қарағым? Сораұды да умытып кетиппиз ғо. (Қыз шығып кетеди. Нәнқир келеди. Артық барып Нәнқирди кушақлап сүйеди. Нәнқир оны ийтерип жибереди).

Артық: -Ұай-ұай, омыртқам! Еки дүньяда маған мықлы қатын тап бола берер ме?

Нәнқир: -Ким қатын? (барып орамалды жулып алады).

Артық: -Хәу, жанағы хүрдин қызы қайда?

Нәнқир: -Бүйерде хеш қандай хүрдин қызы болған жоқ.

Артық: -Тап жана ғана кушақлап сүйдим ғо. Ол асаулық етип ийтерип жиберди.

Нәнқир: -Мен сени ийтерип жиберген!

Артық: -Ях! Еле сени сүйдим бе мен? Типу! Әйте-үйрде аұзым жүн-жүн болып кетти-ау! Сен бағана кеткен жоқ па едін? Неге қайта-қайта келе берсең? Мүнқирин ол бир саат мийимди айландырды. Не, қудай алған жанымды қайтадан алажақсыз ба?

Нәнқир: -Көремиз хәзир Мунқир не деп мийинди айландырған екен (Дийуалдағы магнитофонды алып қояды).

Магнитофонның дауысы:

Артық: -Жанағының кеткени тәуир болды ғо. Қәсиейети жоқ па деймен. Бундайдан қутылыуыңыз керек.

Мүнқир: -Ислеген гүналарым ырас деп мына қағазға бармақ басың.

Артық: -Со... бармақты ыласламай-ақ қойсақ кәйтеди? Мынаң қара, бир гәп бар, енди өзін болған сон исенип айтып атырман. Жанағы инин бе, соғанқарағанда питегене ийман-жүзли екенсен...

Сахнада:

Артык: -Албырап, не сөйлегенимди билмеппен.

Магнитофонның дауысы:

Мүңкир: -Бул не?

Артык: -Әй азынаулақ бир нәрсе ғо... Балаларға андай-мындай алып берерсен...

Сахнада:

Нәңкир: -Жөне тынлай берейик пе?

Артык: -Яғау, өзіннен жасыратуғын не бар? Азнаулық бир нәрсе берип едим. Сизиң де орныңыз гиреули. (Пул алып Нәңкирдің кисесине тыға баслайды, Нәңкир қағып жибереди)

Нәңкир: -Мүңкир менен қосылып Адам атаның алдында жууап бересиз!

Артык: -Айнанайын, өйтпесе! Ала ғой, аз болса тағы беремен. Адам атадан қорықпа, өзим келисим аламан оннан. Мениң жүдә бир бейишке сыйыспастай гүнам жоқ ғой. Тек мына, оқыған намазым, тутқан оразам, шалған қурбанлығым болмағаннан кейин азнаулақ бир нәрсе әкеліп едим. (Алдына дизерлеп отырады) Алағойса, қулын болайын!

Нәңкир: -Жолымды тоспа! (Аяғынан кушақлап алып, өзи жортаға астына түсіп жығылады. Көп уақытқа дейін оннан таяк жеген болып, жибермей атады. Айқасып турып, Нәңкирдің қанжарын урлап алады).

Артык: -Ұай-ұай, өлдим. Усыннан тирилтип жибер, қарызлансамда тауып келейін! Ұай-ұай, көзім (Нәңкир зорға жаздырылады).

Нәңкир: -Желимдей жабысқан нәпбөлесен? (Шығып кетеди).

Артык: -Ұай-ұай, көзім! Көзім шықты! Мен-әм сораұсыз сүйек емеспен, қуданың қулы, пайғамбардын үмметимен. Аллатала саған өз бендесин хорлатып коймайды... Кетти ме? Ақшаны алмадың, хақың сол сениң! Байбайлағанымды қапылғанда дөгерегимдегі онлаған өлик еситкен шығар. Енди ойнаған екен!

ТӨРТІНШІ КАРТИНА

Судьялар отыратуғын стуллар қойылған. Перде ашылғанда Мүңкир, Нәңкир хәм Артықлар бир-бирине терис қарасып отырады.

Артық: -Келмеді ғой, булар. Я бизлердің мәселемиз ертеңге қалды ма екен? Мүңкир, мениң өлгениме неше күн болды?

Мүңкир: -Жети күн.

Артық: -Онда садақамды тарқатып атырған шығар.

Нәңкир: -Жерлеген күни-ақ дағытып жиберди.

Артық: -Онысы да макул. Қайта-қайта адам жыйнап жүргенше, ауысқан гөш пенен қутылғаны абзал болған екен. Сонда да бир дуға қылып жиберейик. Илая аумийин, жатқан жерим жақты болып, жайым жәннетте болғай!

Нәңкир: -Жөннетти желкеннің шуқыры көреді сениң!

Артық: -Хе, мен күндесинмен бе онша? Кеше барып онда сабап кеттин. Мынау отырысымыз бир көзден айырылып... Өз тууысқанына кастыяншылық ойлаған заңғардан мийрим-шәпәәт төметип отырған мениң де есим жоқ.

Мүңкир: -Не ойлапты өз тууысқанына?

Артық: -Пай-пай, не ойламады дейсең бул! Мен екеуиннің ортана от таслаған болмайын деп, отыр едим. Мынаны көрдің бе? (Қойнынан Нәңкирдің қанжарын шығарып көрсетеди)

Нәңкир: -(Бирден қанжарын қыннан ізлейди) -Бул сенде не қылып жүр?

Артық: -Берген соң жүреді дә! (Мүңкирге) Меннен керегинше ақша өндире алмағаннан кейин, усы қанжарды берип ант иштирди: бир заманнан Мүңкирди алдына жиберемен, сонда билдирмей, иши-бауырына кирип жүрип, усы қанжарды өкпе-жүрегиниң тусына тығып ал, деди.

Мүңкир: -Солай ма еле?!

Артық: -Тағы ура сала тартып алма, қанжарды бир таула деп зинхарлады.

Мүңкир: -Хә-ә «алғаныңды қайтып тапсыр» деп шыбыжыңдағаныңда гәп бар екен дә! Мен саған адам

өлтирүүдү көрсөтүп кояман! (Екеуи айкасады, Артык арасалаган болып жүрүп оларды билдирмей гө теүүди, гө уралды).

Артык: -Коягойың да! Бендениң алдында Мүнкир-Нәнкирдин урысканы уят болады. Сен коягой Мүнкир, жасы үлкенсен кой. (усы уакытлары Хауа Ене келеди).

Хауа Ене: -Бул не шауқым? (хәммеси орнына отыралды) Турынлар! Адам Ата киятыр. (Хәммеси турып отырады).

Адам Ата: -Бүгин кандай мәселе караймыз?

Хауа Ене: -Бүгин пара алыуды үйренип киятырған Мүнкир-Нәнкир менен нәпси харам бенде Артыкты суд кыламыз.

Адам Ата: -Булар пара алатуғын болыпты дө!

Артык: -Алатуғын болыпты дейсиз-ау, жутайын деп атырғаныңды колын тығып алады.

Мүнкир: -Бул жала гәп, хәзиретим!

Артык: -Ананкара, буның жәдигөйлигине! Енди мен өтирик сөйлейтуғын болдым ба? Уллы хәзирети Адам атаның хадалый үрим-путағы болатуғын болсам...

Нәнкир: -Сен хадалый үрим-путағы емессен...

Артык: -Хадалыйман! Хадалый болмағанда саған көзимди шығартып кояман ба? Көргенлигиме барып шарбаяшылық етедим. Мынанкара, уллы хәзиретим, елиу жылдан бери шөп тийгизбей келген көзимди парта шығарды да қойды, «Мениң пайым қайда» дейди.

Адам Ата: -Неден пай керек екен?

Артык: -Пулдан, хәзиретим! Тағы, колында атауыз, аузыңды аш, дейди маған. Аштым. «Неге алтын тис салдырмадың» деп урды ма де, кулак шекеме! Мен булардын бас-басына алатуғынын қайдан билейин. Улыкпанымда барын мынаған берип қойып едим.

Адам Ата: -Неге бердиниз оған?

Артык: -Неге деп енди... Документлеринди бейишке туурылап беремен, бирақ. Адам Атаға бергендей азы-кем көрежет керек деди.

Хауа Ене: -Бизге ме?

Артык: -Як, сизди айткан жок. Уллы хәзиреттин өзін айтты. Гөне жайын бузып, тазадан жай салдырып атыр, соған шифр менен страпила алыуға керек леди.

Мүңкир: -О дүньяда жайдың не кереги бар?

Артык: -Мен кайдан билейин. Өзин ғой, айткан. Мен соннан кейин, жаңағы, барған соң жыйынлыққа кийгендей кепин аларман деп шыққан ақшамды лөк бердим де қойдым.

Мүңкир: -Инанбан хәзиретим, жала жауып атыр. Бундай мархумды биринши көриуим. Нәңкир екеуимиздин арамыздағы ауызбиршиликти де бузды бул!

Адам Ата: -Нәңкир, қәне сен не айтасаң?

Нәңкир: -Бул мархум-еки дүньяны бүлдиретуғын бузақы. Лекин, Мүңкирдин пара алғаны ырас.

Хауа Ене: -Гүуаныз бар ма?

Нәңкир: -Бар. (Магнитофон кояды)

Адам Ата: -Буннан артык не керек? Ұақытты бий-карға алып отырмаймыз. Хүким жаз. (Хауа Ене дәует-көлем алады).

Артык: -Менде шариковой ручка бар.

Хауа Ене: -Өзиниң буйрықлы дәует-көлеми менен жазамыз.

Адам Ата: -Хиджран айының он сегизинде өткерилген Адам Ата хәм Хауа Енениң обал-сауап айырыу мәжилиси қарар етеди: -Мархум бенделерден сорау алыуда қәули-қарарларды бузғаны ушын, Мүңкир хәм Нәңкир хызмет уазыйпаларынан шетлетилсин. Оларға қолайлы жумыс тауып беріу Алләталадан соралсын!...

Нәңкир: -Мениң не гунайым бар хәзиретим.

Артык: -(көзин көрсетип) -Мынаў не, гүна емей. Биреудин жайнап турған көзин соқыр етип болып, және «не гүнайым бар?» дейди-аў.

Адам Ата: -Сиз Мүңкирдин бир өзін қалдырып, усы иплас жолға түсиуине себепши болғансыз, екіншиден мархум бенде менен айқасып, гүна арттырдыңыз. Хүким буннан былай талқыланбайды. Наразы болсаңызлар үш күн ишинде яратқанға арыз етиуіге хақыңыз бар. Сизлер азатсыз.

Артык: -(Мүнкирдин алдына жууырып шығалы) Мениң ақшамды берип кетсин. (Тум-тусын карай баслайды, шалбарын дизесине дейин түсирип, сол жерде тигип койған пулды жулып алады). Койған жерине қаран тақсыр!

Адам Ата: -Үөжиниз колыңызга тийди ме, отырын!

Артык: -Отырдым, хазиретим. Бирақ, бир нәрсеге хайран болып турман, сорау алыушыларды жұмыстан босатғыңыз, ендиги өлетугындар сораусыз бола ма?

Адам Ата: -Жақты дүньяда тәртип-интизам күшли болса, буюкта сорау алыудың кәжети жоқ.

Артык: -Сол тәртип-интизам жоқ та, ояқта.

Хауа Еле: -Жоқ болса енди болады. Сорауға таярланғын.

Адам Ата: -Намаз оқыдыңыз ба?

Артык: -Намаз? Жайнамаз табылмады. Оқыйжақ болдым бирақ. Және мына бизиң хұкиметтиң сиясаты да дым қатал-ау.

Хауа Еле: -Кимлерге қандай жақсылық иследиңиз?

Артык: -Көп адамларға жақсылық иследим. Өзимиздиң совхоздың директорының еки мәрте қонағын күттім. Кейинги сапар сойыслықты бир жүз сексенге алдым. Бизиң бетте майда мал аспанға шығып кетти ғо!

Адам Ата: -Және?

Артык: -Респондың баслығының бир тентеклеу жийени бар екен. Соған видеоманитофон әпердим. Еки мәрте РайПОға келген ревизордың кеулин тауып, баслығымызға жақсылық иследим. Үлпериниң кишкене қызын институтқа киргизип бердим, өз күшим менен.

Адам Ата: -Жетим-жесирлерге қандай қайыр-сақауат көрсетгиниз?

Артык: -Жетим-жесир? Бизиң хұкиметтиң тусында жетим-жесир деген болмайды деп, оны сапластырып жибердик ғо. Ара-тура жаңағы, қайыр сорап жүрген лолылар келеди, бирақ, олар жортаға сораиды деген соң бергеним жоқ.

Хауа Еле: -Жақсысы Периителердиң көрсетпелерин оқығаныңыз мақул болар.

Он ийниндеги периштениң көрсетпеси. Мен бул адамның елиў жыл өмиринде биреўге ийнениң ушындай қайыр еткенин көрмедим. Сонлықтан, мениң дәптерим бос турыпты.

Артық: -Жалған! Маған қаяктағы ғыбатшы периште тап болады.

Хауа Ене: -Шеп ийниндеги периштениң көрсетпелеринен: Бул ғұналы бенде бары-жоғы елиў жыл ғана өмир сүрди.

Адам Ата: -Бунша неге қысқа?

Артық: -Қәйдем? Қәпелимде өлдим де қалдым. Дым ғана жас кеттим-ау. Хаялым еле туўып отыр еди.

Хауа Ене: -Мархум төрт жасар он айлығына дейин дурыс сөйлеп билген. Қалған жағының барлығы жалған. Мектеп питкеремен дегенше мұғаллимлерин 162 мәртебе алдаған. Журналдағы бабаларын өзгерткен.

Артық: -Хе, жана ядыма түсти, бағана «кимлерге жақсылық еттин» дединиз ғо. Мен көп балалардың екисин беске өзгертип бердим.

Хауа Ене: -Белгилі бир оқиудан салыуы болмағаннан кейин асханаға кәбапшы болып жұмысқа өткен. Ол жерде гөш орнына нанды жибитип сатып, адамларды алдаған. Буфетши ўақтында алты ай ерксиз алып кеткен.

Артық: -Сотланды деген аты болмаса үйден кирип шықтым.

Хауа Ене: -Кейин дүқаншы болған. Бунда да, қолға түсіп, үйин тинтиў жасағанда жигирма тон қасыл тауар, жүз елиў жуп қымбат бақалы етик, сегіз дана арбалы партылдауық, қырық ящик арақ шыққан. Бул ушын ол бир жыл отырып келген. Кейин ол складға рабочий, соның ала жәрдемши складшы, алты айдан кейин складшының өзи болған.

Артық: -Қолымыздан ис келетуғын болғаннан кейин болған шығармыз.

Хауа Ене: -Складшы ўақтында үстеме пул тәме етип, еки тонна сары май, бир тонна пууға писирилген гөш, алты тонна қазыны ширитин жиберген.

Артык: -Яға, үстеме пул төме еткен хеш нәрсем жок. Бизин жакта күн ыссы. Әсиресе, мына Арал қурығалы хауа райы дым бузылып кетти ғо.

Хауа Ене: -Дүканына келген алты ревизордың аузын тыққан.

Артык: -Қалтасын десе, аузын тықсаң өлип қалады ғо.

Хауа Ене: -Қатарына төрт хаялды ойнас тутқан. Бир қыз оннан хәмледар болып қалып, уксус ишип өлген. (қыз пайда болады)

Артык: -Як, хеш ким жок.

Қыз: -Мен не?

Артык: -Хау, сен қаяқтан келдің? Келип сени излеп ғой зер-зебил болдым (Адам Атаға). Бұл Хұрдың қызы, жортаға хәзиллесип атыр. Кеше де сөйтип хәзиллесип, Нәңкир екеуимиз урысып қалдық.

Қыз: -Бийкар! Мен хұр қызы емеспен. Мен сениң алдауына түскен гүбелекпен!

Артык: -Анаңқара! «Аманбысан» десе асыла кетеді. Мен сени қаяқта көрдим?

Адам Ата: -Периштелерде жалған сөз болмайды, мойнына ала бер. Және жәбиркештиң өзи алдында тур!

Қыз: -Сүйемен, күйемен, сени алмасам өлемен деп жүргенлеринди демде ұмыттың ба?

Артык: -Өлсек өлдік ғой енди. Сениң ушын өлдим. Оннанша жәңжелди қойып некемизди қыйдырайық. Адам ата мұрындық ата болсын. Қатнасайық!

Адам Ата: -Демек қылмысына ықпар болды. Қызым, сен бара бер! Дауам ет.

Хауа Ене: -Өзиниң дүканын үш мәртебе билқастан өртеп жиберген.

Артык: -Билқастан емес, тоқтан кетти.

Хауа Ене: -Хәзирги уақытта хожалығында он алты қабат жайы, үш женил машыны, төрт ренли телевизоры, жигирма дана ғалы гилем, ярым миллион сом ақша...

Артык: -Биреу жеткерген екен-ә, түсигин түсирмей.

Хауа Ене: -Қырық мын манатлық алтын! буйымлары бар.

Адам Ата: -Бунша не аскынлаў, улым?

Артык: -Бунша деп... Гөр емес го. Алтыннан мүсинин ойдырып койғанларда жақты дүньяда жүрипти, тайранлап. Көликлерин айтпай саң ба? Қәлесе Волга минеди, қәлемесе «Чайка». Мениң Запорож, Москвичлеримди де уялмай гәп етип отырсыз. Адам Ата сораў алады дегенге қууанып жүрмен-аў өзим деп...

Адам Ата: -Мен сени өз сүйегим деп сонша гүнан менен бейишке жибере алмайман.

Артык: -Билемен, жибермейтуғыныңызды. Өзлериңиз бейиштен қуылғаннан кейин, сизлер адам жиберессізбе? Аллатала да ямана сумлықлы, кимге тапсырыўды биледи, бейиштин еркин. (Усы ўақытлары Асқар менен Насыр хаплығып келеди)

Асқар: -Хәй. нәлет жаўғыр! Өлсең де жөниңе кетпедиң го сен. (Келе Артыққа асылады).

Насыр: -240 мынды Асқар менен Насыр жеди деп тилхат таслап кетипсең го, сен ешек!

Артык: -Ешек деме! Мен адамман, паспортым бар. Сизлерден басқалардың кемситип атырғаны да аз болып атырған жок.

Асқар: -Кемситиўди енди меннен көресең (буўындырады).

Артык: -Уай-ўай, өлтирди, жәрдем берин.

Адам Ата: -Қәне, тоқтатынлар жәнжелди (Артыққа қарап) Сиз бул екеўин танийсыз ба?

Артык: -(екеўин алма-гезек айланады) Танийман! Булар мениң қатынымның ойнаслары. (Асқардың жағасынан тутады). Гүлзийбаның метрикасын неге атына өткерип алмайсаң? Сениң мурныннан түскендей. Мен оны жеті жылдан бери асырап-сақлап отырман. Төлейсең ишкен-жегенин. (Насырға бетлейди).

Насыр: -Маған не шекшийип қарайсаң? Мен сениң босағаннан айында-жылында бир атламайман. Жала жаппа маған. (кетпекши болады)

Артык: -Хәй, хәй, қаяққа барасаң? Билемен, босағадан атламайсаң. Босағадан атласаң усталасаң дә! Сен мениң айнамды сындырып қаштын. Уллы хәзиретим, мениң өшимди алып бериң булардан.

Асқар: -Маған бир ауыз сөз берин.

Адам Ата: -Сөйлен.

Асқар: -Бул оңбағанның мойнына 240 мың манат пул түскен. Ревизор жүдә хақыйкатшыл екен, берген ауызбастырығын алмапты. Сөйтп бул маған жылап келди.

Насыр: -(Асқарды көрсетип) -Бул маған жылап келди!

Асқар: -Соннан соң мен оған жазадан өлип кутыла ғо дедім.

Артық: -Айтқан өзим, өлип кутылсам қалай болады деп.

Асқар: -Енди мен-әм өлсең өлеғо, дедім ғо. Ол есап емес пе? Геуишсең жууырып барып, Насырды шақырып келдим.

Насыр: -Мен оған өлиудің жолын үйреттім.

Адам Ата: -Демек, қылмысқа шерик болыпсыз-дә!

Екеуі: -Яғо!

Артық: -Айта береді, шерик.

Адам Ата: -Бир адамның өлип кетиуине жәрдемлессеңіз шерик емей несиз?

Артық: -Хәй, бәрекелла!

Насыр: -Тағы буның растратына да бизлер жууап берип атырмыз.

Адам Ата: -Бәлким үлессияз бар шығар.

Артық: -Болғанда қандай. Тап ырасын айтайын ба, бир жүз жигирма мыңын мынаў, бир жүз жигирма мыңын анаў жеді.

Насыр: -Азайт былшылдымды!

Артық: -Азайтпайман! Ур қәне, өлип қалған адамның изинен келип урыс шығарыуға қандай хақыңыз бар?!

Адам Ата: -Токтатындлар! Қәне, Хаўа Ене, буларға қандай жазаны раўа көресең?

Хаўа Ене: -Бир сапарға кеширим берейик.

Артық: -Сөйтиң де, берекет табын.

Адам Ата: -Сениң кеулиң бос-аў, Хаўа Ене! Ел-хшылыққа қылаплық еткен адамларға кеширим беріуіте бола ма? Перишпелер, саза берин, буларға не жаза буйырайық.

Артык: -Бул-эм өзлүгүнөн мәселе шеше алмайды екен го.

Периштелер сазасы: -Оларды жакты дүньяға кайтарып жиберіу керек. Ана жердиң койнын ыласламай, пәк болып келсин.

Адам Ата: -Оғада дурыс мәсләхәт! Олай болса хү-кимди өзлериң орынланлар! Бул үш бәдени жакты дүньяға кайтарып ылақтырын!

(Сахнада жакты сөнсди. Коркынышлы музыкалар. Жакты түскенде Артык орнынан шоршып оянады).

Артык: -Хә-хә-хә! Қатып деймен! (Өтехан келеди).

Өтехан: -Не өзи? Даўысың ап-ашшы ғой?

Артык: -Асқар менен Насыр қаякка кетти?

Өтехан: -Азап менен оларды біреу шақырып па?

Артык: -Жапа о дүньядан бирге келіш едик ғой.

Өтехан: -О дүньядан неси шырағым-ау. Жин урайын деп жүрген жоқ па сени? Финанша прокурорға барып кел. Тоғыздан кешикиесин деп қағаз таслап кетипти.

Артык: -Я! Күни мененги түсим бе еди еле? Әста-пуралла, түп-түп! Бундай да суп-суўық түс болады екен... Қатын, онда пахталы шалбарды гаярла. Ояқта муздай бетонда жатқарады дейди го. Мен сақалымды қайтып шықластай етип алып алайын. Биз кеттик.

ПЕРДЕ

ПӘЗНЕ

Бир актлы комедия

КАТНАСЫҰШЫЛАР:

Муктар
Асан
Алтынай
Директор

Көринис

Сахнада бети жыртып алынатуғын календарь үлкен форматта тауарға исленген болып, онда 15-ИЮНЬ деген жазыу залға толық көринип турады. Перде ашылғанда Муктар хәм Асан жумыс столында отырады, сырттан сөйленип Алтынай кирип келеди.

Алтынай: -Әдира қалсын! Бул кеңседе аўзың менен қус усласаң да кеўлине жақканын коллайды, жақпағанына қамыстын үпилдириги де жоқ.

Асан: -Хе, женге, не болып қалды? Шеп жағыннан турған жоқсан ба?

Алтынай: -Шеп жағынан турған мен емес-ау, директор ғой. Кеңседеги хаяллардың жарысынан көбине премия бар, маған жоқ.

Муктар: -Пай, Алтынай-әй, төме етпейтуғын жерден төме етесең-ау. Сенде я Салия қусап көздің жауын алып турған фигура жоқ...

Асан: -Я қылтынлап турған наз болмаса!

Алтынай: -Бир мәрте премия аламыз деп наз етип әлейик пе? Премиясын аржағына қойсын!

Муқтар: -Әне, бизиң болмайтуғын жеримиз. Сен “аржағына қойсын” дейсең, тағы биреу “қудайдан тапсын” дейди. Еки ортада ол дүньяны жалпағына салып, дәўранды суре береди.

Асан: -(кекетип) -Еле де бизиң директорымыз жууас. Усындай мөмин хызметкерлер турғанда неден қорқады? Мен болғанда бир күн саған, бир күн Алтынайға “аркала” деймен. Тап сол ўақта сизлер аяғымды салбыратып арқалаудан да қайтпайсыз.

Алтынай: -Бизлердиң, «қурысын, уятты» дейтуғынымызды биледи дә. Болмаса, жоқары жақларда болар ма еди...

Асан: -О-о, маймыл етип қояды, маймыл!

Муқтар: -Сен жоқары жақты айтып басынды ауыртпай-ақ қой. Мынау турған өзимиздиң хәк заводты-ақ ал мысалға. Директор байғұс рабочийлардан руксатсыз түшкире алмайды екен. «Ғын» десе қағып түсиреди.

Асан: -Хәзир хәмме жерде сондай, көзи ашылып қалды адамлардың. Тек бизлер ғой, көзимиздиң иринин арта алмай жүрген.

Алтынай: -Мен-әм жаңа ийт терисин басына қаплайын деп барып едим, жоқ екен.

Муқтар: -Пай-пай-пай, күйдиресең-ау. Давлениемди көтересең сөйтип! Хау, соған усы директордың ети жыйырылады деп отырсаң ба! Дым ғо! Мына, көп таяқ жеген бала бола ма, көмсе болып кететуғын, бул әне соның өзи! Сен күйип-пискен сайын ол порсықтай семиреди.

Алтынай: -Енди не қылыуым керек? Ураман ба?

Асан: -Хе-хе... Ураманбасы неси?... Саған урғыза ма ол?

Муқтар: -Оны расс турып бекиштирип жазасан.

Асан: -О! Жазыу керек! Әне, сонда енағардың жүрегине шай тартқандай болады. Хәзир «үстиннен жазаман» десең қорықпайтуғын басшы жоқ.

Муқтар: -Яқ, оны айтпайсаң. Дым үндемей жазып жибере бересен. «Ал, жазаман» деп аяқ тапылдатсаң, дәрхал сениң иши-бауырыңа кирип кетеди. Бундай жолкер алам хәзирше дүньяда биреу, екіншиси еле тууылған жоқ.

Асан: -Ондай уақытта премия да болады, қосымша алғыс та аласаң.

Алтынай: -Премиясын берсе болды дә!

Муктар: -Анаңқара, дым жақынды ойлаймыз дә! Бир мәрте премияны қорқытып алған менен не утасаң? Кейин хәмме уақыт саған шеп көзи менен қарап жүреді!

Алтынай: -Устинен арза жазсаң оң көзи менен қарай ма?

Муктар: -Оң көзиниң не кереги бар саған? Бирәтала тас камал болып қалмай ма! Еки көзин де жер көрмей-туғын етип жазасаң жазған соң.

Алтынай: -Қойшы-әй, тандырышыққай! Мыналар мени мәмелектей айландыра қалды ғо, енди келип-келип хаял басыма арзағәй атанайын ба?

Асан: -Оның несине арзағәй атанады екенсең? Бирәу сени биле тура қатардан қалдырса, бассынса, намысың келмей ме? Болмаса соның бес-алты сомына күнин қарап отырған жоқ сениң, билемиз!

Муктар: -Адам кәдир-қымбатына тырысады.

Алтынай: Жазсам жазағоһаман? Мениң бир бет моншағымды сыйырып алар дейсең бе?

Муктар: -Жазатуғын болсаң сен былай ет. Маған премия бермеді деген бадабатың есиктен төрге бармайды. Себеби, премияны хәмме алыуы шәрт емес. Соның ушын сен жақсылап факт жыйна.

Алтынай: -Қаяқтан жыйнайман?

Муктар: -Әдеп тыңдап ала бер, фактти мына Асан менен мен беремен саған. Бир жерге түртип ал, үйине барып жазыуға отырғаннан кейин қатырып турып арасына келтиресен.

Алтынай: -Мен соны қатырып турып жазғ алмайман дә!

Асан: -Сонысы мақул. Арзаның ирсек-тирсек болғаны жақсы.

Муктар: -Бағана мен айтқан Салия деген қыз бар ғой...

Алтынай: -Қайсы Салия, бухгалтериядағы ма?

Асан: -(күйинип) -Уэй, соны неқылсын директор, бетин қалта-қалта қылып. Керек десе өзиниң күйеуи де қарамайтуғын шығар ол байғуска!

Муктар: -Секретарьша Салия! Әне, сол директордың екінши хаялы. Буны мәкемедеги хаяллардың хәммеси биледи. Бир билмесең сен билмейтуғын шығарсаң...

Асан: -Изли-изинен декретте жүре берсе қайдан биледи?.. Әй, өткен жыты сонын ишин толығырақ көретуғын едим, быйыл тағы сыбытланылды ғо.

Муктар: -Бир гинеколог врач хәпте сайын аудар-төнкер қылып көре берсе, өзиниң-әм ишин шортанның ишиндей болып қалар. Директор деген быйыл ұассаннан қалды ғо, бала-шағасы шатақ шығарып. . .

Асан: -Аржағында жоқ екен бирақ. Тап сол даудын изи суўымай турып және курортқа ертип кетти-ау.

Алтынай: -Пай, жүдә айтады дегенге... Ол қыздың барғаны Чартақ ғой, өзим көрдем жолламасын.

Муктар: -Саған басқа биреудин жолламасын көрсеткен шығар. Мына қарар көзим шығып қалмаса, екеуинин дизилисип Минводының самолетына мингенин өзим көрдем ғо. Балдызым Ташкентке ушатуғын болып аэропортқа барсам, булар екеуи тур жүдә қол уласып. Уялмаса! Кеше қосылған ерли-зайып емессен! Урлық ислеген адам азмаз қымсыныңқырар болар еди... Тийкарында ана қызда ақыл жоқ. Әкесиндей адамға тауланып келип наз етеди.

Алтынай: -Анагуни кабинетин ашсам, шай куйып берип атыр екен, «курсыншы» деп хеш кимге айтқан жоқ едим. Бир нәрсе бар екен-ау.

Асан: -Өзиң көрип-ақ жүрген екенсең ғо. Қуры бизлердин кегирдегимизге суў бүрките бересен. Болмаса, маған неге шай куйып бермейди ол қыз.

Муктар: -Алды менен тәңир сәлемин берип алсын да, шай ишкендей-ақ болайық.

Асан: -Тийкарында бул директордың аяйтуғын жери жоқ. Сеннен бөтен ауызлырақ хаял болғанда, еки аяғын бир етикке тығады онын! Мен саған үлкен бир факт айтайын, «енди былай болған соң нан қыл» деген, кеңсеге алты жылдан бери бир қыйқым мебель алынған жоқ. Бундай болуы хеш мүмкин емес.

Муқтар: -Мүмкинлиги сол, базардағыларға қурттай-қурттай атып жибереди де, барлық мебельлерди сояқтан пуллап жибереди. Өзлериңиз билесиз, ҳәзир мебельдин басында шыра жанып тұр.

Асан: -Қанцтоварьдан жеп атырғаны аз ба буның? (Алтынайға). Қолындағы ручканы директор берди ме?

Алтынай: -Яғау, өзим дүканнан алдым.

Асан: -Документ жүзинде усы ручканы саған директор берип қойыпты.

Муқтар: -Және Орынбасарова деген бир ҳаял бар ведемостьта, абайлайсыз ба? Жазда сипсекеш болып айлық алады, қыста котольши. Ондай адам жақты дүньяда бар ма, жоқ па, белгисиз. Бирақ айлық жүрип турыпты, ақшасы директордын қалтасына.

Асан: -Ағайиншиллингин айтпайсаң-ау буның, айтсаң жығырданың қайнап кетеди. Мәкемениң тең жарысын өзиниң жақын-жууықлары, жора-жолдаслары менен толтырды.

Алтынай: -Сөйтип-сөйтип арзагөй болып кетсек...

Муқтар: -Оның хеш арзагөй болатуғын жери жоқ. Сен өз хақынды айтысып атырсаң. Ақыры, хуқимет сени он жыл оқытты, техникумда үш жыл тағы билим берди. Сонда не ушын сарплады мәмлекет сонша ғөрежетти? Сени ақ, қараны айырып билсин деди, өз хуқуқын қорғай билсин деди.

Асан: -Бизлердиң айтып отырғанымыз мәзи бир қосымша фактлер. Оны жазсаң да, жазбасаң да өзин билесен.

Муқтар: -Яқ жазыу керек. Сонда күшлирек болады. Фактлер қанша көп болған сайын, түбиң домбықлаған ғауашалай, арзаң қулпырып сала береді.

Алтынай: -Яқшы, жазаман. «Шешинген суудан тайынбайды». Өзимди аямаған адамның несин аяйман!

Асан: -Әй, берекет тап кише. Себеп пенен қутылайық та бул бәледен.

Алтынай: -Сизлер де қол қоясыз ба?

Муқтар: -Қоймай не қыламыз, қоямыз! Оннан қорқып отырған биз жоқ. Лекин, бир жери бар, бул директор

сондай сум адам, епке келсе жаладан жабысады. Үшеу-миздин подисимизди көрсө үйректөй суу шашады, үшеуи тил бириктирип мениң үстимнен питне дүзген деп асылады. Соның ушын буған бизиң қоймағанымыз абзал.

Алтынай: -Қояғөр, мен бир өзим оның мойнына қойыш бере алмайман.

Асан: -Хау, биз бармыз ғо усы жерде. Арзаң бойынша комиссия келеди, сонда Муқтар аға бир жерден, мен бир жерден шығып сөйлеймиз, демек, келген адамларда да «бул директор хәммениң жанына тийген екен» деген түсиник пайда болады.

Муқтар: -Асан иним, екеуимиздиң сөйлегенимиз аз болады. Алтынайдың тартынып отырғанынша бар. Арза деген бул ақыры. Биреуди ешекке терис мингизип қойыу аңсат емес.

Асан: -Өзи ешекке терис миниўте таяр болып турған адам ғой.

Муқтар: -Солай болса да көпшилик болып сыпатлау керек. Алпынай хәзирше арзаны жибере берсин, биз буюкта таярлық көремиз. Ибрайым менен Қалқоразларға кулақ-қағыс етиў керек. Мушларына түкирип жүр екеуи де.

Асан: -Айтпақшы ана ким бар ғой, Жәдигер монтер, «усы директор шықса, үйдеги баспақты сойып қоңсы-қобаға садақа таркатаман деп отыр.

Муқтар: -Палсәнем де тап сондай. Директордың атын еситсе ысытпасы көтериледи.

Асан: -Онда болып тур ғо өзи. Бир жыйналыста қағады да таслайды. Хәзир баслықты шығарыу-ауқатқа пияз туўрағаннан аңсат болып кетти.

Муқтар: -Пияз көзинди ашытады, буған хеш жерин ашымайды.

Алтынай: -Кәйдем, мәмелегимди шығардыңыз-ау мениң.

Асан: -Мәмелек директордың өзи болады, сен дәслеп арзанды жибере бер.

Алтынай: -Және, бир өзим далада қалмайын.

Екеуи: -Қалмайсаң. Сеңи далада қалдырып ақмақпыз ба? (Алтынай шығып кетеди)

Асан: -Жазар ма екен-әй.

Муқтар: -Жазады. Еле қызык болады, көресен. Я директор шығады да, я мына қатын шығады.

Көринис

Сахна еки бөлінген. Бир жағында директордың кабинети. Екинши бир мүйеште оның қаббылауханасы көрсетилген. Директордың артында жыртып алынатуғын календардан тауардан исленген форматында «6-СЕНТЯБРЬ» деген жазыу көринип турады. Сахна ашылғанда директор хәм Асан. Қабыллаухана бос.

Директор: -Асан иним, сени шақырғандағы мақсетим, Алтынайға кеше бир жұмыс тапсырып едим, ойлап көрсем бир өзине ауыр болажақ. Өзи кеше емлеуханадан келди. Дурыслап айыгып кете алмай да жүр екен. Соған сен жәрдем етсен, жас жигитсен. Оның менен әлпин де алысады.

Асан: -(өзинше) -Әлпин де алысады дейди я? Хә, бир сумлық пенен айтып отыр бул гәпти. Демек, баяғы арза бойынша тексеріу келген болыуы керек. Оңбаған қатын мениң атымды да тиркеп жиберди ме екен? Бәрибир мойынламайман, өзимди-өзим арашалап аламан... (еситтирип) Жасы үлкен, былай ғой, әлпи алысып деп енди... Мен ол хаялды улыуа жек көремен. Кешеги бир ярым ай емлеуханада жатқанында да изинен барғаным жоқ. Мен оған сол уақытта айттым, тыныш жүр дедим. Бәрибир ол жаңағы арзаны...

Директор: -Қайсы арзаны?

Асан: -(өзинше) -Анқаусырауын кара. Мен бир баламан ба түсинбейтуғын... (еситтирип) ... Мен улыуа қосылған жоқпан оған. Муқтар ағадан болды. Өзи премиядан қалдым деп исинип келген адамға, биротала шырпыны тийгизди де жиберди.

Директор: -Ол қандай шырпы?

Асан: -(өзинше) -Хау, басқа мәселе ме екен бала? Пададан бурын шаң шығарып қойған жоқпан ба?.. Я-яқ, бул сум адам. Билип турып билмегендей болып отыр. Бәрибир мени мойынлата алмайды ғо, қол қойғаным

жок... (еситтирип) -Мен оған айттым, Муктар ағаға «жасы үлкен адамсыз, қайта төселле берін» дедім. Яқ, кетти түкириги шашырап, «бул директор хэммеиздин жанымызға тийди, Орынбасарова деген хаялға ақша жазып алады, ведомостьта өз көзим менен көрдім». . . Сирә тоқтайтуғын емес.

Директор: -Орынбасарова деген алты жылдан бери пенсияда ғо, тек бизде нураный сыпатында есапта турады.

Асан: -Соны айттым ғо мен оған. Муктар аға билмеймен, мийи суйылайын деген бе, болар-болмас нәрсени шатастыра береді... Ғе, айтқандай, мебель деп және бирнәрселерди былжырыклатып жүр.

Директор: -Ол қандай мебель?

Асан: -Алты жылдан бери кеңсеге мебель алмаған-бышсаң? Тыңламайды сирә менің сөзимди. Болмаса айтып атырман түсиндирип. Алтынайдың ақ көкиреклигин билип, биротала мәмелегин шығарды.

Директор: -Хәй, мейли, арза болса өзинің тийисли адамлары тексерер... Сөйтип, Алтынайға жәрдем бере ала-сыз ба?

Асан: -Жа-жа-жақ, айтағерме. Мен ол хаял менен улыума бир жерде отырып жұмыс ислей алмайман. Болмаса сөзиниздің садағасы кетсин.

Директор: -Онда Муктарды шақырып жиберін.

Асан: -Әжеп аға (өзинше) -Әне, айттым ғо, комиссия келген. Муктардан бурын шақырғаны жақсы болды (кетеді).

Көринис

Қабыллаухана. Шығып баратырып Муктар менен дусласады.

Асан: -Ал, сүйинши! Келипти. Баяғы арза бойынша комиссия келипти.

Муктар: -Яғай! Баяғы Алтынайдың арзасы бойынша ма?

Асан: -Ауа, бірақ хәзир қасындә отырған комиссия жок.

Муктар: -Демек, енди киятырғын.

Асан: -Алдында телеграмма көрдим жатырған. Мойнымды созып карай берейин десем қолайсыз болды, шамасы печать Ташкенттики ме деп қалдым. Алтынайың күдирет екен ғой, үндемей жүрип.

Муктар: -«Үндемеген адамнан үйдәй бәле шығады». Ал, саған не деди?

Асан: -Маған бирден хеш нәрсе деген жоқ. Лекин, гәпти алыстан орап әкелип, «Алтынай менен әлпин алысады ғо я?» дей береді.

Муктар: -Кәрдин бе изей суудай алыуын!

Асан: -Бирақ, мен оның менен жууап айтысқандай тымсаллап отыраман ба? Дәлден туұры хабар, айта бердим. Аз болса еле Муктар аға да мойнына қояды дедим.

Муктар: -Дурыс еткенсен.

Асан: -Ал, Муктар аға, сен-әм қайтпа! Сен дәпинген сайын ол кем-кемиен киширейип кете береді екен. Хәзир бар, күтип отырыпты.

Муктар: -Бараман. Мен не о!

(Асан сыртқа шығып кетеді. Муктар ишке киреді).

Көринис

Директор хәм Муктар.

Директор: -Муктар достым, жұмысты сеники-меники деп бөлип отырыу қолайсыз, Алтынайға азмаз жәрдем бермесен болмайжақ. Өзи кеше емлеұханадан шықты.

Муктар: (өзинше) -Кәрдин бе, хә дегеннен Алтынай-дан баслауын. Жәрдем бермегенде бир мурнынан суу кетип атырма екен...

Жо-жоқ, жолдас директор, сиз бул жерде меннен қуры гүманланып отырсыз. Мен оған хеш қандай жәрдем берген жоқпаң. Қайта мен Асанға «қой» деп бақырып тасладым.

Директор: -Нени қой дедің?

Муктар: -Арзаны қой дедим. Буннан жақсы директорды шешеніз де тууып бере алмайды дедим. Дурыс емес пе?

Директор: -Япырмай-ә! Мен сондай исенимге ийе болағойдым ба екен?

Муктар: -Хау, әлбетте, аксакал. Өзиңизди өйтип пәске таслай бермен. Талай директорларды көрдик ғо. Хәммесин сыйн төрезисине салып, өлшеп болып айтқанбыз гәп десеңди... Соны айтсам жанағы Асан «сизлер жасларды көре алмайсыз, тозған адамларсыз» деп ап-ауыр гәпти айтып салды маған да. Сизің менен биз енди тозып қалған екенбіз. Және тағы бир гәпине қаран, тыңлап турып қулағым уялып кетти. Сиз Салия менен жүреді екенсиз.

Директор: -Менің қызым менен жас ғой ол!

Муктар: -Айттым мен оған, уятын жоқ жигит екенсең, дедім. Биреуи әкесиндей, биреуи қызындай десем, «як сен хеш нәрсе билмейсен, курсортқа бирге ертип алып кетти» дейди. Жасы үлкенди сыйлау деген баяғы сизің менен бизің бала уақтымызда қалған екен. Содан бери екеуи де маған сәлсм бермейди.

Бермесе бермесин, оның менен менің бир мүшем кемип қалар дейсең бе?

Директор: -Не қылдын Муктар достым, мен сизди неге шақырып едім? Хе, сөйтіп, Алтынайға жәрдем бере аласан ба?

Муктар: -Яғау, мен сның менен бир кабинетте отырғаныма наразыман. «Басқа кабинетке көш» дейип десем, хаял адам, және менің үстімнен де жазады. Мен ондай жала-палағы көтере алмайман, ауырып қаламан.

Директор: -Болады онда, сизге рұқсат (шығады).

Коринис

Қабыллаухана. Муктар иштен шығады. Алтынайды ертип Асан сырттан келеди.

Асан: -Бери келе бер, қызық гәп бар. Хәзир сени де директор шақырады.

Алтынай: -Мени шақырды ғо, жұмыс тапсырды.

Муктар: -Ол шақырғаны есап емес, қайттан шақырады.

Асан: -Ал, Муктар аға, не деди?

Муктар: -Сорама! Тап бағанағы сен айтқандай... Ал, Алтынай карағым, орамалынды аспанға былғай бер, қылипти. Хәзир мени директор шақыртты.

Асан: -Муктар агадан алдын мен кирдим.

Муктар: -Директорда баягы айбат жок, мурны салбырап калыпты. Эй, босаса керек, сылайы төмен. Мен-эм «катты кеттиниз» дедим, «менменге зауал, жүйрикке томар» деген дедим.

Асан: -Мен айтыш атырган уакытлары ол бир отырды, бир турды, бир отырды, бир турды. Оган карайман ба, бир кызып кетсем тилим ашшы мениң!

Муктар: -Мен айттым, «адамларды моральлик жактан буздыңыз» дедим, «үйиниздеги хаялыңыз усы кууыршактай Салиялан кем бе» дедим. Не дерин билмей калды.

Асан: -Ал, мен жанагы Орынбасарованы айткан уактымда иренкинде кан калмады. «Өзинизден болды дедим, бәри. хукиметтин есапсыз заты бар ма? Оякта кара нан жеуге де адам керек болады» дедим. Сөйттим де шыгып кеттим.

Муктар: -Мен-эм нервинде ойнап-ойнап усы шыгып киятырғаным еди.

Асан: (Алтынайға) -Ал, энди саған гәп баслаган уакытта коркып жүрме!

Муктар: -Як, ол коркыппайды, алдастырып, жууас гәп пенен баслайды. Эне, сол уакытта аданып калма.

Асан: -Со, алдына барып отырғаннан баслап тикенек-лесе бер.

Муктар: -Хеш жөнли жууап кайтарма. Коркатуғын жери қалған жок. Өкшесине сабын жағыулы тур. Тек бир шөлмек суу серпип жиберсек, аягы аспаннан кетеди.

Алтынай: (ишек-силеси қатып күледі).

Асан: -Хе, неге күлесен?

Муктар: -Күлетуғын жери жок, тамам.

Алтынай: -Не тамам? Сизлерди не қылар екен деп мақуллағаным болмаса, мен ол арзаны жазған жоқпан ғо.

Муктар: -Неғылдедиң? Жазған жоқпан!

Асан: -Онда курттын ғо сен бизди!

ПЕРДЕ

«КАССАПШЫҒА ЕТ ҚАЙҒЫ»

Молла: -Ассалаўма алейкум.

Сейтим: -Ұaleyкум ассалам, ассалаўма алейкум.

Молла: -Жата бер, жата бер, қыймылдама... Әззети абырай, абырайдан айырмағай, аўмийин... Аўа, Сейтимжан, науқасланып қалдың ба?

Сейтим: -Аязладым ба билмеймен.

Молла: -Қәне, маған қара... Әй, яға, бул аяз емес ғой. Көзлерің шүңирейип, киширейип кетипти. Усы көз дегеннің киширейгени яман-дә!

Сейтим: -Ғарры адамның көзи дә, тақсыр қашанғы зерендей дөңгеленип тура берсин.

Молла: -Хм, аўа дә!.. Адам деген гүл ғой, бир заманда жайнап турса, бир заманда қазан урып, солады, қалады... Еки күннен бери аўылда жоқ едим. Бир жақларға лазымлар көбейип... Сениң аўырғаныңды да сояқта жүрип еситтим. «Сейтим қатты ғана жығылыпты, улы-қызы ба-сында, аўзына пахта менен суў тамызып отыр» деген хабар барды.

Сейтим: -Пай, бул журтты қоябер сирә! «Жынғыл» десе, «қырғын» дейди.

Молла: -Мектеп молла болмақтың минлети жүдә аўыр ғой, Сейтимжан! Соннан саған анаў-мынау ис болса, гүнаңа биз қаламыз. Аўылда өлим төсегинде адам жатырғанда, былай-былай шығуға болмайды бизге... Қәне, тамырыңды көрейин. Хм-хм... Тамырың тоқтап бары-йып, тоқтап бары-йып соғады ғой, өзиң бир төтенлеп аўырғансаң ба деймен.

Сейтим: -Кешеден бери жақсыман, тақсыр.

Молла: -Хе, енди Алла тала арасында жаздырып-жаздырып алады дә! Балаларына пөндиу-нәсийхат айтсын дейди.

Сейтим: -Қапылтпаң, мөллеке.

Молла: -Жан бар жерде қаза бар. Өлимди ертерек мойнына алған хәм бейиший болады деген, Сейтимжан!

Сейтим: -Сиз неге мойныңызға алағоймайсыз онда?

Молла: -Өйтип аллатаалаға әсилик етпең. Сейтимжан! Деми-күни питкен бендесине дә, ол!... Пайғамбар жасына шығып па едіңіз?

Сейтим: -Ол нешеге шыққан екен?

Молла: -Астапыралла, астапыралла, ила илаха, иллалло! Оны билмейтуғын Мухаммед үмметі болмауы керек ғой... Садағаң кетейин пайғамбарымыз алпыс үш жасқа шыққан екен.

Сейтим: -Бәхәрде алпыс үшти толтырып өттік.

Молла: -Хә, бәрекелла. Онда болты. Буннан бұяғы артық жас.

Сейтим: -Өле қал дейсиз ғой, таксыр, солайма?

Молла: -Сейтимжан! Бир дем ары, бир дем бери болып жатырғаныңда биздей талып-илим адамның жағасынан ала берме. Аллатааланың қөлегени болады дә! Садағаң кетейин құдиретлі ийем «бендем үш күн төсек тартып жатқаннан кейин, изіндегилерге насийхат айтсын» деген. Оннанша балаларға билген ақылыңды айт. Бул күнде мереке жайғастырыу хәм ансат емес. Кимлер шақырылады, кимлерге сарпай дегендей. . .

Сейтим: -Әй, жоғал-әй, сум теке! Шық үйден! Мен өлсем сен көмбей-ақ қой! Еле мен өлейин деп атырғаным жок, дуктырдың дәрисин ишип атырман.

Молла: -Астапырла, астапырла! Өзинди бас, Сейтимжан... Биз бийтап адамның гәпин кеулмизге алсақ гүна болады, көзинди жумып, сабыр етип жат, Сейтимжан, мен бир-еки ясийин шығып кетейин... Бисмиллаху рахман рахим, ағиузи биллахи насшайтан...

Сейтим: -Мәссаған, шайтан... (Молланы қуып шығады) Ух-х!

Ким шақырды сенн бул жерге!

ЖАБЫСКАК

Шәкен: -Ассалаўма алейкум, Әсен Каримович! Кирсем мүмкин бе?

Әсен: -Келиң. (Келеди)... Танымадым?

Шәкен: -Танымауыңыз мүмкин. Лекин, мен сизди танийман. Айып көрмесеңиз бир хызмет пенен келип едим.

Әсен: -Шағым арға жаздырмақшымысыз?

Шәкен: -Ауа. Оны қайдан билдіңиз?

Әсен: -Меникине оннан басқа жұмыс пенен хеш ким келмейди. Хош, кимнің үстинен?

Шәкен: -Директорымыздың. Сонғы уақытлары ол жүдә еркелеп кетти. Ойласпастан, себепсиз мениң еки сыйлығымды қыркыпты.

Әсен: -Қапа болма, биз оның несийбесин қыркамыз. Үстинен топлаған фактлерің бар ма?

Шәкен: -Бар. Миннекой мына қағазға хәммесин көширіп алғанман. Мәкемемизде оның басқан изин өлшеп жүрген меннен басқа да төрт адам бар.

Әсен: (оқыды) -Так, болады, фактлер жеткиликли. Мынанқара, буған азмаз жала-палада қосыңқыраймыз. Тексерип келген уақытта рас деп қас қақпай тура берсең. Билдің бе?

Шәкен: -Билдим.

Әсен: -Ал арзаны қандай етип жазайық?

Шәкен: -Қандай деп... Мен билмедим... Сизди бундай хат бойынша көниге деп еди маған...

Әсен: -Мени түсинбей тұрсан. Қандай дозада жазайық деп атырман, сотланатуғын болсын ба, жұмыстан шығатуғын ба, я сөгис пенен қалатуғын болсын ба?

Шәкен: -Сотланып кете берсин.

Әсен: -Жүз сом кой минийерге!

Шәкен: -Не-е?

Әсен: -Минийерге жүз манат кой деймен!

Шәкен: -Неге?

Әсен: -Неге! Мен не, ислеуге талап таппай отырман ба? Адам сотланатуғын арзаны жазыу ойыншықпа саған?

Оның ушын өзімнің нервимди қанша қоздырыуым керек! Сениң директорыннан өзім жәбір көріп атырғандай қанымды қайнатуым тийіс, қан басымды 180 ге дейін көтеремен. Жүрегімнің соғыуы минутына 85-90 ға дейін урып турады. Соннан қулап қалсам не болады, сениң арзаң деп.

Шәкен: -Олай болса, сотланбай-ақ қойсын, жеңілірек етип-ақ жазып бер.

Әсен: -Мына фактлер менен сотланбайтуғын арза жазыу мүмкін емес.

Шәкен: -Болмаса «жеп қойды, ишип қойды» деген жерлерін алып таслайық. Соннан кейін тек жұмыстан босатып қоятуғын шығар.

Әсен: -...

Шәкен: -Сөйтеғойық, Әсен аға!

Әсен: -(бармағын шыртылдатып) -Елли манат!

Шәкен: -Я?

Әсен: -Жұмыстан шығаратуғын арза елли манат.

Шәкен: -Әсен аға, мен ол кисиден улығума жәбір көргенім жоқ, жақсысы арза жазбай-ақ қояйық.

Әсен: -Болмаса отыз сом әкел, сөгис пенен қалады.

Шәкен: -Яқ, улығума ақшам жоқ. Арза да керек емес. Мен кетейін.

Әсен: -Каяққа барасан? Биреудің үстінен мысқыллап күліп болып, дым көрмегендей кете берсең-ә! Ойнеған екенсең! Мен сени сотқа беремен.

Шәкен: -Мен хеш кимнің үстінен мысқыллап күлгенім жоқ.

Әсен: -Күлдің! Мине дәлйіл! (қағазды көрсетеді) Мени арзағөй деп таныуға қандай уақыңыз бар? Кимлерге арза жазып беріппен? Қәне, мойныма қойып бер! Болмаса хәзир 02 ге қонырау етемен. Мен сап хұжданлы азаматтан!

Шәкен: -Яқ... мен хеш кимге арза жазып бергенінди көргенім жоқ. Тек бір жәрдем етерме екен деп...

Әсен: -Я-яқ, сен мени арзағөй деп намысыма тийдің! Лекін, сен өзің арзағөйсен. Сап хұжданлы басшының үстінен өтирик фактлер жыйнап, абырайын төгіуге

урынып жүрсен. Буның ушын кандай жазаға гириптар болатуғынынды билесен бе? Хәзир кодексти әкелип, сотланатуғын статьянды айтып беремен.

Шәкен: -Мени кеширин Әсен аға, түсинбеслик етиппен.

Әсен: -Кеширмеймен! Сени түрмеге отырғызаман!

Шәкен: -Әсен аға, койың да, берекет табың. Мен сәл түсинбеслик етиппен. Енди қайталанбайды. Бир ашыуыңызды берин.

Әсен: -...

Шәкен: -Басқа қайталанбайды, исене берин!

Әсен: -Солай болсын! Мен үстимнен мысқыллап күлиуге жол қоймайман.

Шәкен: -Рақмет, Әсен аға, кеңпейиллигинизди хеш кашан умытпайман. (кете баслайды)

Әсен: -Хаў, қаяққа?

Шәкен: -Үйге қайтып баратырман.

Әсен: -Мен не, саған ойыншықпан ба? Бостан-босқа хәуиримнен түсе беремен бе? О заңғардың баласы! Тан-дырдың-әм қызғыны басылсын деп арқасына суў себеди... Соз елли манат! Болмаса маскара еткениң ушын сотқа беремен!

Шәкен: -Ақшам жоқ еди...

Әсен: -Мә, қағаз, жаз... «Мен, аты-жөнің ким?»

Шәкен: -Тәкенов Шәкен.

Әсен: - Мен Тәкенов Шәкен, бүгинги сәнени жаз, Әсен Қаримовтан 50 манат ақша қарыз алдым. Қарызды бес күн мәўлет ишинде қайтарып беремен. Егер қайтарып бере алмасам, суд арқалы өндирип алыуына ыразыман. Жаздың ба? Қолынды кой. Әкел берман!

Шәкен: -Кете берейин бе?

Әсен: -Қаяққа кетесен? Хәзир бирге барып, нотариустан тастыйықлатамыз. Кеттик... Маған арза жаздыра-туғынлар болса, күтип турың, хәзир келемен.

КЕМПИРЛЕР

Еки кемпир (Шамурат хәм Мырзабай) сахнанын еки жағынан келип, бир-бириниң тусынан етип барып кейин кайтады.

Мырзабай: -Хаў, бажбандағы бийкешписең?

Шамурат: -Үйпей, шырағым! Гөне жаптың ырашын-дай былкыйған ким екен десем, сен бе един? (кушакла-сып көриседи)

Мырзабай: -Үй-ишлерин, бала-шаған, аклык-шаулық-ларың саўма, бийкеш?

Шамурат: -Кудаға мың қәтле шүкир! Өзлерин-әм аман отырсыз?

Мырзабай: -Шүкир-ак... Бийкеш, бетлерин уны жок шанаштай мыржым-тыржым болып қалыпты ғо.

Шамурат: -Әй-й, несин сорайсан, бийкеш! Қәлеген адамына тиймегеннен кейин... Мени көшеден өткен еркеклерден қызғанып күнде сабай берди ғо. Болмаса мен қыз ўақтымда қайсы нашардан кем болдым? Наз десең наз, сымбат десең сымбат. Аўылға келген ўәкил-лердиң хәммесиниң еси-дәрти мен едим.

Мырзабай: -Несин айтасаң бийкеш! Бизлердиң қыз болған ўақтымыз деген... Екеўимиз тендей бой жетип отырдық-аў, бир аўылда. Енди мине бир-биримизге бий-кеш деп отырғанымыз.

Шамурат: -Өзи сол жыллары со қараған әтирапта бизлерден сулыў нашар болмады ғо. Жаўшыларды айтпайсаң ба, түске дейин биреуи, түстен кейин биреуи.

Мырзабай: -Олар алды менен бизиң үйге келип түсетуғын еди-аў. Мен саған қарағанда етли-тенлирек болғансон, бирден көзге түстим ғо.

Шамурат: -Әдира қалдық. Еле сол баяғы паңқылдақ-лығың... Етли-тенли болғанда ғарқ болдын ба? Жигит-лердиң бәри «мына қыз еки қабат қусайды» деп басын алып қашатуғын еди.

Мырзабай: -Әлим келсин-аў! Қашан меннен жаўшылар үнийлип кетип еди? Сен жөнинде де жигитлердиң не жегенин билемиз!

Шамурат: -Ол гәпләрди өзим-әм еситтим. «Әне, кыз болса усындай болсын, еринлери қаймақтай, ауызлары оймақтай» деп ууыз-ийи қурытуғын еди.

Мырзабай: -Қудайдың өлиминде! Буны не қыламыз, камшының сабындай бир тутам қылып, дегенлерин талай рет өзим еситтим.

Шамурат: -Ишин күйип айтып отырсаң ғо. Аўылға келген Төрәмбет ўәкилдин қәйтип изиме түскенин билессең бе? (кеўилленип) Пай, өзи де жигиттин султаны еди-аў. Путьында галифе шалбар, мениң путьымда балағы нағаслы ыштан... Со, изимде жүреди де қояды. Мен-әм карамайман. Бир күни Изимбет ойдағы ғауашаға баратыр-сам, боянның арасынан зонқ ете қалды. Келди де, мына көкирегимнен... Елеге дейин есимнен шықпайды.

Мырзабай: -О, жүфернемек дым жаман еди ғо. Бир сапары мени терекке қапсырып сүиди ме де, есим аўып қалайын деп еди.

Шамурат: -Ий-ий, әдира қалдық! Өтирикти сампылдап отырғанына қара! Сениң ерниннен сүйип не қылсын, көтен қурттай етип...

Мырзабай: -Сампылдасан-ә! Көтен қурт болып мен бир не?

Шамурат: -Қойш бийкеш. Ойнағанды-әм билмейсен. Айтпақшы, балларыңның үлкені пенсияға шықты ма?

Мырзабай: -(сынсылды) Хи-и-и...

Шамурат: -Хаў, бийкеш, саған не болды?

Мырзабай: -Өмири болғанда быйыл пайғамбар жасына шығатуғын еди.

Шамурат: -Өлип қалды ма?

Мырзабай: -Туўылған жоқ.

Шамурат: -Туўылған жоқ. О неси, шырағым-аў?

Мырзабай: -Алты айлық ўақтында пышықтан қорқып түсирип қойдым.

Шамурат: -Қой, енди хештағымас. Бериўин жазбасын.

Мырзабай: (аңырайып) -Айтпақшы, ғаррын бар ма?

Шамурат: -Қашшан кетти ғо. Өзиннің не?

Мырзабай: -Бизики-әм! Екеўмиз теңдей жесир екенбиз. Хәй, бийкеш, жасымыздың ушына шығып

отырғанымыз жоқ ғой, қолайлы ғарры-парры жоқ па екен-өй?

Шамурат: -Қайдам, саған бары-жоғын. Жакыннан бери маған... Хеш кимге айтпайсаң ба?

Мырзабай: -Үйппей, маған исенбейсең бе?

Шамурат: -Жолмырза айланшықланқырап жүр. Тийип алсамба деп отырман.

Мырзабай: -Тийип ал. Мен-әм бүгін түни менен... Хи-хи... баяғы уаянком болатуғын Матқурбан бар ға?

Шамурат: -Ауа.

Мырзабай: -Соның менен бүгін түни менен телефонда сөйлестим. Бүгін радионың тойы бар, соған кел деди. Соған баратырман.

Шамурат: -Хау, мен-әм соған баратырман ғой. Жүр онда.

27-ноябрь 1992-жыл

Айыма
җилдига

МАЗМУНЫ

Күлме маған	3
Еки кабат еркек	31
Еки дуньяның әуереси	70
Пәзне	117
«Қассапшыға ет қайғы»	128
Жабысқак	130
Кемпирлер	133

126702